

САБРАНА ДЕЛА ОСКАРА ДАВИЧА

КЊИГА СЕДМА

Приредила

Роксанда Његуш

ИЗДАВАЧИ

ПРОСВЕТА — БЕОГРАД
СВЈЕТЛОСТ — САРАЈЕВО

ОСКАР ДАВИЧО

ЧОВЕКОВ ЧОВЕК

БЕОГРАД 1969

ЧОВЕКОВ ЧОВЕК

Ово је део наших тако помешаних разговора, Крсто Бајићу, да сад више и не знам које су речи моје, које твоје, које заједничких сећања, које различитих усмена сваког од нас, сваког од других и једне девојке, ћутке вољене.

Али знам, било је поподне крајем јуна 1948, лежао сам на жалу, смирен: ни таласа, ни ветра, ни слутње.

Тад си ми дошао у сан и заказао састанак немогућ као лаж или ма шта друго.

Пробудио ме дечак с новинама. Не. Твој одлазак.

Ако се не варам, новине су оног дана донеле неке тада врло значајне увреде, упућене у виду некакве резолуције, и теби и мени и сваком човеку лично, али то није више важно; застарело је а незарасло због удара који је остао да опомиње.

Остале су још и ноћи за којих се нисмо напуштали одолевајући опет заједно болу, безумљу и оваплоћењима, што су тада изгледала да, као никад, разголићују све своје неподударности са сновима у чије си име и погинуо на Јеловој гори: да буде свет. Уједао сам се за руку а ти си ме тешио, изломљених сенки.

Требало би да потпишеш књигу. Није обичај. Посвећујем ти је другарски.

ПРОЛОГ

НА РТУ

Као никад,
после толико разроких година,
        садржајних година,
        размрсканих година,
        несразмерних година,
крв ми кола опет у колу лепог времена
као да између затегнуте бубне опне мора
и мојих била
никада није било других маљица.

И као никад,
под бреговима где лежим у шуму шкољки на жалу,
ја питам себе ког не познајем: »Шта ти је?«, и не знам
струјим ли то ја, нагодинани, кроз бескрај,
или већ неко други, поново рођен, слуша
како се из преврнуте чаше свода
цеди сируп плаветнила
тако чедносвеједно капљући,
тако безбесноплаво лоптећи
низ преостале кончиће једне сурове одговорности,
да бих више волео да сам тај неко други,
тај неко,
тај неко који још нико није био
за ових седам великих, седам
неуморних, седам усправних
година.

И као никад,
ја сам одмах овај жељени:
ја — сањив и здрав, ја — жилав и млад, ја — поново рођен
под луком те ведрине
с два целофанска облачића без памћења,
с два облачића и једним само пликом у средини
тако прозрочним
као да је пренет с горње усне
новорођенчета.

И као никад,
ја сам одувек жив пред тим шареним вратима
свега и ничега,
кажем: »ничега«, као што сам некад изговарао име
једне земље
што уме да кипи свим млеком одушевљења.
Али ова је светлост још пашавије дивна док гргољи
мрморећи бесмислице и мудрости кроз све поре,
уједињујући даљине у језгро смисла
које извиру одасвуд жижама радости:
из прстију које мичем, на пример,
из палиме која ми је већ двапут лизнула табане,
из ваздуха који наставља да пуши бачени пикавац,
на пример,

и, уопште, извиру —
из коже света,
из разбијене полутине сипе,
из радости коју измишљам, на пример,
из ситница које јесу
и у којима сам једно обично зелено јагње
пред неким својим давним курјаком
претвореним у вал траве што гори
пуцкетајући младим пламеним бичевима невиности,
скромне и безбрижне као никад.

И као никад,
знојав, сав уваљан у густу пулпу светлости,
ја сам та пепчана каша сунца крај којег лежим,

и ја сам истовремени голуждравац кога видим
како, провидан, низ голу обалу одлази
свеједно камо — још нисмо одлучили.
Само,

узнемирени рачићи слутње унапред нам машу
марамима причвршћеним за штитаљке без туге
и мени је тај поздрав лепши дар од иједног поклона дана,
мени обичном на тој гусарској обали некад,
мени испражњеном од садржаја година,
мени ситном и чистом који већ живим само на секунда
и комад,
мени никаквом који минерално гледам како ишчезавају
последње оазе наде и безнаба агресивнијег од ње,
мени који се отискујем далеко
од лискуноског отиска тела у песку псећи верном
као да сам заиста већ одједрио
однет истоветном матицом присуства и отицања
ка пиритним гребенима заборава.
Свеједно, бацам сидро на дно тог стрпљивог залива
раширеног као сукња у један цео осмех
малог живота,

неубијеног живота,

доброћуднопоганог живота

упркос свему што сам и ја с бомбама био
за седам већ успаваних година без иједног сидра спуштеног
у бездан. Сад њега хоћу.
Лежим

и као никад,
за оних седам шкргута стваралачких година,
са жуљевима на длану смрти година,
са пликовима мисли на хлебу људи година,
са роговима наде у мом срцу година,
ја немам више ниједне године
и први пут дишем озон једне само кротке обале
где чула и стење немају задњих намера
уперених скривеним ножевима у дамарање светлости.

И ја се, неопомињан савешћу, протежем го под сунцем
и осећам једино
влакна мишића како се полако и лењо растежу
као неке миле, миле праћкице
које на крају стижу до краја својих истегљаја,
одакле се без предах
с наглим фијуком опуштају
избацујући камену кишу сећања у море
прожето већ струјама што ће све да их прихвате
и одвуку иза хоризонта голог као ја,
без плута успомена, без колута предосећања.
Ах, као никад,
после толико нагодинаних смрти,
храбрих смрти,

монолитних смрти
разрогачених година,

ја слушам другу страну двојница времена
гледајући успомене што се удаљују у гњурачком оделу
како се стапају са стотимилонским стадом предосећања
и заједно чине живот,
одсад уједињен са свим ергелам
правилних тренутака
у чију сам исправност убеђен као у погибију,
у коју верујем,
иако не разликујем више никога ни од чега на том дну,
где, пасући морске траве, кроз дим одмиче стадо гинући
с ону страну заборава.

И као никад,
сам у својој искашпаној, рошавој кожи,
сам на игленом врху рта апсолутне садашњости,
без сенке крај мене,
сав сабијен у тачку без површине,
стиснут у језгро песнице постајања,
ја не могу дићи ни у мислима мртве чобане да сјаве
стадо времена и врате његове кржаве череке у торове,
кад овај час није од суровог ткива оног времена
што је и мене, као и све остале људе, толико болело,

заглављено у душнику без слузи да га истоши
и прекине заувек ове
грцаве топотје изјуришаних јуриша рањених у све
што човек има, како би
престале крте мелодије смрти
уклештене у капиларе трајања
што толико мучи преживеле
да, измучени, муче измучене док сви не
падну
изрешетани рафалима испаљеним
из горког бункера вечности подједнако окрутне
према нападачу и победнику
у самоодбрани.

И као никад,
туга је истиснута из чворова свести, из тубе снова;
и време, које не долази више мени,
и не одлази од мене,
дише већ у простору лишеном оне три преграде; време
без труни ирационалног остатка; време
без капи блеска што ће доћи; време
цело
скупљено у овај тренутак заувек ослобођен од глине
за коју сам мислио да је неопходна његовим корацама,
убеђен да без ње неће имати у шта да утисне
своје стопе с трајним дијамантским рубовима.
А ништа. Живим

и као никад
за ових седам шкргутавих година
од глади, исцвотаних година
од смрти, изубијаних година
од живота преживелог, сад знам:
дубинска крма времена
окренула је прамац своје ракете сопственој прови
и тече сопственим крвотоком
свуда у исти мах исто,

и ја, слободан од условне прошлости и будућности,
трајем над пиринчаним пољима мисли и слика,
слободан од предрасуда смрти.

Не нема.

И нема врљика начињених од ребара мојих седам година
и млеко које још пијем није из вимена,
иако је пуно сунца. Не питам.

Питања су клонула, сустала, су заспала.

Будна је срећа. И нама је свеједно
хоће ли тракторске гусенице времена прећи преко мене
као преко једне љубави коју нисам волео. Свеједно.

Питања су изветрила и на отвореном длану залива
виде се само седефни нерви тог поднева
уплетеног у курјучке сунца.

А они, једним удахом, као сунђер већи од света, упијају
и у себе уносе мора и земље.

Јесу ли мора хтела и земље

хтеле нешто, пре но што су она два облака
с телом два рибара из маште, почела да извлаче
мрежу пуну људских гирица,

или је између сунца

и жичане решетке меридијана

постало тамно од премногих лептирица

пуних утисака? Свеједно,

питања су ионако клонула, сустала, су заспала:

један свет почиње.

И као никад у правој јави,

на самом почетку тог света

између нагнутог сунца и уједињених просторија трајања,

отворио се полако и нечујно један прозор

посут брашном лептирским и празничним. Као да је све

занавек свршено и све као да је

онај облачић према југу,

тако страшно јасан

да постаје неочекивано лице мог друга

испруженог на једној другој обали расплетене косе,
до чланка двојнику мом у овој другој зори где крик почиње.
И клоне одмах.

Али неко и по трећи пут крикнуту. И преста заиста.

И као никад

име се једне земље као тај искрикнути прозор

целом свету

отвори.

ПРВИ ДЕО

ПОЈАВА ВЕТРА

Тад је дужно гневни ветар стојеће крви времена
ураслог кошчатим корењем у земљу. Само
таква бура може да
развеје облаке увреда. Палих.
Бол је долазио дувајући својим
посувраћеним уснама у жар који
ме је опекао. Пао је.
Плима је долазила дижући своја модра уста
свуд око мог врата. Пала је.
Стајао сам на обали. Једне су птице
одлетеле за сунцем, друге су долетеле
за звездама. Пале су.
Треће су птице крикнуле и нечујно
летеле пред сунцем. Оно је долазило и
одазило тонући час у сребрну локву месеца,
час извирући за рубом пучинског локвања. Пао.
Пало. Стајао сам
на обали попрсканој
месинганом крвљу сунца. Пало је.
Попрсани таласи шкргутали су. Пали су.
Ни стење није ништа разумевало. Пало је.
Крвавило је све до зоре.
Ни она није ништа схватала. Пала је.
Стајао сам
а око мене рушила се обала
на којој још стојим
као и пре двадесет година. Палих.

Нисам знао колико убедљиве крви још садрже
давно пробушене жиле. Пале су.
Али земља остаје у пропњу и под озбиљношћу света. Пао је.
Ја стојим и препознајем се
у његовом широком огледалу пуном крви младића
који су пали као људи. Стојим.
Дечак је испливао и не мисли
на вечност. Пала је.
Не мисли на љубав. Стојим за свет
између сна и јаве над бусеном туге пале
у јаму,
за све људе који још нису пали,
да не падну
између жеље и наде,
између тамнице старе и нове,
између смрти и јутра у које треба закопати
све што је мртво и бди.

Слободан.

ПОЈАВА СЕНКЕ

За то време
привлачила се и сенка
у грчевима,
уздихући што не може да говори
— усне су јој зашивене дебелим лабарским конопцима —
али опкољавала ме привлачећи се с оба бока
по правилима савремене ратне вештине
изложене у музеју где електрични усисачи прапине
не дају ничему да, прашнећи, остари.

За њом се вукао облак тишине
као рањеник без ногу, сав у завоју
положен на дно носиљке цепног мора,
дехидратизираниог у пастилу антипирина,
затвореног у кутију сардина,
закључану у напалм-бомбу,
обраслу у крушку изрезуцкану на кришке:
да свака умори докраја свог убијеног
по правилу »спасавај се и ко не може«,
али да, горећи, свака дигне
и своју сенку у зрак, пре но што проговори
уснама зашивеним дебелим сајлом дизалице.

Али око мог упорног врата увијала се
и сенка коју је волео љубављу
— мада тај шал више не греје.

Али зенице љубави биле су само сиве:
два утопљеника изгубљена у ноћи,
два јагњета исцеђена из воде. Али
ништа није рекла, ни могла,
опора и спора као име једне земље што успореном језом
савлађује отпоре метала ћутње којом пролази.

Знао сам. Са свих страна неба
осипао се песак тишине низ бешавни крвоток времена
с аортама тањим од сенке дечије
што диже се на прсте пред мрак нешто да шапне.
Но мук је пре ње стигао
до препуклих гласних жица:
— *Шта може смрт човеку, реци нам, брате?*
Ништа није рекла.
Песак се тихо осипао кроз празне олуке времена.

И не разумем: нечије зенице ћуте сиве од ковитлаца,
док неко глувонемо прича храпавим гласом туге
о њему, који је с ветром под мишком пројурio,
руке пребачене небу преко рамена.
Али неко је устао и небо се стиснуло,
танко, сад као паучина прва што се ухвати преко ране,
сад набрекло као жена у деветом месецу,
сад новорођено као кап кише на листу лозе.

И не разумем: ко се то њише над морем што се повлачи
од обале,
ко се то стишће у две капи зеница?
И не разумем: можда су нам се дурбини окренули
на страну која удаљује
смањујући оштрином што увеличава
ту влас која почиње да седи споро
у невидљивој коси сенке?

И ја полумразумем тај ожиљак бола
што се не може ни сакрити, ни зарастати,
тај ожиљак

над тајном што се крила тако упорно
од себе саме.
Али не разумем
зашто обарам поглед првенећи, кад сенка није рекла љубав
коју је себи забранила и зато
зашила усне лабарским конопцем ћутње,
још пре но што си пао
у јурицу који нико неће никад заборавити.
Јесте, не разумем:
они нису никад једно другом рекли једну реч:
јесте, не разумем:
из страха да их не изда;
јесте, не разумем:
она ни сад нема шта да каже,
мада јој усне раздиру експлозије што се не чују, али
остављају измрцварене трагове
на горњој и доњој усни.

Ни он јој ништа није рекао;
остао је себи тајна. Али од тајне разнете
њене то зашивене усне имају оштре лимене рубове
као тесаком бушена конзерва с тајном
његовом — мртвом, њеном — живом
у истој раки:
незаборављеној као све
што се још не зна.

ПРВА ПОЈАВА СНА

Иза прозора дрхти невидљиво лишће. Не знам.
У углу уздише сенка без тела. Не умем.
У соби је горео карбид, а никога нема.
Он је тад ушао у сан као на врата.

Сасвим природно је прекорачио праг
и коракнуо још једном сасвим прашњав,
иако је малочас сјахао с једног вала запенушеног,
али соба је и личила на макету
најсавременије лабораторије снова човечанства.

Био је у цивилном оделу, помало војничком.
Виши но иначе, расло је наочиглед
његово тело на шкрип и на ватрогасне мердевине
што извлаче свој поникловани сјај из себе,
себи само нејасан.

Али све је још било могуће,
иако ништа није било више обично:
радост је претварала свет у смисао;
ја се нисам ни зачудио кад је, растући,
избио из себе пробивши меки плафон свог рамена
и почео да се излива из срца у планине.

Од плућа нависше дизао је
све нове и нове количине себе

као да израња с дна мора ка врховима површине,
као да се боји да не зна више да дише
приземни ваздух људи. Али
глас му је остао подводан.

Тад сенка, савијена на четири као
марамница у орману,
упита неким уздахом без тела:
»Је ли мир?« А он одговори спремно
гласом који је заостајао:
»Ни мртав!« рекао је уморно.

Али све је било могуће,
иако ништа више није било обично,
а њих се двоје и некад тако шалило
говорећи напрескок, као у дечјим играма,
без видљивог смисла — слободно, исто као сад
кад сенка заусти нешто, можда весело.
Али реч јој искрвави пре лица што неста.

Тад и он пожурѝ сасвим друкчије зането,
и не бих могао рећи ни да се није смешио.
Питање је само — како? Да ли као
глава војника на пуном месецу,
или као облачић што ветри,
или као име једне земље коју знам још
поуздано.

Све је било могуће,
иако ништа више није било обично,
али колико сам могао да разаберам после свега
и после врло зрелог размишљања, могу рећи:
био је налик на осмех војничке главе на месецу,
само не баш толико слећен,
и због тога сличан помало облаку који ветри
с именом једне земље коју препознајем поуздано
и у мутним очима облика.

Али он се држао још насумореније.
Деловао је неугодно проницљиво,
као човек који зна оно што кријеш
и оно што нико жив ...
Оно што нико не зна.

ДРУГА ПОЈАВА СНА

До бедара је само у соби,
од лаката — у сну, где преврће
немирне ћилиме сенки. Одиге их,
загледа одиспод у страху од неке
обмане. Спушта се и на под,
но ту их већ наслепо пребира као јагњад
по слабинама густих углова, узнемирен само
неразговорним ваљањем речи што се
котрљају над крововима као да су све оне
још могуће, мада ниједна није више
обична.

Разумео сам ипак да га оне хитно зову
сестри коју воли. Не. Биће да је речено:
облачићу. Или ипак: сестри коју воли
на облачићу. Свеједно сад. Али пре но што је
изашао из потне коже сна природно као
на врата, шапнуо ми је: »Потражи ме
у шест на углу«, рекао је: »Тачно
у шест!« и нестао тако нагло
да су ме очи заболеле као да ми је с њим
умњак светлости из вида ишчупан.

Дошао сам себи после, и, двапут још ударен
мамузама свести што бди над саобраћајем снова,
погледао на сат који уздахну и стаде.

Било је седам. Тачно седам, иако морам бити
у шест на углу. А како бити шест кад сам седам,
савести свирепа, о, мутна ватро,
како бити шест на углу који је прошао за један
угао с ког се ниједан није вратио, иако су
сви прошли, један по један, свих шест и један
више, за који сам толико мањи од свега
да више никад нећу досећи ниједан угао?

Ћути, љубави. Мртва надо, ћути.
Нећу да слушам подјецај доњих гласова
што животу не требају. Ја нећу
да схватим згрчене уздахе сенки, ни оне
нечујне клокоте извора стукнутих у подземља
исткана од других противречја. Ја нећу да
знам за те две нејасне реке бола. Ја нећу да слушам
разлоге због којих се једна — пребрзо спустила
испод разине ушћа, ни због чега се друга — пропела
над њим

и окренула у часу кад је крму требало препустити
невидљивом пилоту гравитације или слаткој матици
уливања.

Сад је крај тузи. Ушћа су се већ окренула
исколачена од суше,
мртва од промашаја,
посувраћених усана као рукави до рамена огољених
мишица гнева, убилачког од неиспуњених жеља,
спремног да мучи живу хранљивост вода,
готовог да им пали корита и гротла и канале поткорне,
решеног да их гони до подглиненог предживота,
где самоћа, увек истих уздаха свуда,
ту и тамо, не зна за страх. А то је крај.
А то је крај у другом крају,
где влада увек тачност што уме бити у седам на углу
једнаком

свим угловима до шест, где шест је
што и седам које јесам, а које не сме бити,
где седам другова изјуре

на шест врата у исти мах сви. О, жеље могуће, о, греси
немогући и смртни,
о, грло горко моје, о, моје седам које не смем бити,
како да вратим воде да протекну на нењихову страну,
уз покошену ливаду времена, где ћу видети опет његове
овце како пасу, њих шест и једну нехотице
недоклану. О, грло горко моје, ја морам бити шест
на углу кога нема више, ја морам бити шест
да вратим две реке ушћу за којим избежумљени
чекају свој сат нови извори да шикну
својим дечијим гласовима који сад бриде
као удар
и не дају да препуним очима отворим булку зоре
клонулу од суза које свићу збуњено пред
тим поподневом што диже моје капке
да не црвеним.

ПРВА ПОЈАВА ОПИСА

Било је тачно седам још врло топлых сати
кад је рекао: »Потражи ме у шест на углу,
тачно у шест!« и нестао без напора,
као што то чине снови: неки облачић само
слегне белим раменом чистим као уштап и све
нестане у трен. За то се магновење
надује други опални облачић у мени и прсне.
То је све. Али снови, никад краја
горчини бившој и будућој. И то је све: пријатељи
нестају низ Ђевџире времена. А то није све:
остаје тоз туге налик на облак
сличан младом пастуву који се пропиње
свежом ливадам плаветнила без мрље. Али
сенка припада дечаку босоногом. Доноси
новине и писма и припада несвојој сенци
већ петнаест неизмерних година све дужих
руку, све дужих једњака. То није све,
иако је сваки дан тако. Обично ме
мало касније пробуди. А то је све:
отворим шалапорке очију у некој прастарој
соби мене, под ведрим небом,
с изгледом на море, ако се не окренем
дану с његовим погледом на земљу,
ако се не окренем себи: две кришке
хлебних снова изнад и испод сецканог меса
јаве у коју је овог заштиљеног секунда стигао

путничко-поштански воз и стао изгубљен
на тој постаји
у знојавом кршу. То није све:
из сушичаве сенке вагона без врата
испада врећа бректава од
писама и новости. Нико се други
не искрцава, укрцава. Упаљени
ложач писне нервозније можда,
нестрпљив да што пре загњури ужарену
машину своје главе
у хладовину тунела на сто метара
од прашњаве првене капе дежурног, који избледелим
семафором не тера
муве пљувачком залепљене
за пароле ван актуелности. Али он је или већ
два-трипут махнуо сигналом зеленила на краткој дршци,
или се.

муве још вуку по
бумбарастом *живео!* и испљуваном *доле!*
Ох, оне уживају милећи преко светлуцавих кристала
шећера

на старом транспаренту са *хоћемо!* и *нећемо!*
Оне премиру дрхтавим трбусима топећи се
над *волимо!* и *мрзимо!*
и осталим слаткишима народне воље
и својине
редом и под бројем прекуцаних читко
и залепљених на урамљену таблу
пред чекаоницом, у виду бескрајног списка свега видљивог
што се пржи под сунцем у огњици те станичне
свакодневности

чију непомичност ремете само воз
и петнаестогодишњи дечак. Сваки дан
у исти сат и минут долазе и одлазе.
Сат један до станице по сунцу треба
дечаку с торбом и још један сат да је врати
натоварен. И сваки дан машина
у глави машиновође једва чека

да се загњури у тунел задимљен,
али прохладан. И сваки дан ме петнаестогодишња сенка
поштара пробуди. И сваки дан читам после
једног сата вести занимљиве
донекле. Али у сваком дану има
и природних понављања. И сваки дан неко
пита природно: »Је ли то све?«
»Ни мртав«, одговара неко сваки дан.
Али новине читам ја само
сваки дан
сат после дана.

НЕ РАЗУМЕМ

Већ наслов ме удари својом мисленом именицом
— све мисли млазно нестају за облацима увреде —
бесмислом ме дочека и звекну у стакло вилице
— низ звечку мора тонем пламсава од увреде —
мраком ме одиже и кликлоклапну под тимпан слуха
— у ошамућеној празнини светлуцају грашци увреде —
и песницом ме тежом од хоризонта звизну у аркаду вида
— ја сам блинкер и вековима ловим једну плаву локарду
смисла

изгубљену у мору увреде — и
ја не разумем, не разумем, ја ништа не разумем
— посрћем мање од бола, више од увреде —
и ја нећу да разумем
— све што ми је још јасно у неонској тами увреде — и
ја не разумем ниједну од пет хиљада милијарди билиона
речи
сврстаних по шест у реду нестрпљивом, али

дисциплинованом,

спремних да ме опет распале
ступцима по сто педесет редова
жељних да ме бубрегну
и досмрве,
прекоробну и канапну,
да ме у плексус снова без даха згазекну, да ме месецину
у очи, у свест поклекнулу да ме зубну,
зигоракну, изрупетну, да ме
у јетру љубави репетну ногом, да ме
рабатну другом и дардукну трећом,

да ми откину грло и рашире у левак ми,
 да налију кроз тај трактир ударни им
 песак неиспражњених вреџица речи,
 да заспу ми плућна крила и цокулама их изгазе,
 да се никад више не вину
 до разумевања подсвесног и свесног које боли мање,
 и, болећи више, диже завесе над јутром или сумраком
 у коме сам и почео да, лежећи,
 читам те ударце на обали,
 недалеко од места где су се преламале
 смањене ноге дечака у плићак,
 крај којег седећи
 читам да сам све што нисам
 не волећи ону коју волим, волим,
 волим и не могу да је не волим и далеку
 од обале на којој стојећи
 читам црвен мање од крви што ми шипопрцаво лопти
 под оловним рипидама речи, стојећи
 читам више црвен што хватам у лажи
 младост коју сам имајући имао да је немам;
 што хватам у преступу
 храброст коју сам, верујући у истину, немао као да је имам;
 што хватам у крађи
 поверење које немам више,
 што хватам на злочину наивности, нужне борцу ипак,
 ту љубав која ме, неостављена, напушта
 док читам себи своју смртну пресуду између мисли и ноћи,
 док подсецам ноге свом скоку између слике и ствари,
 док отварам врата тишине између цврчка и свитаца,
 између очајања и наде у отказу,
 између мене и немоћи смртне на недељу,
 између обале потонулог света и мене на мојој обали
 што диже
 стрпљење на помолу између пустоши и лета.

»Тачно у шест«, речено је
 а сад је седам још врло топлих сати.
 И не разумем, не разумем,
 ја ништа не разумем.

ПОЈАВА ОПАСНОСТИ

Испрва је још изгледало да је то
 само мицање приближних корака, без ногу;
 али у немирно платно мог бледила
 утискивали су се трагови с безбројним облицима опасности.
 Згрудван у лава, ветар је шенио
 пред својом укротитељицом налик на обичну ноћ.
 Али све је још било безоблично и није претило,
 мада се осећало долажење на прстима
 на све стране око врата.
 Тешио сам се: таласи се то шире
 неумиреним платном мог ознојеног бледила.
 Од њега се није дизао
 тај присутни смрад распадања
 најављујући сударе нерођених.
 Само је ноћ пловила без светла на прамцу и крми
 и то се кретање осећало на маљама мојих ногу.
 Оне су се исправљале.
Према томе,
опасност је расла.
 Вероватно, кретала се помоћу незнатних протеза.
 Али како испрва
 вагу слуха није оптерећивала
 ни нереална тишина откуцане кошуљице једног тренутка
 што се замахом клатна пребацује преко прага
 истовременог доласка и одласка,

опасност која је ипак надлазила све трчећим кораком
и све нечујнијим,
није обула ципеле на шкрип једвачујнији од уздаха
маховине

као што их протезе увек имају.

Према томе,

без ногу и без протеза

опасност је надирала трчећим кораком.

Према томе,

превлачила је жилете својих табана

преко стакленог звона под којим је куцао миш

мог изнемоглог срчаног мишића налик на сијалицу

што се гаси.

*

Према томе,

опасност је долазила с мора слична лептир-кравати

на све стране везаној око мог унапред помодрелог врата,

слична торзу мрака накарминисаних брадавица

на грудима, малим као у девојчица, које их

не крију, немајући оправдања да их, још непостојеће,

обвију црвенилом ружа и малина

које ће бити.

*

Све је још било нормално и у реду,

само је то мицање променило брзину.

Кроз ноћ врло сложену јурио је муњевити труп мрака

питајући ме издалека још, али врло учтивим шапатом,

шта сам то урадио с углом који је стајао

између шест и седам углова?

Јесам ли га запалио, питала је, или убио, шапутала је,

или избрисао гумом којом се бришцу звезде и брада,

питала је,

или га претворио у јато гирица скривених под кожом мора

наједном непровиднијим од жбуке, шапутала је

иза окуке увек у заседи, и сама најежена

од свог покретног гласа у млазевима.

Ћутао сам збуњен тим првим унакрсним питањем
на које је ипак требало одговорити
да се не бих осећао кривљим него што крив нисам
и сам, као и сви други, живећи.

Али одговарај сувисло, кад опасност расте

с питањима која долазе издалека,

као да је сасвим природно да један торзо

без главе и удова

таква поставља питања гласом без претње,

као да је природно да му осећаш дах

што ти се просипа по лицу

док ти невидљивим прстима поправља

још увек лабаво везану кравату мора,

стежући је, све плављу, у чвор свуда око врата,

као да је нормално да се тај труп налик на трупац

занима тако упорно за моје време између шест и седам

provedeno у сну иза неповратног угла

једног сата без војне тајне. Уплашен,

ћутао сам у подножју неког разбијеног споменика.

Али опасност се приближавала трчећим кораком пламе

и кад је стигла до раздупаних ногу, оне су, мада камене,

поскочиле, а она их је са запањујућом брзином

намакла на труп и загвинтала за зглоб својих

карличних костију и,

опаснија од себе, коракнула према брду

на ком је скакутала лискунска лопта месеца.

Ћутао сам у подножју брада,

али опасност је стигла до гребена и савила камено колено

подметнувши свој врат налик на кљуса уштапу,

који га покри.

Жонглирајући мало, она пришрафи брзо ту главу

и упита с осмехом још несигурним, али већ пријатним:

»Је ли све у реду као да је природно?»

Ћутао сам и помислио: »Није!« видећи да још нема руку,

али она ме претече: — »Не треба бити ситничав!«

И у исти су час додахале руке набрекних жила од трчања.

Она их је у трен углавила у рамена и занитовала

и прво што уради — обриса зној са мог чела ћутње.
Затим рашири руке и насмеши се сигурније већ
и све је тиме било постављено на своје место.
Ја сам се само осетио рањивијим.

Али употпуњена до савршенства,
постави ми друго унакрсно питање
испричавши ми причу коју је чула од мајке, чија је тетка
имала мали цепни сат с душом доброг човека
а који, од силне доброте, није имао никад времена
ни за своје откуцаје на низбрдици једне бране
што је делила на раздеољак крв двеју хидроцентрала.
Оне су, шапутала је, нападале звезде љубави
све док се један дугачки нож није зарео до дршке
у тај мали цепни сат. *Знаш ли га?* упита шапатом.

Ћутао сам не знајући да ли мисли на нож или на сат.
Ћутао сам згрчен у себи, не знајући да ли ипак и сам
не знам нешто о томе. И ћутао сам
као високи димњак изгукан чворовима
вегетативног система страсти, ћутао
зашивених усана, као тај димњак што се пунио димом,
зазидан с оба краја, ћутао
као камено трње планинских гребена под циновским
ваљком

изравнаних усиданом пеглом мог немира
у ниски чаршав Пелагоније, зелени пешкир Космета,
у апсолутни тањир Баната, ћутао
као да су се сви брдски ланци увукли у мене
накострешеног од њих, ћутао
као да сам већ закопан под дно пупка бездани.

Али опасност није престајала да се приближава
питајући ме с лица и с леба у исти мах
шта ради онај наш заједнички месечар
радних руку,
понекад прожетих свим коњским снагама света?
Ћутао сам. Она је питала

да ли још месечар чами ивицом крова не слутећи
да је то и будан хтео
једне јесени, растужен што ластама не везују црвени пасош
под грло
кад оне, као и људи, имају потребу за сељењем?
Ћутао сам. Ћутао. Ћутао,
мада сам знао да зна
да живим са свим бегунцима из једног дела стварности
под истим кровом,
новим од овог часа.

Као да чита мисли, насмешила се љупко: *»Дакле,
признајеш?»* заурлала је, али ја сам се извукао
некако испод саћа тишине и пробио поричући главом.
Ипак, мора да сам и нехотице разливао и друге мисли,
сувишне себи,
као кад се нагло пикне из себе у свет,
како је то, на пример, учинио, преконоћ иждикали горостас
Микропегалнипаднисвод, синоћ положен у деџи кревет
а јутрос затечен крај рушевина насеља
с једним пужевским облакодером изгубљеним
у ожиљку изнад леве обрве
пуне лијана, боа констриктора и крокодила
крај Нила једне његове сузе.
Више их нисам имао.
Али порекни тишину кад ти опасност стеже
омчу мора око врата, урлајући: *»Признајеш
да си га убио! Признајеш?»* и горко шапуће
мојим гласом који још није чула: *»Признајем!»*
Ћутао сам, у ствари. *»Признајем да између мора и мог
врата*

*постоје клизаве жеље у чвору. Разум им
није крма. И мада он рукује чак
и кончастим крвотоком жутих ружа,
постоје вене које му нису доступне. Признајем,
такође, да сам видео дугачке ножеве
заривене до дршке у срце једног откуцаја на низбрдици,
али ја се њом нисам котрљао. Признајем само...«*

»... да сам све учинио!« шапуће опасност
већ у мом грлу, где цитром мојих гласних жица
пребира мелодију своје воље ДОК, скривена
у мојој свести, која нас изговара једним гласом
за нас обоје, лавира између супротних тежњи
исуканих очњака у самоодбрани
уперених у противно грло,
исто и једно за нас обоје,
докраја верних свом дисању.

Бутао сам
засут њеним унакрсним питањима у мени,
поплављен њеним одговорима налик на крст брзине
нада мном.
Он се полако окретао помоћу полуга и точкића
мичући своје четири цеви противавионског топа
с нишанима

упереним са свих страна
увек у моје срце, у које се сакрила,
да би на миру наставила своје учтиво саслушавање
љубазним гласом: »Немој ми рећи,
ако не желиш да узалуд испуцаш све плотуне могућих
одговора,

немој ми рећи
да се за један сат не може стићи
од обале до Јелове горе. Видео си мене,
али постоје и авиони жеља који из места
пробијају најтврђе бункере звучног зида.
И немој ми рећи да ниси издавао војне тајне
кад и сам знаш да знам готово све што хоћеш и хоћемо
да неће непријатељ, иако хоће да зна шта хоћемо нас двоје,
верни сваки свом дисању сувишном једно другом. Зато,
признај!« шапутала је тресући нежно лишће косе
којом јој је у међувремену обрасла глава,
скоро човечна. »Зато,
признао или не, ти си признао већ
да си убио фабрику
у вредности једне главе. И мени је свеједно

шта си издао и запалио у вредности
твоје главе. У великом магацину високе правде
све је по истој цени, куповао или не,
чинио или не. И мени није важно
да ли си зло већ урадио,
битно је да можеш. И мени није главно недело
да признаш,
важно је да схватиш да би могао да га учиниш
и тиме потврдиш стварност оптужбе што претходи

кривици.
Не поричи. Ма колико одбијао да си злочинац, самим
порицањем
ти потврђујеш да не сумњаш у реалност злочина
и у могућност да се изврши и твојом заслугом, иначе
му не би тако добро схватао претњу. Зато,
признај!

То је довољно неизбежности смрти, која је увек пресуда«,
говорила је, »Зато,
мисли на околности олакшавајуће којима ћеш тронути
срце пороте у короти. И признај. Шта било.
Признај да си гледао читав један сат
између шест и седам, на пример,
гледао у небо своје субјективности,
које је мењало боје врло занимљиве. То није опасно,
потврди, дакле, да је небо свукло вечерњу хаљину
од ранчастог дамаста и обукло
ноћну кошуљу од љубичастог крепа. То је фриволно
скоро, признај.«

Бутао сам. Опасност ме скоро пољуби својим меким,
месечарским уснама захваљујући се тронуту: »Хвала!«
шапну.

»Хвала ти што си признао да можеш скривених руку
сат један
да гледаш у небо ћутећи крај неког од специјалиста
свести у себи,
и место да их пустиш
да се покажу на раду, ти свесно одузимаш сат свог живота
заједничким напорима, остављајући слутњи

да се размаше излишно и побрсти на заједничкој испаши
неке секунде себе.

Хвала што тим признањем откриваш
своје коначно и сакривено лице,
које мора да има и неизрецивих разлога
кад се покрива маском искрености овог неизнуђеног
признања.

Њим би хтео да заведеш у заблуду порогу мека срца.
Али не осврћи се самокритички
на пузаву јаловост својих приватних и личних слабости.
То није искреност
већ замка. И ти ниси отворен и срдчан,
ти си подал. И ти намерно гледаш сатима у небо
да би ти лирска заузетост послужила као изговор
пред евентуалном правдом, за нељубазност
коју си показивао према дужностима, у жељи
да им израдиш комплекс нелагодности
у овом свету испуњеном њима
и сугерираш да је тај свет ствар несрдчна
и неједноставна до нељудскости,
а не обратно, као што то чини свако коме је стало до
тог света,

а не обратно, као онај коме до њега није стало! И сад:
ти ћутиш из намере превратничке,
мада знаш да се зна
каква су издајства могућа и кад се ћути,
какви злочини и кад се спава.

Ја то знам и знам: признао си
да знаш снове који имају радне руке; признао
да има жеља без разумног кормилара; признао
да се између шест и седам може све да учини.
И мени не треба фабрика да изгори,
човек да слеша,
тајна да, као кучка, изгуби невиност у уличној вреви.
И мени не треба твоје признање
које ће ти, место олакшавајућег конопца, на врат
намаћи мокру кравату од морских коприва,
да би штрцнуо кад се стегну таласи пријатности

око душника, у ком будилник твоје ћутње звони
своје вечито шест на углу стварности без наде.
У њу ћеш потонути,
од ње одвојен
са седам, седам, седам својих кривица
доказаних.»

Ћутао сам. Ћутао.
Али ја сам само ћутао.

ПРВА ПОЈАВА НОЋИ

Даље од унутрашњег и спољњег
има та ноћ у пустињи издаје, сама као човек
усамљенији од ње. Издан. Без свога ја.
Има та ноћ на шинама стрепње. Оне стављају све
у сумњу и немају свога ја.
Има шина које воде у даљине и из њих;
које воде међу успомене с бисерном оштрицом.
Има шина које воде у непознато. Има
их које се враћају оданде са слободом налик на човека
пронађеног.

Преко најдаљег и највишег
има шина које не воде човеку. Али има тај град.
С његових скела врана пада. То је.
Траверзом заклани месец склопио очи рибље.
Под разбијеним стаклом црни се шибље неопрљено,
али болно.
У пустињи издаје ноћ слепи. Једна ноћ.
Она се пружа до локвања месеца
прободеног шином низ коју се круне
латице од чађи.
Самоћа
слепи. Али у ноћи — један човек на шинама
хтео би да прогледа.
У том човеку — један град и дању помрачен,
без огледала. То је.

Свако има своје ја: бол.
У том га граду сви траже и не препознају
кад набу. Забуна: тај
мрак.

Изнад таласа светлости и тишине
има мракова напрслих као воће утрнуло од бесанице.
Има тамница.
Али има та ноћ са сунцем у тешким оковима сумње.
Има то кржљаво јутро у самици са зидовима црвеним
од унутрашњег крвотока мрака. Неотвореног.
Има та спољна ноћ на шинама. Оне не растварају тај круг
којим се шире до згрупане локве месечине.
А нико ван круга и локве не зна све што се зна
да је тамо. Локва, ни она
не зна чија ће бити. Зебња. То је:
стојим. Бића умоченог главачке у локву месеца. Али
неко таре моје прсте умочене у месечину, док
сумња шкргуће свим кристалима. То је. Знам ли
да знам?
Корен бола
и бол човека одувек
знам.

ПОЈАВА ПРВОГ СВИТАЊА

Посрћући стојим испражњених батерија,
као да се не држим за гелендер јутра
непостојећег; стојим
под каменим звездама што се руше
избачене са свода катапултотом, који их пушта
низ крило ноћи да трну
без иједне варнице гравитација. То је. Као да
копита звездане таме
газе тело земље што ме боли
све до руда јутра непостојећег што ме боли,
све до сржи мене свуд у свету што себе боли. Као да
сам још

стваран. То је.
Јесам. И напамет знам
цвркут непостојећи, све трње — напамет. То је.
Ја знам то јутро што долази можда. Ја сам
то јутро. Жељан сам више њега
неголи што је оно мене гладно.
Али нас нема још. Ја сам само нужност тог јутра самог.
Непотврђен, али нужност: жедан сам га као никад.
Ја сам слобода жеђи, глади и жеља једног сна.
Ја сам слободан. То је.
Ја сам изабрао то непостојеће јутро. Јесте.
Ја се држим за гелендер непостојећи, посрћем. Јесте.
Ја унапред знам све ступњеве поребења таме
што не чека, бола

што ме чека, сумње
што већ коље. Ја знам
све
смрти што ће да шикну из мојих артерија.
Али ја волим.
Моја ће љубав овог часа можда да избујне из вена даљина.
Њих нико не може да изда. Оне имају
безброј врата у једну смрт. Неотуђиву. То је. Имају
неотуђиву слободу да изаберу ону са славолуком
за цело чело,
не ону ниску и уску за сабијене рогове у тесно грло
вратница

кроз која не може да се провуче
ни сенка једне мрвице сутрашњег хлеба.
А ја сам цео тај хлеб,
муњевитошћу љубави претворен
у безболну светлост трајања невиности:
ту вечност. То је.
Изабран да се приволим смрти неотуђивој,
ја нисам слобода непостојећа.
Ја постојим. Већ. У њеној сенци
дишем. И тако ћу волети.

ПОЈАВА УСПОМЕНЕ

Далеко је љубав.

Близу је само тај бол на мртвој стражи
с очима без капака нетремице упереним
у живот далеки. Близу је
само бол

под свим угљенисаним гредама куће свести, бол
под рушевинама света на измаку; бол
који не може више; бол
пре и после сваког садржаја, у њему и изван свега; бол
и кад ничег више нема; бол
и ништа више не постоји и ничег више нема
као што нема снаге у потним траљама тела,
као што нема буђења за овим глечером,
као што нема сенке за кораком исплажена језика до земље,
као што нема неба у мртвом оку,
као што нема звезда на челу невидљивом,
као што нема, као што је нема, као што те нема, нема,
нема,

као што ничег нема у даљинама иза вида,
као што нема слике слепца у огледалу избрисаном,
као што ничег нема далеко од очију које уму више
не служе,

далеко од прецизне светлости,
далеко од себе у свету.

Далеко је машта,
близу је
само тај бол;
тај врх пред умором који *не може више*
и тај још један врх пред глабу
и још један врх што се понавља пред мразом,
тај још један врх за којим ме нема више,
мада сам ја тај врх за којим равнице више нема,
тај врх и још један *не могу више*,
тај бол и она равница које више нема,
ја, саздан сав од ћутње
празне као смрт,
пусте као она,
голе као несвест коју никад нисам хтео;
али ја сам и у тој несвести коју никад нисам хтео,
ја сам та несвест, то *не могу више*, тај бол
што се вуче шкргућући, тај бол
над кржљавим клекама које уздишу своје
не могу више, док бол пита малаксало камење што се
одрања; пита
голе гребене без мириса; пита
облике облака; пита: ко је тај који уздише своје
не могу више, пита
гласом отеклим од ћутње: ко је тај који стење
палацајући преко уштинутог вреса
и уздише на мом лицу као да нешто још постоји,
кад он нема моје лице и нема моје мисли из којих се
свет бола
лучи као смола из набораног бора?
Он постоји одувек — бол.
Али ме још не зна — бол —
докраја и сасвим ме још не зна. Бол.
Он ме гледа. Бол.
Он насрће-бичује-гризе-сече-срче испражњени свет.
Он је то исто урадио већ са свиме што је постојало у свету
да би слободно струјао под скалпелом празнине
незадржаван телима у несвести.

Али ја сам тело у телу бола и кад ме реже на два дела,
кад полупостојим; бола
и кад среже сваку од мојих полутина на нове половине,
кад четврпостојим: бола
и кад продужује свој месарски посао до у бескрај
смањујући ме на све ситније труни. И то је нешто.
Оне кржаве у његовом великом телу. И то је нешто,
ја га не видим целог, али он ме не препознаје.

Имам маску невидљиву.

Ја сам илегалца у телу бола који полако динамитирам,
иако биће бола већ дотиче непостојање света,
иако ме тражи својим пустарама са зебњом налик

на глад љубавничку,

иако ме њуши и осећа с дивљином налик

на глад љубавничку,

иако се већ хватамо у кости што мрштећи се пуцају,

иако се, помешани, већ питамо с мржњом једнаком:

— Ко је тај који непостојећим светом пуже у колутима
који не

смеју више да постоје? питам:

— Ко је тај који стење пустарама глади? пита:

— Ко је тај који не постојећи шкргуће своје *не могу више?*
пита:

— Ко је тај који постојећи дише у слепим мехурићима
што сузе низ

присоје невидљивог света? питам

лица невидљивог; пита:

— Ко је тај који не постојећи поставља питања? питам
невидљиви свет, с њим ухваћен у исте кости које пуцају
с равнодушностију налик

на глад љубавничку пуну мржње,

с гневом налик

на ситост света у ком ничег нема сем бола

све непотребнијег.

Ја скидам маску: бол криви.

Уједињује.

ПРВА ПОЈАВА ДЕВОЈКЕ У СЕНЦИ

Сенка је ћутала,

али знао сам: погинуо је.

Не разумем: како се после могло живети,

како лежати међу шкољкама, међу алгама

и бити голо присуство на прозивци,

под небом што годи и не обавезује

док у трку лиже својом

сланом њушком мастрала и лапкавим језиком штенета

кожу целог тела као да је више

од оног што јесте.

Не разумем

како сам могао бити то изложено тело на телу

једног целог поподнева

с раширеним окцима чула само, и ништа више,

када сам све знао,

кад ништа није рекла,

кад је све рекла заривши

зубе у незрелу кајсију срца;

како сам могао пристати на тај мали слатки голи живот

што балансира на игленом рту поремећене апсолутне

садашњости

без плутаног колута изворишта,

без појаса за спасавање од ушћа,

сам самцит у том океану смрти,

у тренутку кад сви китоловци што њим намрштени плоче

заривају све харпуне
у бескрајног угора бола,
мог бола и не само мог бола?
Сенка је ћутала. Па шта? Не плачем,
али све очи знају — погинуо је
најлепши осмех Црне Горе.
Срце куца, а свуд пред руком празно: — у Топлици је пао,
пресавијен надвоје
као цвет ударен штапом.
Сенка је ћутала као Другови, чему утеха?
као Погинуо је под звездама и пао
на камен,
пресавијен надвоје
као цвет ударен штапом,
као — Не знам шта руке ми хоће?
немирне су као пси на месечини,
као Имам сто руку, другови,
а свуд у срцу празно,
као И ништа не може да стане
у велики зјап те сенке
без капка мрака над оком туге,
као Слободо, куд себе у теби да сместим
кад ми у души празно?

Али сенка је ћутала
као Мртавац би могао лећи,
толико ми празно у души.
А мртав није нико
и мртва нигде нема
у земљи коју знам.
Изнутра је од кости,
с лица је од ћутње,
а нико да се препозна.

Не разумем: сенка је ћутала.
Како сам могао да заборавим мртве
дужином једног поподнева;
како су могли да ме забораве

под брдима где лежим у шуму шкољки на жалу
када још имам у себи толико света да им
дам
у замену за оно поподне на једној другој обали
реке
низ коју је стигла његова смрт
шифрованом депешом!

ДРУГА ПОЈАВА ДЕВОЈКЕ

Немојте ништа рећи, све знам, све знам...
Још шкрипи мирис младости.
Тако још свеже је лишће на њега.
Још тако на њега мирише брадо уз које се пробио
тако први кроз обруче смртне, како се нико
више неће тако никад нико пробити као он,
који се први избацио на стремен врха,
с дивљом ружом међу уснама разиграним од свега;
како се никад нико неће забелети зубима више
дрско и презриво помало,
као он, који се, жуљевит, осмехнуо на трен — стрмом лицу
смрти

од које је пао
брзо,
преломљен надвоје
као цвет ударен штапом.

Можда сенка, можда девојка...
Она не полаже наду
на покрете туге.
Али прсти изгубљени на тастеру
отиснули су вест
далеко од оборене главе
с мислима испод земље
где веје непрекидни хлад.
Она би да подземљем

настави све. Ипак,
девојка не ставља тајну
на бројеве туге.
Они јој нису довољни.
Смрт коју прима и преноси
њој није довршена.
Она зна мало од оног што треба
знати. Ипак, она све зна,
као да је умом
у слив срца унела
близнака свога,
стопут несталог и стопут присутнога,
као да с њим сливом крви преноси
реч прегорелу од стида,
невиност што не види свој лик
у разбијеном огледалу љубави
с пулољком који се не отвара.

Немојте ништа рећи, све знам, све знам...
Тај дан је остао цео као поток у ком се
огледа поље силовано и човек разбијен
надвоје, увијен у траве.
Право је остало само
цвеће којим је закирио чету
настрљивију од глади.
Немојте ништа рећи. Сенка изнад те хумке
на бројеве наде не полаже љубав.
Над другим потоком види: не њишу се
два неубрана цвета затворених очију
као да им је обећана вечност.
Над трећим потоком види: њише се
једна планина на којој љубав букне увек нагло
из петних жила младости ошинуће курјуком свих чула
без облака преко сиса, без образине
преко лица које све зна:
и сат и место и дубину светлости и страст
што једном груне и никад не престаје,
што једном шикне и никад не увире

и никад себе не издаје
— не умире.

Ко би све речи туге знао
крај леша у крвавом цвећу?
Ко шапће? »Девојко, тужи!«
кад нико живом не говори
оно што рећи се не може.
Она ништа не тражи,
црна ракијо бола;
Волети — ето, дај и узми
бескрај осећања у наставцима.
Волети — ето, дај и узми
то име једном зацвокотало
у лишћу већења
стабла — у пролеће.

Немојте ништа рећи, све знам, све знам...
— Неко је покретом исувише присним
убацио прву бомбу у ждрело бункера.
Али сенка не престаје да вади гелере из груди сунца
просутог над селом
док шапуће љубећи децу у танке образе:
*»Хоћеш ли пити на месецу
ледено млеко свитаца?«*
и говори брзо, хук крви надшаптавајући:
*»Дајем ти месец из руке,
све саће звездане кошнице«*
и слуша курире који још разносе
наребења за јуришне пробоје:
*»Далеко знам једно брдо,
једно брдо и ништа више«*
и види командире како дурбином испитују коте
као да их мери још неко у њиховим очима
а никог између њих и смрти у њима.
*»На том брду расте месечина.
Али то је тајна. Нећу вам је рећи«*
и осећа да ниједно чуло није имало снагу времена

да пробије тајну осећања у наставцима.
Заборавила. Заборавила. Заборавила.
Можда ће се свега сетити једно срећније дете
кад настави јуриш љубави
од које је пао,
стидљиво
преломљен надвоје
као цвет ударен штапом.

Прсти изгубљени на тастеру
отискују тугу
далеко од оборене главе
над још једним именом
тек ослобођеним. Али на бројеве наде
она не полаже тајну
која се неће наставити.

Истеклом крви деца не плове.

ДРУГА ПОЈАВА СЕЋАЊА

Успомене остављам по страни,
али дете не трчи тако
великоме у оусрет
као што ћу раширених руку узлетети
на стрмо брдо смрти.
Она није лака,
насрће тешким кораком,
ах, смрт, горки фијук,
ветар набреклих ноздрва над крви,
ах, нечујни замах који скоси
и преломи живот надвоје.

Тугу и памћење остављам у истом мравињаку
док стојим светлоомрцав,
чист од корова што буја над гробовима,
попун као број дељив са делитељем,
прав као нож у рани.
Ја летим свицима мисли
и дахем кроз јарост ноћи
и бубњам по тајној светлости,
под кором камена — неизбрисив.

Сви сунђери заборава
нек пређу преко мене!
На дно мог амбиса
бол се сакрио у шкриљцац

који упија све,
и сузе,
а ништа не уме да избрише.

Нек заборав претрчи преко мене
својим безбројним ногама
у гуменим баканцама!
Смрт ће у крви истеклој
бити живот посувраћено сачуван
на лицу слебеном
у осмех неповрећен;
тврдоглав остаје у мени,
дављенички ухваћен
за сламку сећања
у замци памћења.

Чему, љубави?
Има један метак на свету,
један метак који ће последњи
осетити да дрхтим.
Нек ми девојка која није била моја,
јер сам је сувише волео,
нека ми све девојке опросте
погибију која би се могла звати неверство
кад се не би у бескрајно дугом јуришу пало
брзо
преломљен надвоје као лет
ударен копљем сунца.

ПОЈАВА ЧЕТИРИ ПУШКОМИТРАЉЕСЦА

Одједном, зграбљени неочекивано вијорном руком,
шест пушкомитраљезаца, које сам однекуд познавао,
обрели се на запенушеном гребену једног широког таласа
и одатле,

дигнути руком исте дизалице на четврти спрат куле ветра,
нестали у бури која их је пчепала, и,
завитлавши једног од њих на врх ветрометине,

да стражари,

заошијала остале

и разбила их у пену без конзистенције. Ипак,
на гвоздено су стење треснула само четири

пушкомитраљесца,

док се преко пећина још разливала
нека шумнија светлост, што обема рукама врло спретно

цеди

прозрачно платно простора налик на тек опране чаршаве
без мрље. Ипак,

један је пушкомитраљезац нестао свакако. Недостаје ми
и може се сматрати безнадно изгубљеним,

далеко од шљунка што се котрља око четворице још

непомичних

пушкомитраљезаца раздираних већ

почецима покрета

муклих као у вепрова,

лакких као у дивљих мачића кад стану

да се извлаче из дремљивог клупка у ком се

тако добро преде на хрпи јелових шушака. Ипак,
било је неке претње у свему. Али одједном су се четири
пушкомитраљесца у исти мах нашла на шљунку
настављајући да играју пиљака
зането,

неузбуђени погибијом једног несталог друга,

неузнемирени судбином друга осталог

да стражари на крову олује,

нетргнути из заноса ни падом који их је заболоо,

чак ни изненадном новином жала осутог металним шротом

шљунка,

чак ни наглошћу буре заривене ножем у грло промењеног

пејзажа,

чак ни галобовима који их од првог часа кричући надлећу,

чак ни голубовима који за њима долећу с металним

шумом перја

раширеног у лезезу што хлади чело светлости.

Све се догодило.

И слепи за разлике, видовити за сличности,

они ме нису приметили обливеденог помрачењем

што је провукло све црне конце свог флора

одједном

кроз ушнице игле између горњег и доњег сунца.

Седали су занети игром,

слепи за разлике између текућих речних пиљака

које су високо бацали,

и непомичног платна морског шљунка око њих,

одсутни као чобани, неосећајни као баџи,

а ипак срећни,

иако су остали да висе о некој крушци, али, ето...

иако су пали од ножа, али, ето, ту су...

иако су се разбили у неком јуришу, али, ето, ту су,

где играју...

иако су се искрали ко зна како

кроз нека гробна врата што су се одшкринула на трен,

ко зна како, али, ето, ту су где играју, бацајући високо
пиљке

и причајући у исти мах уморним гласом
путника треће класе на путу у свитање треће класе,
причајући о својим људским стварима треће класе
целе боговетне ноћи треће класе,
о тврдим клупама свог живота и о мецима што смртно
прскају

чим осете магнетски мирис људског мяса треће класе,
привучени њим више
неголи лишћем што се њише о танким петељкама.

Један је причао
о мравима који су настављали да раде
свој озбиљни мрављи посао,
не бринући о бомбама штучка и смислу експлозија.
Оне су на мрављи корак пред њима отварале мртве капије
као муњевиту лезу блеска свих сунчаних трески
на корак од дбуна што је као приповедач
дрхтао гледајући другу колону мрава како неумитно
одлачи

мрву несхватљиве кукурузне проје, мада ни он сам
није разумевао боље бесмисао тих разјапљених капија
сунца

у шкрапи смрти, боље
од те колоне озбиљних мрава у црини,
слеп за разлике, видовит за сличности.

Други је, бацајући високо пиљке, причао
лепоту једног града блиставијег од експлозије највеће
бомбе,

града већег од свега што се може поднети
остајући човек. Мислим да га је назвао Бихаћ
или Котор-Варош,
а можда је изговорио и име
једног од она три Вакуфа,
али величанственијег неће више бити од неупоредивог
града

који је с друговима ослободио
слеп за разлике, видовит за сличности.

Трећи је, хватајући пиљке, причао
девојку коју је волео
грцавим гласом исповести, скоро раздраганосетно, како се
већ прича детињство,
слепо за разлике, видовито за сличности.

Четврти је, занет игром коју је играо, ћутао и ћутећи
с истим муњевитим нагласцима као кад говори,
причао самом себи слободу на домаку душе
спремне да зарасте и опрости
као да се откинула давно од смрти,
слепе за разлике, видовите за сличности.

Голубови су надлетали у формацијама по три кљуна,
сваки с гранчицом,
али перја попрсканог жбуком и димом; очију
испљуваних — ропцима што су колутали
котрљавим огледалом вида неопраног целим морем,
плавим као поглед који ме је мерио једном
крај камена једне земље што царским резом
отвара кршевиту материцу времена.

Али баш кад сам на то опет помислио против своје воље,
из уског су грла неке шуме кричући дивље истрчала
она иста четири пушкомитраљесца
и скочила у море
да се тункају. Скакали су један другом на рамена
и коленима се гурали на дно, одакле се после зачуо смех
подводни шест пута. Нисам знао зашто,
док није сваки од њих
шикнуо увис
с црвеном ружом преко целог лица.

Тад су наишле четне болничарке.
Не. Прво је изронио кикот.

Затим су изгњурали сви стрелци, њих шест у скоку
да га дохвате
и баце болничаркама у плићаку. Ипак,
биле су ту од раније, значи,
и смејале се, значи,
као да су девојке, само онако,
свака с једном ружом преко целог лица,
ако се не варам,
слепог за разлике, видовитог за сличности.

ТРЕЋА ПОЈАВА УСПОМЕНЕ НА ЈЕДНУ ОД СВИХ ГЛАДИ

Ја сам опет онај у парампарчад разбијени простор
над муњевитим оазама сећања, ја —
опет онај мехурић немоћи што влажи рањен
над брдима нечујно ижваканим чељустима глади
што корача ношена сумњама
кроз поразну порозност меса.

*И ничег више нема,
ни бола,*

у том зубатом свету глади што не престаје да се обнавља
између покретне доње вилице неба и горње вилице
хоризонта

укоченог
под месецом с млохавим острвима
неочекивано испилелим у мени
с грмљавином унутрашњом. Она
је отворила црно јаје свода
и пустила неуништивог даждевњака
да низ путање неба умигољи и у све нас
здробљене
у авану глади

и ничег више нема

под тамним мрљама звезда
зубатих од глади убудне-општре-срктаве-уједне-хруске-
мутаве

и све је то само главо мицање, то глодање, то дробљење,
та зиљавост
под зубима опорим као рашпе са тестерастим
зупцима што увлаче и извлаче своје нокте на опругама
које покреће једна механика слична мацјој

и ничег више нема
под зубима глади коју бол држи за дугачку дршку
замахујући папином другог њеног краја
што пада на све пијуком
и блања свет глодалицом рендишући јабуку свести
од коштице, до горког језгра, до ништавила, за којим
почињу нове серије изгубљених бројева лутрије глади

и ничег више нема
после гладног згодитка на лутрији глади
са чијег се чела руше намрштени столетни трупци мисли
оборених на обе изглодане плећке,
са чијег се чела они руше
и ваљају низ рижу компактне масе мозга
све до ових плочица сунца, некад белог над
пропанком попрсканим пегам свести некад

и ничег више нема
у том анестезираном свету с лављом главом губавца
осутом пиловином појмова,
завејаном опиљцима ствари,
пршићем њихових немоћних слика
ипшчупаних из дубоких лежишта света који не постоји више

и ничег више нема,
само све безличније лично присуство глади
с уснама налик на лопате што разгрћу просуту дроб
скашених брда,
с рукама на бушилицама што бупе неки гупћи мрак,
најтунелскији,
отварајући тако путеве новим,
бескрајним композицијама возова натоварених глабу:

заједно их пробијају;
већ су их прокрчили;
и тутње тешки вагони
чија је носивост глади стопут већа од нормалне

и ничег више нема,
само ја, који се сећам даљина што су сите биле,
само ја, брадвама издељан,
оштро овичен камењем,
ја, згњечен теретом глади увагониране,
ја спљоштен на шинама,
ја, изјуфкан у танко тесто наведено болом,
ја, у слепом огледалу света у парампарчад,
ја, извучен за косу на другу страну гребена света
и бачен опет на шине, међу точкове воза
што под паром чека да и тамо
све почне изнова

и ничег више нема,
само тај свеобухватно продирући задах рбе
у металној цеви грла,
у сукрвичавој пљувачној жлезди,
у крви што је покуљала из кухињске чесме
са задахом карбола
све краћег даха,
све гупћег
од експлозија смањених муња смрти у живом још месу,
само та галванизирани кост тог жабљег батка
између два графита облака
над опустошеним архипелагом наде

и ничег више нема
у процепу између јутра и смрти,
на острвљу живота што се грчи
под узбурканим таласима без воље,
под отежалним таласима без мисли,
само тај бол што реже,
тај век што срче,

тај ујед што хруска
узмрћујући и свет и себе репином што се удара по сапима
сопствене немоћи
и, немајући избора, продужује да једе саму себе
почињући од ножних прстију,
поступно се дижући ка цревима,
остављајући их за крај, настављајући
да се диже ка грудима и глави,
прескачући уста, остала за крај
тог света раздираног глабу за чистотом
овом и оном

и ничег више нема,
само глад
у каледоскопу свода на мукама рабања
једне звезде без глади.

У међувремену она и даље
мјаска колону попрскану људима које једе
цепећи их пламењем да би прегорели себе
између смрти и јутра.

ТРЕЋА ПОЈАВА ДЕВОЈКЕ

Седела сам без снаге
у нереду осећања.

На камену још непопрсканом
један је лист венуо
без иједног цвркута.
Два поноћна лептира
лепршала су латицама сумрака
испод спуштених капака.
Било је рано
у повећаној зеници
смрти.

Она је мислила можда
на ливаду младичке косе,
неодређено нагнута.
Суварак се још није сломио
под тежином која се шуњала
поткована. Како да се помири
с њом,
кад није од расе живота?

Можда је имала још један сан,
он — пуно замршених осмејака.
Седео је прекопуга јутра
изашлог из мисли

разнобојних.
Поглед му је заостајао
као да би да је причека
још мало.

Седела сам без снаге
у нeredу осећања.

Можда је тад у цев
улазио један метак
за нас обоје.
Осута пливовима смоле,
жуна је пузала
подигнутим погледом
оморике.

Две су се зарбале мрље
мицале још увек меко
над нервом пролећа,
али вече је престало да кљује
ослушкујући одјеке сна
низ ходник испод
коре
неухваћене у замку
светлуцања.

Седела сам без снаге
у нeredу осећања.

Како да се помирим са смрћу
кад ти не плете осмех
у кике?
Како да се помирим са животом
кад не круни с тобом
зрно по зрно даљине?
Како да се прилагодим смрти?
Није од расе бола
што чезне.
Не могу.

Могла бих, можда,
да не разбија врата
времена,
пред којим сам заливала саксију
целим срцем изружалим
у ништа.

Могла бих, можда,
глад празне да залепи
очи животу на излог.
Могла бих, можда,
да у акваријуму звезда
заплива једно штене
млађе од младости.
О, не бих могла. Не могу.
Расте један цвет
с латицама у крст
над хумком.

Могла бих, можда,
да ми, изнемоглој од свега,
гроб опругама приђе
у наручје
по твојој мери.

Али он је био виши
од смисла једноставног
отиснутог њим целим
у мени.
Не могу
да се помирим
ни с овим трагом
без стопа.
Не могу.

Седела сам без снаге
у нeredу осећања.

Један је метак ушао
у цев
за нас обоје.
Како да се помирим са животом
кад није од брашна мртвих
и није од хлеба који је жватао
некад,
онако чупав као штене,
онако нарогушен?
Узалуд заборав прелази
четком од рахле земље
преко косе
што се није слегла
под тежином метка
који нико није чуо.

Само је пао одједном
разбијен надвоје,
као брадо ударено смрћу.

ДРУГИ ДЕО

ПРОВЕРИТИ

Нема ли више наде?

Провери је ли све свршено?

Погледајмо се очи у очи.
Толико су волеле.

Провери љубавну издржљивост човека
у соби невремена.

Је ли ћутња над скрштеним рукама
све што је остало?

Провери је ли слагање с јачима
једино што човек још може?

Је ли нужно још постојање лажи и ропства
како би истинитије и чвршће
било ткиво слободе,
прожето, као и прећа живота,
тврдим концем смрти
на почетку и на крају?

Провери, не уништава ли једна нужна лаж
нађена у месу истине
све њене могућности за оваплоћењем
у свету?

Провери да ли је то питање постављено исправно,
нарочито у вези с поређењем
што ми се не чини сасвим невино?

Је ли могуће бити невин и жив,
је ли могуће дисати и бити чист од крви,
борити се и остати нежних даанова под заставом
неупрљаном?

Провери невиност на коју се позиваш тврдећи
да се бориш за њен хлор што чисти сваку мрљу
после.

Докажи да је тако. Утврди
да се свака мрља може да скине;
и она масна од крви, ужегла од неправде,
истрицана од похлепе,
убеди.
Провери своју љубав, своје слепило.

Јесу ли слободи нужни затвори? Не гуши ли смрад
њихових кибли
и ваздух слободних људи?

Провери обим злонамере непријатеља
и његову снагу о кремени брид своје.

Докажи нужност тих решетака до неба. Утврди
није ли потребно увек
жалити
прогоњеног због слабости?

Провери то човекољубље у дефекту.

Није ли потребно бити од сваког оруђа неправде виши
за човечност? Испитај колико то износи.
Утврди је ли то довољно.

Провери ту човечност у отказу самоубилачком,
то спуштање застора!

Није ли нужно отворити се сав гласовима света?
Разумети? А не по пандурски: »Разумем!«

Провери релативност разумевања, убојну
нужност тог — разумем!

Је ли то испит себе у себи,
мисли пре речи,
речи пре дела правде?

Провери правду.
Не врати се
сам.

НАСЛОВИ ЈЕДНЕ НОЋИ

1

НАД УШЉЕМ, НАСТАВАК ОПИСА

Волео бих да већ могу да кажем
стишаном кључању мора после свих ветрова
и подмлаћеним мишићима матица неизбушених вировима
сумње,
зидовима несвршеног трајања над грижом савести,
болу,
да говорим: *Проверено!*
и кажем: *Тај бол нема века!*
и објасним шта видим на неомећеним теренима:
улице што се отварају без угла,
људе сигурне у себе као липе у цветања,
и људе на прозорима отвореним као сановници жеља
како дочекују јуни сваке своје трешње жеља
пикнуде у бумеранг
бачен у виду...
у виду поруке љубави претворене у моју руку
обавијену око неког африканскијег струка.
И вал да се врати
доносећи црвене мирисе црквиња у сну
понетом јужним репертоаром осећања
расцветалих у новог човека
по формули петконтиненталне маште

и садашњег правца љубави београдске,
са смелостију недосегнутом, помало лудом,
али сасвим луцидном: усамљеном. Зато,
самоћо, избаци ме као метак из цеви
да у луку прохујим кроз ту ноћ
не ранивши никога. Хоћу да сам један пажљиви
метак увијен свим што хоћу нежним,
док улицом ноћном не стигнем
до дока над врло пословним ушљем Саве.
Она и ноћу чини своје Дунаву,
без обзира да ли је с калемегданског парапета
гледају љубавници или не.
Они ионако само слуте
себе. Или су већ и они постали ти људи
који носе гранитне кошке да одвоје блато од струје
низ коју матица клизи жељама ушља? Ипак,
они не приписују себи врлине те низбранице
као остали хвалисавци. Они носе
песак у бетонске мешалице
и не приписују себи цементне врлине бетона и рада.
Они дижу зеленило и ништа више
изнојавајући суштину другачијих обала.
Они их боје зеленилом своје крви за другу младост
у облику прегршти смисла, не камиона крцатих каменом.
Овај је покривао мртве као сваки камен овдашњи.
Сад пева неквалификованим гласовима радника
о костима претвореним у камен,
о камену који служи људима на другој ивици тог круга,
о том мртвом и живом кругу који укида непосредну
себичност

и чини вољу скупољом но што јесте.
Али песма нестаје за окуком престижући воз рогате марве.
Ја не могу тако.
И Сава уструји сва у Дунав и удајом добија његово име.
Њене воде продужују
и њима је можда свеједно како ће их звати.
Оне су се надживеле потпуно.

А ја не могу тако. Ја — само делимичност своју преносим
љубављу што укида време.

Кочнице љубави не цвиле никад тужно,

али ја се заустављам.

Туга ван љубави шкрипи у целом мом телу намењеном
смрти.

Све до бежанијских коса чују како бугарим,
иако амбиси који деле мене од обала
још нису премошћени безбројем свега што недостаје:
лоптама, на пример,

јасним циљевима, на пример,

и осталим што голишави људи бацају

високо испред себе

да би постали што хоће да буду

све док им се руке не скрсте

над сновима докраја опредмећеним.

О, дане, твој конач међу зубима смрти

прекида се увек

прерано

за историјске амбиције живота

без станица до мртваг мора иза ушћа.

Где су велики потези епоха лишених колебања?

Где су најкраћи путеви повучени лењиром

између две тачке наде и незнања у простору?

Он није раван као Косово,

или жеља што буши брада својим убрנדелим рогом.

Има брада што се не дају пробити.

Једина предност околишења кад се избећи не могу.

Једина вредност станица предаха под паром:

лично на некакав циљ.

Али у вреви и диму све су наде приближне.

2

НОСАЧИ

Наде су сличне мени, а нису ипак оно што треба да буду
кад пуних или празних куфера одлазе или стижу
на свет железницом

која избацује и њих заједно са сто хиљада путника дневно
на асфат Метрополе над ушћем река.

Оне неузбуђене теку и не пролазе.

Али носачи носе као сви радници.

Између два брза доласка воза и бржа два одласка,

они седе и полако жваћу свој црни хлеб:

живот не стаје сав у један куфер

и кад није туђа врећа што се упрти на леђа и носи,

и кад је сопствена врећа што их у њој спртљане носи

незнано камо,

мада живота и тамо има незнаног,

као што златних зрнаца има у познатом савском муљу,

од кога треба зеленилом одвојити струјања.

Носачи још много којечег знају полако као што седе,

али шта има тајна од свог брзог живота у тешком туђем

куферу,

ако нема тај хлеб који се прилепљиво споро жваће

над брзим струјама?

А свест све сличнија љубави?

А љубав? Није ли она налик ноћас
на Прекајску коту
на којој су савезничке бомбе уништиле чету
која је протерала непријатеља
пре но што је стигла помоћ у виду смрти народу,
не фашизму?

Али и поноћ је некад као Прекајска кота кајања
и њено је зеленило обично крваво и црно.
Али поноћ је љубав
и кад не помаже
и кад односи са собом
закључане туђе куфере тешке као мртваци.
Њих је забрањено отворити и кад нису длан
на ком можда не пише:
— Хлеб свој жваћи споро гледајући како брзи свет
дише полако
пре но што хитро приђеш жени коју ћеш успорено
да граиш.
Седам радних дана трчи журно пероном дочека
и испраћаја,
да једном полако седнеш на клупу булевара *Одмора*,
који се понекад с разлогом зове улица *Празника слободе*,
коју не треба бркати с улицом извесне слободе неизлечиво
закачене

богињама досаде,
од које је непотребно бежати до смрти,
на крају
мање неразумљиве но што се у пуној снази мисли,
мада остаје непреводљива на још мали смисао језика
ограничене праксе носача.
И кад се питају шта се има од путничког воза дана,
брзог воза месеца, експреса година?
И кад се не питају.
Усне ће ипак остати једном разоружане пред хлебом,
а чело, неосвежено у мору горућих жеља,
биће неспособно да истовари тешки смисао из шлепова
ствари
и да га унесе у силос људског искуства.

И кад не истоварује и не преводи.
Кад брзо носи и полако седи. То чело.
Кад путује само на балону земље без успутних станица,
ношено незнано куда — себе да нађе.
Али као сви путници између две успутне станице,
и носачи и ложачи и лопови и беспослени и запослени
мисле очигледно
да је смисао на следећој станици, гаравијој
од претходне,
лепој и увек гуравој од посвакодневњене слободе
без блиских илузија. Биће то и она пред нама
кад се разголити, изблиза
трома и сањива као што је и мештанима умореним од ње,
мештанима под самаром комаћа дана
који их сваког дана терети и каменује
комадима крви,
док се неко и од њих не осмели
да пође на људски пут у сусрет земљи што путује,
или да побегне од ње,
проналажењу себе
у њој,
ако између хлеба и усне до проналаска дође,
ако дође, између проналаска хлеба и глади невидљиве,
ненађене,
присутне у свему,
најпунује у садржају
бездна.
О, глади, твоји затвореници у туђем куферу
мртви ће тек такнути твоје прозирно дно
осветљено хранљивим бесмислом твог хлеба закопаног
у туђим куферима тешким као мртваци!
О, носачи тајни
непрозирних и кроз стањену јуфку дана
забрањеног у њима, заједно
с нама, измењаним старинским воденичким точковима,
с нама, усковитланим савременим вијковима реморкера
што нас одвлаче с места које бисмо хтели да доднујемо;
о, тајне које нас носите,

не дозволите нам да од свега само
прљама површине тамних струјања
што нас искрцавају на земљу,
да је укрцамо у нас, ми
њене луке, ми
њене дизалице, ми
њени бродови!

Једном потону. Дотле путују
утоварујући се и истоварујући на успутним станицама,
путем за неки Брибир снова што се траже,
неку Беврску маште која се налази,
за неки Кистањ жеља које се препознају
тек на дну
тресета маште и осталог
што нисмо и не морамо бити. И
нећу.

3

ДВЕ ГРУПЕ

Сви су бродови потонули једном,
чак и кад још носе две групе истакнутих писаца,
разуме се, врло измишљених, али врло наших.

Засада још путују:

једни ће бродом у Шабац, други у Неготин:
читаће песме о борби што писце премашује
храпавим језиком јуриша и изградње без рима и поребења.
Они још римују старинским глумим језиком, где се од крви
обавезно мора да поврви први до стрви.

Али биће неугодније кад песничке локомотиве потону.
Ко ће тад и тако макар певати?

Свеједно. Сад путују да пред пуном салом темпираног

пљеска

прочитају стварност

непреводљиву на језик њихове истандарене изанбалости,

још биглишћуће,

још славујишћуће,

још пољопривредишћуће, дрвеноралицарећи

тако краљевски носталгично

упркос исповеданом републиканизму

да би сви давно већ видели бестид у процепу

како их се, интензивно црвенећи, стици

кад не би представљали континуитет тражења себе
 тамо где се неће наћи јер не путују, у ствари
 тону, не пролазе
 лаким кораком као младић и девојка испод јасена
 крај отворених прозора соба у којима ноћас нико не спава.
 Чела обухваћеног длановима несаница,
 свако се пита шта да ради,
 као и ја
 који пролазим, исто,
 у очекивању да ћу одговор наћи у ономе што ћу тек видети.
 Видео сам... Сечено.
 Видим младића и девојку који иду
 као да се стиже што је он младић, а она — девојка.
 Наставак јучерашњице? Јесте,
 крећу се старински спорим корацима.
 Она се љуља боковима, рекао бих, насељеним споља,
 изнутра врло концентрисаним.
 Њен се струк шири надоле и нагоре
 као две руже што у ходу цветају:
 једна оборене главе од тежине латица,
 друга букнула у прсатост
 тако уједну, а рекао бих —
 дан ће је светлошћу расути
 згњечену. Варка! Они су удвоје јаки: снага је љубавна
 невидљива као мисао што не оставља трага
 у ваздуху којим пролети
 не питајући за дозволу.
 Ни они се не питају ништа. Свежином нове деце
 жуде се као преци који у њима не знају
 где престаје њено тело, где његово свршава.
 Рачун побркан од давнине?
 Или привремено слепило сваког колена
 као изговор за увек све свежије бруталности нагона
 што се ипак помало стиже већ себе
 због неинвентивности захвата љубави
 којим прошлост објажује будућност нерођену
 уместо да себе њом све лепшом оправда?
 О, прошлости неуклоњива,

девојка види дете које ће родити. То је истина.
 Младић такође не спава: Шта да се ради? пита се немиран,
 а то је наслов ове ноћи општег несна.
 Она је ставила у сумњу сваки смисао
 и све у свету боли до стида.
 Стид је хлеб насушни ове ноћи.
 Гутам његове жежеве насушне и бесмислене.
 Можда је то све љубавни бол?
 О, подлости,
 ја волим, јесте, волим,
 али моја се љубав не открива
 на бркати и брадати начин прошлости;
 јесте, волим,
 али без везе са сладуњаво мамурним цврцицањем цвркута,
 у мидерима и свилама мадригалским,
 у ципелицама број 34
 и eventail-има à la месје Дучић звани лиликип
 амбасадер и мародер, и без везе
 с осталим педерским сонетним венцима
 у целулоидном акростиху да се обесиш,
 и без везе с другим усисачима вековне прашине
 и с трећим очнопревртаљкама.
 Младић кад грлим — крв бризга, свици фрцају,
 све гуме прскају, сва дугмад поиспада
 сама од себе.
 Девојка... кад волим — изнојавам жилете сумње,
 пијем пилуле компримираног садржаја смртне ватре,
 али не офирам се пастурурално по полумрачним салонима
 где позлате Louisquinze-ова, шатро, под сурдином усклађују
 живу немоћ с подригивањем сећања;
 ми, другари, нагаримо просто, навалимо,
 зграбимо,
 на рукама је изнесемо на изражајни врх љубави,
 где се главна реч не каже, али осети у дубини прашуме
 што се тектонски затресе у мртвом чвору стварања.
 Тад све бива јасно и последњем
 од 24 радних часова над ушћем
 што ће зеленети. Не. Оно
 унапред зелени, ширећи се мучки

као бутине жена
од вруће растућих белутака што се отварају
под унутрашњим притиском парног чекића осећања.

Он удара

у њој од руба видика до другог руба
и преко оба руба што је мењају
у загрљаје испод крампова,
раздраганошћу изнојеном
у мирисе тела ровашених
травом, прашином и машинским уљем страсти;
јесте, мењају се и видици под насилним мирисима
љубави екразитне, гладне и дивљачки насртљиве,
као револуција на текућој граци стварања, стварања,
стварања, стварања
у дану који је посвећен раду и љубави што не своди очи
набрекле и упале,
запаљене као пластови сена што се шкргутима дижу
без предаха, све виши.
А то нема везе
с боемским бљувањем над безумљем што испарава
свој алкохол

из полића и пљуваоница. Метле!
Не! Саргије!
Не! Очистити буддожерима.
У међувремену — крампајмо.
Голим рукама као некад досад,
као сад. Све олово прошлости
у јаме.
Затрпане.

4

НАД АВАЛОМ

У скоку прелазим преко свега преосталог,
лак, пребацујем се преко трогрбих коса Кошутњака
до црних каријатида Авале, гранита
усправљеног у главе
упркос терету
који ћу носити до дана што долази тежи
од терета самог себе. Он се доњим крајем ослања
на иструлеле кости неког сељака,
такође безименог.
Али трулеж је снажнија од брзовезујућегсе бетона,
трулеж која повратне викенд-карте не издаје,
која у један мах згроми свака свога, једином смрћу заувек,
једином смрћу од које се пада
да отаџбина живи.
То не кажем ја, кога је то прочитало негде,
не каже ни безимени — он ћути,
не кажу ни они премногбројни
које је тај бич отаџбински оборио.
Они ништа не кажу,
иако њихове речи измишљају песници,
а непоновљиве покрете злоупотребљавају скулптори
неубедљиво,

понављајући дигнуте песнице металског радника с омчом,
уживљавајући се на брзину и у херојске
тренутке по методу Станиславског.

А то је погрешно: тренуци немају времена
ни мртви,

а камоли живи. Откуцну,

и док погледаш, већ леже испуцани у својој празној
кошуљици,

палој као што се пада за неку ствар, велику и добру
као апстракција,

каква је отаџбина, посматрана

из угла безвременја над крвавим обичајима дана.

И није тужно што измишљени покрети и речи пролазе.

Није тужно ни колико су то биле оне сељачке кости

што су припадале живом човеку,

пре но што су сазреле до трулежи довољно гњиле

да буду основа

на којој ће стајати ових осам носачица живота

у виду небеске куполе метафизички конвексне у празно;

ових осам носачица предузимљиво тупа израза лица и главе
која никад као да није ни знала

да је прашина — темељ што држи

и њих и друге који нису пали за отаџбину

и уопште, све који неће бити ударени том епилепсијом.

Ти други бар не, кад досад нису.

Пре би отаџбина пала за њих,

ако је то могуће.

А шта све није?

Изговори су нужни и природи ствари и неприроди смрти.

Она не мора да се прихвати, али мора да се пада

и пада,

свеједно са неког или нечег — мора,

па било то и за неотаџбину старости.

А пад, без обзира на повод, има своје убрзање

и свој крти бесмисао стандардизованог неукуса,

прихваћеног или не. Али

мени су сви ти разлози што се не изговарају

обични поводи којим се облаже неизбежност

подједнако неприхватљива смислу који нас држи.

И једино још што је остало да учиним:

изабраћу смрт по укусу живота који сам хтео

и био: слободу

— слободан.

Нек човек — падам.

Отаџбина не може, док и један човек стоји.

Али ако је опет реч о старој падавици

на мелодију *Плинте у крви*,

у валцеру у ком *даме бирају*,

онда — изабери ме за плесача заједничке љубави до смрти,

о, стара дамо, подмађена отаџбинским мајмунским

жлездама

светитељке јунаштва отаџбинског, изаберите ме;

отаџбину старинских нарави, изаберите ме,

али буди опет млада као да си изашла из загрљаја

којим сам обухватио све што сам волео,

али млада као да си из мог крвавог семена изгрудвала

у брада,

али млада као девојка коју волим, волим, волим,

неуморније волим

свом неисцрпношћу свега. Тако те осећам: више као кћер,

девојку,

жену,

више као вереницу, премладу да искрено воли,

и више као неузвративу љубав,

са осећајним саобраћајем у једном правцу,

више као симултану удовицу у црнини која јој лепо стоји.

Она је весела увек

и она је смрт без те мртве неравнодушности,

она је крвава, сурова, она је ружна, она је нељудска.

Оставимо оговарања: волим је и нема помоћи.

Волим је. Волим и

са старинском косом,

иако је чешћа смрт са савременом

косачицом на млазни погон

у руци! И помоћи нема,

волим те, отаџбину над рекама,

пред којима је неправедније текло
толико колена посечених, а ипак
налик на те струје што теку не уливајући се у смрт
ни понедељком ни другим радним даном, ни уторком,
ни средом,
ни суботом, ни празником, ни четвртком, ни петком,
ни дању, ни ноћу, ни недељом чак
не уливајући се у смрт ни крваљу, ни животом
а, ипак, толико је ту истекло крви уједињене са смрћу
у једно живо липтање,
ни задовољно, ни незадовољно,
текуће,
и ваља помирено са том својом текућом судбином
да на крају и остаје видљива
само та далека црта матице љубави.
Али ја бирам и кад сам унапред изабран.
Ја могу да не пристанем и да се побуним.
Ево! Захтевам друго: остварење.
И без обзира на изгледе, бирам прву смрт при руци:
најсавременије рабање отаџбине
из груди мушко-женске љубави,
из те слободе коју треба прво измислити,
оподити затим, донети после,
подићи најзад,
падајући за њу на крају
да остане
све што смо били и хтели.
Слобода? А можда је и она још једна преживела реч,
привидно антисмртна реч,
у ствари антипротивна реч,
тајни агент смрти у аорти осећања живота,
старији агент смрти но што је живот,
лукавији агент од живота, који је можда такође плаћеник
смрти,
или можда само једна бесплатна њена чежња,
једна луда жеља коју тек треба остварити уз помоћ човека,
на његов рачун,
као тобожњи његов лавез под немогућим месецом,

као самоубиство пред непостојећом слободом,
тек замишљеном. Свеједно: ја знам.
О, непостојећа, о, слободо свирепа и крвава,
о, отаџбино крварећа у мени,
здери ми кожу на каише, оголи;
уапстракти ме до крви, оваплоти се.
У залог дајем живот,
судбину у рем;
баци ме као адут после изгубљене игре, укини ме,
али оствари се у лику слободе коју видим
над тачкицама прекинуте човекове мисли.
Буди јој верна као што си
била доследна крви, сурова отаџбино,
иста на неозеленелим губилиштима, на бојишту
равнодушном као Авала која је све заборавила,
иако није ни знала можда
да сам је и ја ослобађао.
Али равнодушност земље пред зебњом човека,
и то је — могућност слободе; и то је
гроб по мери свачијег тела ископан и то је
живот неконфекцијски и то је
слобода само.
Можда разглобљена већ, сломљена на слогае,
али учињена гипком.
Време је да се све проба. Учини.
Слободо, прими све незаменљиве обресе мог
и свачијег мог, мог тела! прими
сад, док пламтећи падам лицем у лице с твојим видиком
пред том недовршеношћу града на плавној јуче обали.
И такав — незавршени Споменик Слободе
нек се усправи нада мном,
да нова колена продуже вечиту недовршеност света,
увек незадовољног постигнутим као живот
све набијенији животом
у сталном пропињању.
И последњи пут,
окрећем очи вама, несигурни темељи Авале,
грумени црногранитне ноћи, исклесане светлим чекићима

у једну вечност на темељу од праха скоро, без основе
из које опет класам у нежност огољену као што је љубав.

Го сам,

изноктио у нокте сам,
изубатао у камен сам,
искаменио у човечност сам.

И волим ту хумку дехидратизираниг човека.

И нећу друго на трагу љубави која не пита живот

малоумно:

зашто живети? Она се бори,

прима команду: Воли!

остварује љубав,

живи у бокорима њених спојних судова

изгргољалих у пупове.

Нек букну какви хоће:

трњави,

најобичнији,

крвави. Свеједно,

ја сам најзверскија прашума,

ја се очовечујем и не стајем. Идем даље

и мислим да знам шта то значи:

мислићу и кад ми се мисао прекине;

мислићу између редова и тачака

као редов и тад.

Мислићу. И то је

дужност.

Сви су предмети били људи,

сви људи — питања која се још отварају: задаци

које треба решити

— извршити. Остајем код тог

јединог појаса за спасавање

обавијеног

око полутара човека на земљи.

Удвоје продужују са мном

стањеним, исцрпљеним, прилично олакшаним. Али

продужујем

не осврћући се за раздражљивим полуистинама

с једне и с друге стране пута

који води оном што се после свих коректура реалности
још увек зове исто као што се звало,

зове човек, слободан од бивших узди и оглава,

принуђен правдом да пређе преко прага

у собу и кујну,

тај скромни стан слободе

решиве привремено

као сви задаци настањиви целим

светом, кога надимају врлине

поправљиве.

ЧЕЛО У НОЋИ

Има та ноћ без хоризонта;
у њој моје чело с речима иза њега,
с мислима на копљу речи
наслоњеним на стакло што прска
од њих. Нека. Наслони мисли.
Наслони чело
с људима иза њега на непрозирност
иза стакла. Просврдлај ноћ.
Наслони чело на све што ти измиче.
Сам си.
Сам с челом против непровидности мрака,
с мислима наслоњеним на стрме косе ноћи,
с душом наслоњеном на брид смрти,
с телом на литицу савести а с прстима у јетри
ипшчупаној. Нека. Ипшчупана.
Али наслони чело као да има две усне,
наслони те две усне збораног чела
на отворену рану ове пустиње,
она нема усне. Упореди их са уснама свога чела.
Провери зној те крви и крв његовог зноја
са њеним мигољавим измицањем.
Провери, упореди, испитај
и још једном провери као да си ту дошао с друге планете.
Још једном упореди свако слово наде.
Још једном испитај своје срце,
незаинтересовано, као да је туђије

но туђе
и још једном храброст, над хумкама расутих јунака,
без предрасуда, провери.
Не затварај врата никоме
и ничему што те може обасјати, ни тој ноћи
пустих улица,
ни тој ноћи без споменика на тргу *Истине*.
Провери све пустоши, испитај своју:
упореди
и не узми ништа за доказано. Нека је
невиност потпуна.

Сам с челом против свих метака испаљених у рату,
с челом против васкрсле туђине на домаку осећања,
с мислима против свих цеви уперених у раздрљене груди
поново,

с ноздрвом раширеном од плаућа до хоризонта,
с душом изуједаном зубима кајања
наизменично хладним и горким,
сам самцит,
испитај поново чињенице једну по једну,
измери сваку на ваги чији су тасови од латица мимоза
а језичак од прашника још осетљивијих звездања
утрнулих на игли ове ноћи,
увенулих у обареним устима немира
без обе ноге;
сам самцит
са свим речима на упаљеној шибици коју приносим
екразиту

у кратеру свих мисли за челом,
сам самцит
провери и проверавај све истине у муњи бола
и, ма колико уморно дахтали закључци,
не клони и не заборави да испиташ
дно и талог канала којим се цеде отпаци живота,
безвреднији од црног испод нокта смрти,
безвреднији од длаке остале на чешљу којим чешљају
мртваце,

али не заборави, само,
ништа не заборави да провериш, упоредиш, испиташ:
све је стављено на бачену коцку која је са свих шест
страна

провртела
сумња у једну невиност на коју нико није обраћао пажњу
све

док сенка те сумње није провртела једини хоризонт
без цене догле, као свака свакодневност.

Свет је проверен.

И све добија исту вредност једне крви
из непоновљеног била чела

што је порасло.

И наставља.

ЧИЊЕНИЦЕ

1

Сећаш ли се овог што и сад видиш?
Сећаш се, ова ноћ, ова шкргутава пећ пуна људи без крова,
и питања која их једу као да су од хлеба,
ово струјање, ово липтање, ова ноћ,
овај најдубљи урлик сумње, ова Шпанија одсечене главе,
ова ноћ, о, Шпанијо,
прва рано коротна, ова ноћ безглаве издаје
над невиним ушћем река склупчаних
у грч непрозиран; ова ноћ Сутјеске
над земљом коју сам родио; ова ноћ
над трудовима који ме гужвају у крпу
ударену и секу вићеним
и кољу несавршенством свега
што може још опстати; ова ноћ
с ишчашеним очима над помереним каменом
испод кога су изгрујали сви црви давно закопани; ова ноћ
над животом посвећеним једнакости; овај бруј
струја звезданих; ова накострешена савест
над перјалим мрамором душе; ова свестрана ноћ; ова
питања
што стављају све под свој знак, од заставе до гроба,
од димњака до руку што су их дигле,
од милиционара до пијанице; ова ноћ;

ова просјакиња коју избацују из кафане;
ова отеклина на просјакињиној нози с предреволюционарном
joш

прљавштином; ова просјакиња пала у блато сасвим свеже;
ова ноћ која је засипа док она одлази, остављајући за
собом

исфронцлане трагове псовки које келнер не чује, које
чујем; ова ноћ; ова ипак могућност сванућа;

ова немогућност светлости;
ови стари ожиљци прокрвавели;
ова младост закрпљена бледилом;

ова новаторска ноћ која купује њиве од синдикалне
награде;

ова ноћ — што је даје у полуфеудалну наполицу; ова ноћ
Мебеда

који штеди беле паре ударништва; ова ноћ
Алије који пијан од рума крља лигнит; ова ноћ
што памти старо и не упија лако ново бугачицом свести
мокре још од салви нових повеља и мисли;
ова ноћ безобзирно
непрожета митровачким штрајком глађу, непропета
крвљу лепоглавске буне, ноћ хоризонтална; ова полегла
ноћ;

клецавих колена од умора, страха, алкохолне паре; ова ноћ,
ово спотицање преко борделског семена и риготина
прошлости преко испљувака »Кичева«, »Босфора«,
»Солуна«

и осталих
крчми где синови радног народа града и села свршавају
ноћас

међу брабоњавим стеничњацима келнерица
као да сваку победу
треба славити на стари начин; и ову;
ова ноћ разрогачена од кљенути немоћне; ова
исцеђена, смрдљива; ова ноћ свих смрадова; ова
куплерајска ноћ од некад; ово опет исплутало
Некад; ово подригнуто вампирство упркос тешким
откосима

који су притисли градска поља, сва бојна;
ова ноћ

носача који место јевтине цибре шљемају
увозни коњак; ова ноћ
у којој живи пролетери под паром комина
бесплатно поваљују

на лупине лимуна успаљене равноправке по писоарима
место да одлазе на собу са зараженим певаљкама
као некад

кад су, запењени, против ноћи робијали, умирући,
пријатељи здравља

и непријатељи ове ноћи сасвим шпански болне
упркос разлици:

ни подлост није више монопола богаташа у овој ноћи
изједначења зла; у овој врло ноћи

у којој се ништа није изменило; ова ноћ,
ово мало, ово ништа што се изменило

упркос другој стотини нових димњака у пет година; ова ноћ
с двеста високих и танких вратова што се диме
над неизмереним мраком; ова још увређена детињства
што се дижу са сиромашних лежајева;
ова глад позеленеле крви; ова ноћ;
ово још увек могуће очајање које приноси револвер

слепоочници;
овај гнев који се баца на земљу и гризе суву кору калдрме
избалегане; ова глад; ове несрушене страћаре неправде; ове
нераскрчене још рушевине душа избомбардираних
и ологањених примитивношћу изотермисаном; ова ноћ
изромпонпирана неукусом који оглашћује
да би се неко женио

под условом да је девојка невина, али са знањем
француске конверзације и свирањем у клавир с енглеском
механиком, али скојевка, са првокласним
карактеристикама, али проверена
и бар с једним старијим братом погинулим за слободу;

ова ноћ
слободе за коју се гинуло да ноћи не буду више ове ноћи
у којима се јуриши не препознају

под гуравим муњама, испод
 тог севања малограђанштине на све стране; ове
 ноћи унакажене секретаријатима још увек утојеним над
 бедом што
 бледи од сиромаштва испуњеног упркос сновима
 извршеним
 а неиспуњеним; ова ноћ
 што уједа мене и не само мене у њој; ова ноћ;
 ови ударци ногом у усправно чело, у револуцију; ови
 ударци кундаком по њеним очима у патроли; ове
 баканце свим потковама заривеним у нежност лишћа једне
 нове осећајности, у још крхку кичму једног
 људског одушевљења пред првим класовима правде; ова
 ноћ
 и шта? овај растрој међу скелама над ушћем; ова ноћ
 и шта? овај неред грабења с грудима рапшчереченим до
 утробе
 у хаосу стварања што личи на рушење; ова ноћ
 с мистријом сличном ножи и још више бистурију; ова ноћ
 што вади свргнутим царским резом из материце ствари
 моју жељу за светом који је испљуван;
 моју сумњу у њега који је лакиран;
 моју вољу да буде као што доликује његовом фегусу
 који се танким врежицама хвата још за притке снова,
 који још увек сиса крв из дојки
 будућих рана и могућих пораза
 што нас, можда, још увек све чекају за углом ове
 сутјесне и цомбасте ноћи; ова ноћ;
 ова смола густих мисли што већ губе крв;
 ова смола мислене крви; ова ноћ
 зазидана у Скадар мог тела
 самог и не само мог
 и не само — самог; ова неутешна ноћ; ово
 голоруко сиромаштво;
 ова ноћ да га ту не буде; ова ноћ,
 сећаш се?

И чему утеха кад се ових двеста димљивих вратова
 овдашњих
 не могу пружити ни за педесет година до краја губерна
 испод кога сукљају двеста хиљада димњака
 над једним другим континентом угнутим од облакодера
 који вире људима из прслука што не пуца,
 тамо где радари изоштрују слух људима и зидовима
 увек углатим,
 где телевизија продужава вид, пакарди — кораке,
 где фрижидери, паркери, хеликоптери, електрони и
 дармоли
 раде место омладине. Она жваће гуму и води љубав,
 игра кошарке, једе и спава у ноћи без ових зебњи
 извијених у мучке питања без одговора, у овој ноћи
 овдашњој
 и будној.
 О, ноћи овдашња и ова,
 где су твоји спавачи, где њихови работи? О, ноћи
 овдашња и ова,
 где пасу стада твоје наде? Али знам, ту
 неће пасти континент обиља изабран подригивањем.
 Друга обиља ја хоћу, ноћи ова и моја,
 друга обиља за друге глади ове и моје. Њима

не требају по две порције ражњића да засите једну глад;
не требају нонстоп-биоскопи,
дневна карта за утакмицу, насупроти стрип
и остала механичка средства за убијање маште у времену,
да би била обилнија.

Друга обиља хоћу и друга зидам
да задиме кроз димњаке ни из чега.
Обиља хоћу која почињу од нуле голоруче и голотрбе,
као ова обала над невиним ушћем којим су се још лане
вукле

старозаветне магле пролетњих поплава што диме без ватре,
као ова ноћ просута дуж обала под чије су се врбаке
још зимус завлачили гречи и кленови скривајући се
испред искусних аласа који су их ловили на бућкало
наслеђено

од светог Петра; ја хоћу обиља с искуством ове ноћи,
без риба које су се дале ухватити;
ја хоћу ловце који ће бити
човечнији него што нису кад јесу;
ја хоћу љубав на помолу
кроз влакна ове ноће између буцова без искуства;
ја хоћу обиља у којима ћемо бити једно
са свим што јесмо и нисмо,

а не прастари
априорни шарани неситости што трзају на дим удице
мислећи да сваки се дим дими
њих да угости ватром што се једе.

Ја хоћу обиља која значе
да је мртвом одзвонило. Обиља
још неодзвонећа, ја хоћу свет без наслага
прошастих невоља,

без хладних ноктију који гребу,
без мртвих зубала што уједају; ја хоћу обиља
у којима су шине само привремена нужност путовања;
обиља хоћу

у којима ће све ергеле коњских снага индустријализације
служити да и они који то не смеју, буду

слободнији но што се замислити може
и у Америци ове ноћи, на пример,
и у Русији што плодовима јесени
као да Октобра, на пример, никад није било;
ја друга обиља хоћу,
другу ноћ: једнакост подигнуту до страсти освешћене
правом на понос и љупкост; ја хоћу
сва остала права обиља срдачности
чије елементе тек треба пронаћи.
Ја верујем у инвентивност човека
који уме да мисли слободу до смрти
што је још увек први плотунски одјек речи слобода,
што је први смисао речи ЖИВОТ, чије се руке и душа
искупљују у овој ноћи из истих карика
помоћу којих се сећања на робију хватају
за ланац сећања на јурише, хватају
за осећања унутрашњих метака и експлозија
што овим часом отварају славине крви
да на челу будућних часова испишу
задатке још нерешене. Треба наставити, о, робијашу
уграбени у гелендер тог дана још непостојећег; о, мртви
уграбени у степенице које воде овамо, треба наставити гнев
и брзу спремност на жртву, прецизност
осећајног искуства, производност
луцидности и на самртним мукама. Треба и вас наставити
у овој ноћи. Она не почива само на темељима од праха
мртвих. И други је цемент потребан животу
да би се душа усправила на две ноге
и дигла чело над заосталомшћу савладаном, да би се
уништило сиромаштво;
зидање да не
буде освета што ће упркос привидности
спречити уздиг човека. Ка новом? Или новог?
Нека се варам,
али знам заблуде нужне
као свитања, неизбежне као ова ноћ
с мамузама наоштреним о тоцило истине

коју не видим од мрака,
коју осећам у овој тами што ми оштри чула
да би се правилни закључци већ сутра можда
сврстали у заблуде. Или прекосутра.
Не мари, истинo, крећем
оном што ми се чини
да неизбежно јеси.

Тако сам увек пролазио,
увек тако полазио: никад сасвим сигуран,
а ипак као да то јесам,
чврсто уверен у вечност налажења.
Нисам. Свеједно.

Да нисам веровао сновима више неголи зиду,
зар би се ико пробио кроз уску бушпу самице
усталасаном хоризонту човечанства?

Зид је опасивао, али видици су чекали
изван ћелија да их отворим на невиђено.

Играм исту игру

да груне свет лепши од оних што су се дотле ваљали
лимбама жеља. Знао сам. Оне су корбачем жудњи
убрзавале галоп ствари,

затварале кругове постојања

засвођеног у куполе цркава под којима цркава

свет без излаза увек кад се живот веже

за стуб непомичности,

увек кад се пруже усне за остијом чланске књижице

за коју се не изгара сто насто и не гине

сто насто. О, заблуде лакоће,

и ја сам ступао погрешним хоризонтом. Тешко је

било изнети се на врх куле. Истина

има своју, јесте.

Она има свој врх, јесте.
Али ти знаш само стазе с лешевима са стране,
само степенице сита од капљица зноја. Свеједно,
напред. Напиши нов летак
о високој пећи једнакости коју дижеш; намести путоказе
тако

да из свих праваца доведу једном врху
раднике и остале
студенте који још тестеришу и млекацишу и гардеробишу
и инструктирају. Не смета. Они би опет први пут
јурнули на баријере и рампе и забране слободе као што су
њихови старији то чинили, о, Шпанијо,
прва рано младости у оној и овој ноћи мадридској, о,
Шпанијо освећена Сутјеском
у овој опет изданој ноћи у којој издан стојим, опет
решен на све, али не на издају снова о себи и свету.
Искуства

ме знају. Она стављају све у сумњу
изузев моје смрти,
изузев мог пута њој у сусрет,
изузев моје упорности да разумем слободу,
изузев моје воље да себе не издам.
Не могу
и кад не бих хтео,
кад уједала не би
ова ноћ
којом пролазим
да прође.

НЕСТАЛИ СПОМЕНИК

1

Где је мојих снова
споменик? Још малочас је надимао платно
над постољем одједном
празним. Где је огледало
света? Где је? питам
згрушан у крик заустављен,
док суров од страха понављам:
Где је мојих векова
споменик? Још малочас је стајао ту
покривен,
али видљив. Сад платно виси без мене
клизнулог низ стрмину празне кошуље
пре облика. Грчи се само лик без
тела у пустињи што трећи пут
пита себе: Можда слобода зна само
трајање муње? Можда су њој моје очи
исувиле пљоснате за усправне комаде година? Можда
у њима

никад неће да одјекну разрешене
облине које јече заиста. Можда скраћено растојање
повећава прозор, свакодневицом низ коју бацам
са собом своју смањену кућу у јаме себе,
раширених пора? Можда су оне природан крај
тог света што као личност

унутрашња живи и умире, мада
независније од сенки?
Оне бар немају вољу. Можда. А можда
су се пред жудњом
мог погледа скоро чулног
привремено сакрили облици истине? Можда је нашла
склониште сигурније но што је платно
покрова уочи откривања
споменика нашег тајног рада?
Слободо, можда се стидиш? Можда је
стид природа сваког савршенства
другачијег од бестидне лепоте
што не ускраћује себе
ничијој чежњи у пролазу? А можда се
предуго задржаван дах жеља
претвара у буру што ломи
и брод који нас је све носио
континенту потонулом под младићима
чије разбијене громаде сад плутају, очајне што снови тону
пре но што су почели да грле? Можда
само у неискуству вековном
не знамо да вежемо у један чвор
облике маште и кошчату бит ствари? А
можда сам у својој невиности мислио
да се, и освакодневљен, видети мора Споменик наде,
чији је услов постојања — неопипљивост?
Можда ње није ни било уобличене
никад?
Ни требало да буде
икад ван жудње?
Можда је споменик постојао само у жељи
да се слепачким ситнишем тренутака,
који су мртви отпаци,
претвори вечност
у постајање правде?
Можда сам заслепљен њом?
Можда.
Можда сам већ ушао у зракопразни простор друге ноћи?

Можда.

Можда тражим пут из ње?

Можда се крећем не знајући камо,
правећи се командантски да знам,
голорук и голоуман,
газећи босоног и босоок над вучјим јамама
у које пропадам на крају
заједно с научним теоријама од којих последња
руши претпоследњу, да би и сама била срушена
последњијом,
ближом можда законима што привлаче и одбијају
сводове и људе?

Можда, о несигурности!

Можда. Али где је споменик? Њега хоћу,
истог каквог сам га хтео. Треба ми,
варко! Бутњо, њега хоћу.

Љубави, њега, да би и погибије прмиле
све што се волело
вишком смрти у животу више
неголи сувишком живота у смрти
сувишној!

Смрти, њега хоћу! Њега,
не себе.

Да се у њему препознам хоћу! Да не престанем
да се уобличујем у дан

до дна снова и потреба другова слебених,

и сам слебен њиховим мртвим запрепашћењем,
том заразом

од које скочањен имам да искипим у кип,
пресељен у мене, ако не и у свет пред ким бронзам.

Можда је у мене

већ ушао? Можда сам то

ја и стајао на стубу

и сишао са сокла да се видим и одмерим? Можда

зато и мислим толико на мртве?

Пустињо на све стране, реци где сам, ја који споменик
живој смрти тражим? Где је, реко далека? Где сам,
празнино што се простиреш као мост од мене

до друге обале? Јесмо ли тамо, спомениче Последњег
јуриша? Или смо већ најежени од слутње
у срцу поноћи која је ушима легла на земљу?

Ко долази? Шта се то наставља
без краја? Јутро?

Знаш ли? Знаш ли?

Ја бронзам, непрестано
прекидан

невиношћу над ушћем река које се нису промениле.

и гледам, о, невиности, над обалама споријих струја!
Бронзам

Гледам кретање, невиности моја! Јесам ли онај који сам?
Ко сам?

Не знам, али

гледам промене што ме мењају у свету

споријем од мене;

гледам пролазећи свим улицама у исти мах,

гледам корачајући ходом љубавника из парка

и стојим као да то они пролазе и крећем се

зането између пијанца на повратку,

обузет осећањима отворених очију, али не тако самосвесно

као радничке, у журби ноћних и јутарњих часова. Гледам

и пролазим с несвесним поштовањем љубавника према

радницима

јер љубав је такође рад свих за све

сутра,

и пролазим с поштовањем крај очајања у сенци лампи,

и пролазим низ тргове у сенци сенки, с поштовањем,

кроз прашину коју дижу чистачке колоне прљавих руку,

с поштовањем,

и пролазим гледајући као риба у води плаценте

овог захукталог света

и излазим из њега на повратку свежији од дубинске рибе,

и опет роним, невиности над ушћем река,

и пролазим, свету испод коже жмарцима

и стижем веран љубави што веје свуд око скела

новоградњи

никад довршених,

никад довршених,

никад довршених,

никад довршених,

никад довршених,

никад довршених,

никад довршених,

никад довршених,

и стижем и враћам се невин над ушће река,
у њих да уроним опет с тугом што се накупила,
да бих је излио са свим што сам видео

гледајући сутрашње мртве како се живи ноћас крећу
радећи за смрт

што сутра долази

по њих, неумрле и обучене у стара нека свемирска меса

испод којих ипак, мада већ натрула

и упркос једној упрошћеној логици слаба вида,

прсају и крушњају

знојеви болних жуљева

што зеленијим чине обале! То бронзам, то бронзам,

иако још не препознајем

снове у огледалу струјања.

Можда се ништа није променило, можда — све, можда

— мало,

али ја сам стваран, невиности над ушћем

жеља неоптерећених мојим телом што још

не уме да се слива природно настављајући се

споријим кристалима бића.

Из њега гледа око начињено од многих очију: о, невиности,

као да нас то чекају срца отпала у јуришима постајања,

већ давно на дну

стрпљења, што везује мртве за живот

немалаксалом снагом

притајеног усхићења. Она су тамо учила стрпљење

од биљака и минерала који живе овим бронзаним пролећем

спорије од њих споријих од мене,

још неусклађених брзина

с могућим крвотоком бронзе јаче од непријатеља,

који нас мери из ноћи ових муњевитих

пустиња сустајања, где изнад садашњости

видим твоје бронзано око што се отвара над

непријатељем који те нишани

дуго у твоју ватрену слабост, слободо.

Продужен твојом муњевитошћу

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

између покривеног споменика

и путог постоља без тебе на њему,
враћам се на стуб
пуст, али настањен већ
човеком који престаје да очајава у мени. Ја продужујем
да то чиним и даље, одлазећи
трагом што ће ме негде
нагазити и прећи преко мене раоником клијања
радости росне

и скоро травне.

ПОТЕРНИЦА ЗА СОБОМ

Непријатеља ћу препознати без личног описа,
али тражи се неки човек без исправа још,
без фотографије.
Нико га још није видео одједном.
Али пред њим се рог лажи савија
на удаљености од тисућу миља;
стен истине се без шибица пали
од његовог погледа.
А то се не виђа. А то је потребно.
Зна се да му уста не говоре с ропством о миру,
да му очи пуцају у сваки ланац
и да му се уши претварају у гусенице стотисућтонског
тенка,
спремне да згазе најједвачујнији шум нескромности,
ма откуд дизала иглену главицу,
макар из њега самог.
А све је то скоро немогуће поновити.
Зато се такав човек тражи, значи постоји.
Зато сам и сâм у једном трену мислио да сам он био.
Хтео сам. И чинио.
Трудио се: лакше је бити
него наћи;
а остао, изгледа, што јесам; тражим се зато.
Потребно је да будем руке сурове као доследност
тако мало човечна,
њој нужна више него икада,

ако је човечност оно што данас знам о њој.
Али сутра је даље.
Оно оставља доследност ради другарства
ретког, свакако необичног, по свој прилици новог ту
где сам у чопору клицао лажи
идентификоване сувише прекасно
да не бих прекоревао лудост
коју је засенило све што се ригало
из неприродно спојених судова мисли и љубави.
Због тога је лаж и могла да личи
на тренутак потребне истине коју тако жуди
меко срце борца. Је ли неправедно
ако је војничко, то срце што тражи љубав нечувену још,
али склоњену у просторије невиђеног света? Је ли
преосетљиво ако мора и у том мраку да осети
нож непријатеља пре но што га
смрт почне да лије у Солингену
или другде?
Кад оштар пређе преко гра,
видовитост ми постаје непотребна као радар возу
који га је понео да би избегао судар,
што није избегнут. Такође,
опасност нисам осетио на време. Нико ме у мени
ни на шта слично није упозорио. Значи:
нисам. Али ако нисам,
откуда ми лудост коју зазивам као нешто
што је, разуме се, моје и слуша? Ако јесам,
како да благовремено ништа не предузнем;
не крикнем? Јесам ли? Нисам, заиста.
А било је и мени јасно
нешто од опасности свега; али верујући
у исти мах
да би било недругарски пренети на здраве
своју грозницу, претпоставио сам крику
— мук. Ако сам намерно ћутао,
јесам ли заборавио да знам
да је врло другарски откривати заблуде без обзира на бол
што би отрежњење задало онима који блуде

из незнања? Ако нисам намерно,
могу ли себе правдати наивношћу
што је веровала
да упозорити команданта
на намере непријатеља накнадно сазнате
штети бици у току? Зар сам
тако метљав? Ако нисам,
зашто сам оћутао? Из подлости? Ако јесам,
зна се да не бих, али нисам,
иако изгледа као да јесам.
Значи ли да сам слеп био
и подао? Значи ли да не могу све што је могуће:
све што сам хтео. Зна се: било је
обратно. Значи: ја нисам био сав
достојан борбе? Значи: променити се. У кога?
Тражим новог човека. Значи ли да га није још било?
Зна се да је постојала намера
у мени.
Иначе га не бих тражио тако дуго у свету ван мене
и у пустињи бунарског дна мисли
и у завојима слутњи без последица по њега
несталог.
Можда је касно за испит душе
што себе гони. Било би, можда,
да бол не стиже — тачно на секунд
који продужује да говори: *Можда*
си се правио да га не чујеш, можда
је он говорио гласно као ја сада, можда
си га и чуо, па си му изврнуо смисао речи
да их не би схватио и не би,
на основу позитивних закона, ухапсио сан о себи
у себи, да сам себе не би подвргао саслушању, пресуди
и стрељању; а можда си мучки
истину у себи удавио, да умириш савест војника љубави
што не кушује пред олакшавајућом околношћу
субординације
на снази док има војске
још увек потребне. Јесте.

Али у војсци љубави
генерали слушају борце
и нико није убијен: сваки би лепш
оставио отиске својих прстију
у картотеци срца. Нема их тамо.

Ни игде где сам их тражио детекторима
чије су игле осетљиве на свако магнетско поље смрти.
Нико није убијен, а нешто је ипак nestало.
Игле се врте свуда укруг
око чигре земље у мени. И окрећући се на земљи, с њом
и осталим, ја продужујем да мислим:
непријатеља бих препознао без личног описа,
али тражи се човек без исправа још,
без фотографије.
Нико га још није видео одједном. Ипак
зна се да је храбар.
То није довољно да се познам
и претворим свет који то хоће у нежност сличну њему.
Зна се да је несебична добричина. Недовољно.
Зна се да му је свест изнад срца. Неоствариво увек.
Зна се да се не покорава неправди
и кад је чини љубав за коју војује. Непрецизно.
Зна се да је свим својим делима
веран свету осећања и нужности. А то се
тешко види, теже усваја.
Зна се да је више налик на различите речи
што значе исто,
мање на исту реч ако је двосмислена и вишесмислена,
мада се и такав јавља кад затреба. Ипак,
на сламку се та врлина не може
да усиса. Али треба.
Тражи је. Тражи. Али дигни главу.
Нема наде да ћеш јој трагове наћи у блату.
Зна се:
високо корача тобом.
Крај тебе.

СТОЈИМ

Лагао бих да кажем друкчије
док свлачим поглед с окомитог спруда уклесаног
у чело неба. Је ли урезан ножем брига или ножемножем
тај ожиљак над његовом плавоплавом левом обрвом
налик на њену кад је речено: »У шест сати на углу снова
код цбуна брнистре«? А било је стварно седам
стварности једног времена
које је бомбама требало да отвори
аркапије светлости. Ипак, све није још јасно
и ово огорчење не може да преобуче
гестапо јањичара кулачке мегаломаније
у моју униформу с мртвог завојевача скинуту.
Гнев не може да схвати везу између тих речи и
мене који и мртве слушам да бих живима служио,
мене у фабрици извлашћеног фабриканта,
мене под брдима где стојим у шуму шкољки на жалу,
мене кога су мртви после толико година
пустили на први годишњи одмор.
Еј, какви су агитатори младићи пали у јуришу,
какви нагањачи!
Они никад не греше. Само ћуте.
Слажу се, значи. С ким? О, с ким
се можете слагати, ви преломљени надвоје,
ви налик на цвет ударен штапом, ви чију истину
не могу ником дати:
ту неотуђивост живота без греха. Али лагао бих

да кажем да ми није било смртно до крви
која је стојала са мнош, устала
одједном. Јесте,
један човек и милион људи, чак два билиона
узетих један по један
могу да играју заједно са мнош какву год било
игру, маскирани све до смрти
пред гологлавом увек слободом. Откријте се и ви
из поштовања
пред њеним стаблом бунулим из најкошчатијег корења
у вечном подруму зиме.

Јесте,
један човек и милион људи, чак два билиона
узетих по било-колико-било
могу заједно с нама да илегалашу до смрти
за гологлаву независност свега што не конспирише
на једном још ничијем рту. Чисти ће пасти
и јавно кад кажу: »Разумем!« мада не разумеју. Одиста
они не разумеју
нискост. Откријте се и ви пред њима сажетим у целу
земљу,

први пут на једном још ничијем врху,
одакле се све разуме. Откријте се пред човеком
у ком је сажета земља
што се буну сваког пролећа. Јесте,
један човек и милион људи, чак два билиона
узетих заједно
могу да ставе образине с привременим лицем глуме
окренуте

безличности до смрти,
за ведрину под озбиљношћу неба. Можда је невиности тако
лакше. Али лепи су само
људи који су лик свој наменили открићу
чије их остварење
превазилази као земља и слобода
једном заувек. Невидљиве, домовина носи те главе
тетовиране на мишицама људских
брда високо и кад нестану. Јесте.

Можда то нису изговори. И шта?
Ако у замраченој сали живота тражиш филм
који се не даје још,
не можеш ли га замислити?
Створи га.
Али не ударај:
таштина нема историјско значење.
Свеједно. Стојећи
стојим.

РАЗДЕРАНА БУЋЊА

Кажите ми истину, сви ви ноћас мутни од ћутње,
кажите ми је, о, беле шљиве девојачких листова,
кажите ми је, кошавом опрано раме жена,
кажите ми је, коштицо младихка.

Сенка ми зре на ветру одлуке,
руке ми, поново покренуте, жуде
да расплету плетенице сумње,
влас по влас да јој ишчупају
заједно с црним нешцима непросвећеног мрака нада мном.

Кажите ми истину најнепослушнију.
Собом да је целу слушам.
Али ова се ноћ руши камењем на жице цитре.
Оне не одјекују песмом
што клеше споменик бола.
Муњама ме крешу.

О, незнање, на мишици тетовирани Лењин ћути
најежен међу маљама.
Нико не зна да понови провидни видик
поданика истине, и нико изгубљен у огледалу мрака
не види више облаке транспарентне што долазе
и нико не гаси жеђ више
на чесми светлости што диже на јарбол лепршање смеха.
Од ветра се само море голо жежи

као да га пролазе трнци испод кошпуље
коју више нема, море
што дрхти и бучи чак,
али не говори. Нико ништа ником не помаже.

Не питај зато, ноћас су сви мудри од ћутње,
не питај ружичасте удове успомена и других лепих снова,
одговорићеш сам
као што си сам грлио гирланду једног струка.
Нема више кишних недара у облику воћке коју си тресао,
у облику девојке коју си љубио у све.
Сам одсад одговараш и одговори,
сам повуци терет времена, без оглава,
сам, без пословичне сврсисходности ранораниоца.
Сам.

Али пре но што те тај вал горчине раствори,
 пре но што бол заувек спусти котву у твоје месо,
 рашчешљај трепавице сунцокрета
 и отвори још једном очи пред откривеним спомеником.
 Не видиш ли га?

Испитај још једном све; постоје и слепци.
 Провери да ли ти нису кроз рашчеречене зенице улетеле
 орлушине преваре,
 докажи да нису спустиле у тебе своја оловна јаја
 с кравим беланцем
 из којег ће испилети оловни пилићи
 налик на остале војнике смрти.
 Упореди их с правим.
 Ако је истина, ако је она,
 нека се моје чело излије у твоје,
 нека му буде дијамантски врх што ће провртети тунел ноћи
 да прође композиција његовог само јутра.
 Ако и једна твоја реч дигне главу у зори,
 нека ме пре јутра мртва мајка
 у хладно чело пољуби;
 одричем се сам света,
 чупам срце,
 пребијам штап живота преко колена

и откидам зеленило својих ноздрва с мирисом сунца у
 њима.

Али ако је истина? ако је она ...
 Да ли би се моје мисли већ издвојиле у грумен тако општар,
 би ли ми се речи изборале рововима
 крцатим притајеним ноктима спременим да истршљене
 и сукну у рокове?
 Да ли би, да ли би,
 ако је истина, ако је она?
 Оба би нам чела у једној тад варници мислила
 као два тела склупчана у један удар
 љубави,
 а хоризонти се не би кострешили у бомбе под челом свода
 осутог грашкама метеора.
 Кажу ми беле шљиве девојачких листова, коштицу
 младићку,

кажи ми срце зрело од одлуке,
 кажи ми руке покренуте љубављу,
 да расплетем плетенице ове сумње у грлу,
 да разбијем црне непце неонског мрака нада мнош.
 Ја хоћу да знам њиву која јесте.
 И ја питам истину која не кличе послушно,
 и ја питам лубеницу хлаћену на сунцу,
 ја питам кошавом опрано девојачко раме,
 ја питам истину, ја питам, ја питам.
 Али ноћас су сви црни од ћутње.

О, незнање, лепо се време не врти око вретена ћиопе
над лименом плешом мора,
и нико више не зна да понови провидни видик
поданика истине.

И нико више не види облаке транслуцидне
кроз маглу чесме светлости
која спаја у један дим смех и ветар.

Не питај зато акажу мрака, одлучи сам,
као што си сам гралио венац једног струка.
Не питај ружичасте успомене лепих снова.
Не тресе те воћка срца; нема више кишних недара девојке
коју си љубио у јутро света.
Сам.

Али пре но што те тај вал горчине сагори,
рашчешљај трепавице оба сунцокрета вида,
испитај да ли ти у рашчеречене зенице не улећу орлушине
лажи

које полагају у тебе своја оловна јаја
с малим оловним војницима преваре.

Погледај ову ноћ црних ружа на белим ружама,
упореди:

ако и једна кап мрака остане да страши,
одреци се тих нозарва и мириса зоре у њима.

Ако је истина, ако је она...
твоје се руке не би иза видика затварале у омчу
око мог дисања да глас ми не одјекне
акустичким пероном пријатељства
на ком смо заједнички некад излазили да дочекамо
повратак свитања са школовања.

Али ако се не одржи на ногама ниједна моја кривица,
удараћу као срца дању и ноћу, под сунцем и лампом,
радним даном, недељом и за време годишњег одмора,
удараћу од црне косе до рахлих слепоочница,
удараћу док не истуцам хидрауличним батом гнева,
непрекинутог мог ударања,
несусталих мојих жуљева, болно округлих,
као појаси за спасавање
света од смрти,
удараћу жуљевима за спасавање,
удараћу њима у чопору на трагу дивљачи непрекидне
а оборене
и сагрте
мојим ударцима, док
не раскинем на комаде дивље вепрове и ниске слабости
ових убојних лажи изрежалих
из уста што су их исхракнула,
са овог чела које их је излучило у испљувке,
да опет чистих и прозирних руку као ваздух јутарњи
отворим конзерве себе у будућности
и продужим да сањам исти сан,
загњурених руку до рамена
у његово хлебно месо,
то тесто љубави што одјекује
враћајући се.

ИЗДРЖАТИ

Тутњите, добоши ископани, проспите
ситну сачму вашег брујања помешаног с батом корака
од таме до свести; тутњите
макар се с мене опет откидали комади меса; тутњите
просутом кашом година
закопаних заувек, мислио сам, у камену срж брда,
дубље од сећања што ипак почиње да се сећа
тутња пред врхом умора — доста —
пред врхом глади с једним празним гробом — доста —
пред врхом смрти с једним празним гробом што је чекао
целу колону равницом
која је почињала од тог дна — доста — дна
изнад свих врхова на које смо се изнели
у пунокрвном јуришту
као запењени пастуви једног витког живота,
узлетели на врх иза кога равнице више нема.

Тутњите,
древна брда,
оглувните да крв опет забрекће црвено тетовираним
жилама
што почињу да се рачвају затегнутом кожом бубња
дижући се до накострешених врхова с длакавим грбинама
на којима се сви расути кораци
пропињу опет у жижу
овог неуједначеног дамарања. Тутњите, добоши,

просипајте
ситну сачму вашег брујања
макар опет пао ничице на камен
као ноћ на пламен планина,
као мук на гледалиште очију;
макар ми се аорта опет отворила у шмрк. Свеједно,
поливаћу опет ружичњаке мисли
чији трновити снови већ миришћу неробеној деци
свим латицама сочним од зазивања среће. И она већ
дише онај горки ваздух разређених брда
у предјуришној тишини, тај ваздух од њених
нестварно изрезуцканих резада листића
које сам, дахтав, дисао и ја
гледајући како ћутке севају
унутрашњи свици
јутра без суза.

Тутњите, добоши враћених корака. Чежњиви, истутњите
зебњу

несавладану ни предсмртним мраком
са чијих се на смрт уморних усана осипају
прашници још пуни неразумљивих речи,
несавладаних ни смрћу иза чијег се чела те речи и откидају
ударајући о унутрашње живе звечке својим слоговима
обесмишљеним и налик на стаклиће и на суге пасуљчиће.
Свеједно. Тутњите, добоши, просипајте
ситну сачму наших глади и зима
обневиделих од умора под чијом се тежином распадам
на обесмишљене слоге неразговорних речи, истутњите
ту зебњу у врућници коју не могу да савладају
ни све смрти везане у један чвор. Низа њ би могли да висе
рошави букети исплажених мушкарца и помодрелих
девојака.

Али њихово би *тако треба* остало ипак како треба.
И нема пораза који би му одузео смисао
макар га глад и зима и умор и зебња преокренули
у *батре кога* или *треко бато*
који звуче како звуче,

али увек значе *тако треба*,
као што раставни делови човека увек носе њега целог,
ма како се ћудљиво састављали његови слогови
који не изговарају *како треба* — како треба, тобо,
тобо, уз коте, тобо, тобо,
с тобом уз коте газећи,
уз брада изнојена из очију,
уз гребене који клизе из њих
и испаравају са крвљу на камену што престаје да се
понаша

као камен
и престаје да се држи као непријатељ. То је:
треба издржати
и кад се не може више
и кад не може више да издржи ни циљ
који те је дотле држао за руке и ноге
извлачећи их својом снагом уз стране све стрмије
и кад од свега што је био садржај
остане само то мукло кретање преко камена,
та смрт пред челом
и та смрт за вратом
и кад то постане немогуће — и тад
и тад, издржати
и кад то тако, тотако, тако свим маљцама
удара по гонгу свих твојих срца што се откидају и падају
у крдима на та брада тврдог кремена. Тако треба
— издржати, насрћући на поноре,
рушећи се
низ обронке камена. Тако треба,
издржати и кад кањонски бездан почиње да личи на људе
који падају у њега не пунећи га
и кад нема наде да ће машице победе да ишчупају
иког
из њене чељусту,
и кад
сам себи почињеш све више да личиш на човека
с друге стране гајке и мушнице
и кад се све сличнији непријатељу

огрнеш у две боје смрти прве и друге,
твоје и његове,
и кад ропство и слобода побркају мртве и живе заставе
и кад разлике између свега и свачега
поистовете све са ништа.
И кад те, сличног докраја непријатељу од ког си различит,
врхови огрну у прву боју прве смрти,
сиве пред оком као камен што покрива свет
у коме су живи незнатна мањина
пуна уздаха.
И кад ти који пуцаш у непријатеља стигнеш пре метка до
њега
и погодиш себе огрнутог врховима у другу боју прве смрти
која има измучену боју људи
испалих из наших мисли
и палих ничице на камен што свет покрива.
И кад ти и тај камен заједно ступите у нешто што вас
превазилази
и кад огрнути врховима у прву боју друге смрти
лепшаве пред вама као да сте један ветар,
изебране пред вама свим сурим бојама гвоздене воље
стиснутих чељусту
што сада прскају лакше но да су од танког стакла
и одмах затим почињу да теку
танким млазевима крви што зна и у сну
пријатности и остале низбрдице којих сте се одрекли
да би било оно што се хоће, што треба,
макар остала непољубљена уста створена за љубав.
И кад врховима огрнути и ти и камен и ја и сви
у другу боју друге смрти која нас све претапа
у невиност једног лепша с два потиљка
што се оба у исти мах
с обе стране удаљују од оног који им се
истовремено приближава из свих преосталих праваца смрти
коју треба издржати. То је.
Тако треба. Издржати.
И ту бучу на свим цестама које су давно водиле у смрт.
Издржати

и овај повратак мртвих које бљују грчеви подземља.

Издржати
и тај сусрет с мртвима који ми прилазе пробијеним челом
приближавајући ми се удвојени, грбавим леђима. Издржати
и кад знам ко је рекао: *Чело наде*
окренимо смрти. Издржати
и кад не знам ко је шта рекао,
ни шта је шта речено. Издржати
и кад је само последње чело остало
да се непријатељу окрене. Издржати
и кад се оно баци на њега као последња бомба. Издржати
и кад на смрвљеном телу у кљусама живота на измаку
ништа не остане за бацање. Издржати,
тако треба, па нек се чељусти ништавила отворе
дубином целог хоризонта
без иједне живе сенке преда мношћу да ми буде водич
нерањив. Издржати,
па макар упрегнуо сенке сећања на мртве,
у кола тог сопственог тела с поломљеним точковима
што се разлило напустивши ме кад сам први пут рањен,
испустивши ме да сагњијем
под кожом камења и осталог минералног света
у оставци. Издржати
блеби од сенке што дрхти преда мношћу
лијући крв на рану своје невиности,
сипајући гнев на кратер бола
и усправљајући се над тегобама што чекају све живе
и мртве.

Издржати
мисао на невиност будућу, која ништа не заборавља
и не памти.

Издржати
макар опет пао на камен који изједначује сва три жива
рода
у један род смрти,
на свој начин живе под каменом покривеним по површини
нежним бруцама маховине мекше од парафина

да би се лако у ту камену плочу урезале све шаре
које живот везе,
да би се лакше још избрисали његови трагови,
да не би остао пун на крају,
онакав каквог га нељудско постојање треба,
без прорезаног отиска папка дивокозе женског рода,
без отиска рога мушког рода. Издржати,
издржати, издржати,
да би било како човек хоће,
упркос свему што је већ било могуће и остало неостварено,
као хлебови у пећи заборављени предуго
да би могли да хране љубављу
и рекну: љубави, нећу те заборавити
никада, никада, никад заборавити.
Истугњите, добоши, ту реч
остављену засад и никад. Просипајте
њену ситну сачму од врха врхова на које се падало
и пада
до ове туге на жалу за којим сам увек жудео. Тутњите,
добоши,
урежите у опну кремену све што може да донесе поносно
чело
намењено нечем великом и милијарду пута већем
од живота данас већ тако великог;
и реците гласно све што он
велико као слобода доноси. Тутњите, добоши, тутњите
ту поруку, да би и камен постао свестан наде исклесане
у споменик јуриша бронзаног,
као што смо ми свесни његовог стрпљења. Тутњите,
добоши,
просипајте ситну сачму тог људског стрпљења
да би и звезде и атоми на њихов начин појмили
све што се могло, а није хтело,
јер се више од хтења желело и оно што се не постиже
а што се ипак досиже слободом која бира с нама пут
који нас је изабрао да га бирамо
кад се одлучило. Тако треба. Издржати
да би непролазнија била мисао ове људске воље

осуће каменом
што ће да изружа у ружичњаке који, упркос смрти, долазе
с љубављу. Њено већ крило својим дном додирује
оне који јој нису изговорили ни прва два слова,
оне који су пали пре но што их је дотакла. Издржати
да би и преко обе смрти и њихових двоструких боја
љубав отела смрти ону која, удаљујући живот,
у исти га мах приближава
људима оснаженим свим па и другим својствима смрти,
да би љубав буктала од ружа што долазе корацима

скупљеним
у жижу дамарања закопаног у срж брада кремених,
да срце тутњи слободу колику хоће. Тутњите зато, добоши
ископани,
просипајући безбројну сачму хумки под звезданом
бујадиком.

Тутњите,
добоши, безбројем звезда људских палих на лице камена.
Тутњите,
да говор не буде ћутња. Тутњите,
стално напредовање ума и љубави. Тутњите,
нашом рођеном смрћу —
оживелом.

НА ЖАЛУ ОПЕТ ВРЕМЕ — НЕПРОЛАЗНО

А као никад,
неко је бацао увис пиљке речи
које се нису враћале.
Високо нада мном постајао је све јаснији
мозаик успомена под отвореним сунцобраном гласа
који ни у сну не спава
пулсирајући као смисао што тражи нас
који га налазимо.
Његова уста причају о јуришту
који нико неће, никад неће заборавити, иако
малено лишће бадема још није умело искусно као море
да подрхтава. Пушкомитраљесци су још
жмурили у бескрај
сунчајући тек зарасле ране,
усана помешаних с уснама мора
слепог за разлике што збуњују као и сличности.
Зато се питам: јесам ли сигуран да ли није још неко
лежао исто тако,
с усном над усном таласа
као над дечијим дланом? Можда је време
само врело у још нечијем муклом телу
и мило се као из чаше:
није хтело да прође.

ТРЕЋИ ДЕО

ОНО ШТО СЕ НЕ ДАЈЕ

Шта хоћеш? Живот? Узми ми пулс над мраком
и птичији мирис у магновењу лета, сву љубав
у млазу крви залепршале; узми чежњу незараслих
ожиљака, сву тугу над вечитом раном у трави ружичастој
међу непобеђенима згрудваним у хумке. Узми,
ако је довољно мене да питаш. Узми, све што могу дати
ја, који ти дајем
свог живота случај непоновљив,
тај лив рада и рата, све рогове моје робије са црним
врховима
нагорелих костију од крви таме. И дајем ти још
очи осуте плаковима од судара с виђеним,
маснице плућа од дисања болова. Дајем ти још
све стругове мојих глади,
булдожере мојих напора и смелости
мојих јуриша. Они можда мало значе под звездама
бројнијим од мојих мисли. Дајем ти све што бих могао,
да ми припада и једна
звезда мог меса, и једна
мера горчине у маховини ума. Дајем ти што бих могао
можда: дванаест рана за слободу,
да је она моја. То је
можда мало
под куполом бројнијих могућности. Али ја ти смем дати
само оно што припада мени —
себе целог. Али шта већ припада борцу? Ипак,

узми ме
ако сам претежак земљи,
ако сам хтео што она неће и не уме. Убиј ме,
ако је потребно да крв ми сва истече,
дечаци да би израсли у брада,
девојчице у нежност свитања.
Ја, који сам увек испршен мислио
на погибију, пристајем и на све што част ће личног
живота да ми поплује.
Друго не бих имао и да је живот мој макар до те јасне
голатиње. Све остало ме жали.
Све остало ме теши. Мртве ти не могу дати.

Ја не могу извући све што је у мени
за улар туге и пружити га као да је моја само туга,
и мој улар с укусом драме,
као да су моји одједи свих дана
простртих до равнина година будућих.
Могоа бих ти себе дати, да не припадам победи
неробених. Они припадају себи
исто као и сви мртви записани поименице
у подземни нотес камења
неизбрисивог. Све моје бих ти могао дати, сем
оног што ласом мисли ухватим:
како да ти дам стада недостижна,
расута пенушавим зеленилом историје
на ливадама избујнулим из утара крви? Како
да ти дам пламен што не припада мени,
обиља јесења под небом живих с белим утарком
радости под уснама?
Како да ти карлице напуним млеком свода,
вимена окренутих увис? Она су
неухватаљива и не припадају само мени и кад изливају
своју млечност на класала уста
моје бесхлебице. Глад би била моја само
да ја сам само гладан,
али хлеб већ није мој, чак и кад га једем
као што га не једем. И како

да ти дам ма коју глад када у свету још ништа није
довољно слободно
да би само могло репавати о себи.
Ни глад не располаже хлебом,
ни ја — глабу, тим заједничким
самим собом.

Кажем: твоје очи виде брже можда
од мојих мисли тражећи да ти дам себе
и сунце коме припадам. Али како да се изузем
његовом отвореном гледању? О, хтео бих да ти дам
ову смелост из ока
заједно с оком. Али светлост није моја,
а она пали те сијалице
свом дужином сутрашњих булевара. Ја бих хтео
да ти дам своју верност овом дану,
али његове су ноге у сенци јучерашњег сунца
и ја сам више његов но што је оно моје. О, ја да се питам,
ја бих ти дао тугу свог вида
заједно с оком да узмеш,
али оно је срасло за мушицу уперену у циљ,
а он припада невиђеној лепоти лепотица које долазе. Оне су
за окуком узбрдице, али јесу.
Оне постоје као што постојим у њиховом уху што чује
топот мог сунца дигнутог у стремене
доласка дана. Сваки је њихов — мог срца. Као што су моји
и сви одласци мојих дана у стаду ка долинама мртвих,
којима такође припадам
под јединственим оком овчара огрнутог кожухом сунца
и месеца,
под јединственим отацбинским сводом који је мој као
што сам
његов ја,
помешан са виђеним, живима и неслушанима.
И ништа ти не могу дати без њихове заједничке дозволе.
Ни живот свој, без борбе пред хумкама.
Мртве ти не могу дати.

Не могу ти дати камене тројке из једног оцака времена,
свој озонски дах муње над целепом шума
накострешених,
те чуке над избразданим сељачким вратовима живота
стеоног новим арлаукањем.
Не могу ти дати тешки зној пролећа изгуканог
на том раскршћу ратова где цвиљење је јалово.
Не могу дати
ни мукло струјање векова крвотоком кратких откуцаја,
ни сусрет крви на сваком превоју столећа,
ни мртве у живима, ни будуће у свима.
Ни мртве ти не могу дати.

Све што је цело на мени, припада њиховим ранама
на све стране:
маљавост моја младићка — њиховим смрзнутим табанима
расутиим
дуж коса Босне, да отпали дочекају друге који су без њих
остали и тако им
подржали моје кораке, сличне
хладним планинским рекама што већ
загревају руналим грлима хидроцентрала
станове и срца.
И ја који затварам ланац припадања својим беоцугом
могу откравити отпале удове животом младунаца.
Али њих треба бранити:
— Једини начин да се истопи лед смрти до моје смрти.
Али мртве, али њих живе — никад
не могу ти дати.
Ни мртав.

Ја припадам свету неоспорно везан за будуће,
неоспорно за пале који питомије чине чељусти судбине,
ја, челом изграно из њих
да продужим мисао нетрепнулу пред севом,
незапвототалу пред зевом смрти.
Одсеци ми чело и мисао ће пустити корење.
Они ме не пуштају: неробени.
Ни мртве ти не могу дати.

ВЕЧИТА МЛАДОСТ

Њихове прашњаве очи гледају живе као некад
без успаваних наочара.
Паучина не покрива теме
неогодело.
Корак им жустар као некад,
борбо, младости вечита.

Не требају пилула против досаде,
тог тајног укуса разочарења.
Опет су гипки ход мачака
по крову ствари, избрушених добро.
Опет су лет дугачког копља
у луку према циљу, свом снагом,
борбо, младости вечита.

Свукли су навлаке са себе као са фотеља
практичног задовољства попрсканог
пијаним ригањем победе.
Жицама угља, што их буктаве прожима,
истопили су
сала што би им седења наталожила
уокрут пупка. Али они су
креснули оцилом туге о кремен те ноћи
звездане као девојка.
Је ли спала громост година у самообмани?
Је ли поново нађена црвена жила напретка

у слутњи ужаса на помолу,
борбо, младости вечита?

Сан им нису сломиле колевке умора
које љуљушкањем мекшају све своје људе
спремношћу да се протегну зевајући у хладу навика,
где под изговором вода што теку низ Мораву
и зноја изнојеног да се схвате виши интереси,
а у интересу саме ствари и добро схваћене сопствене беде,
мењају виђено јесте за дошапнуто није.

Остали су
немилосрдни у име мушке љубави,
тражећи од руку да сруше
темеље у које су домалочас себе узививали. Изгледа
да би поднели
смртни бол без писке. Увек
на неком растанку, они већ прле
жене расквашене тупим ножем свакодневица;
и грлећи их кратко
свом љубављу што их буди,
умреће.
Жене су им задрхтале као први пут,
и разумеле све и опростиле,
борбо, младости вечита.

Љуљали колевке? Тек измилели из њих
и стали на ноге врло гипке.
Све почиње и све је ново
као на сваком почетку.
Он је најстарији.
И све је свеже — и дрхтај
којим не жале живот
пред поновљено јуришање младости. Ипак
она иште за доказ свог идентитета — дати се.
Дати све да нико не остари у реду пред вагом давања.
Дати се са спремношћу крви што се жртвује
за зоре које је превазилазе,
борбо, младости вечита.

Како би се звала невиност да није имена једне земље?
Престају зато правдања пред лажним судијама.
Не шапућу стидљиво да су праведни. Нисмо.
Не уверавају себе у своју невиност. Јесмо.
Невиност није потребна љубави,
борче.

Не зову сведоке у вијуге душе, не зову их
ни на брисани простор срца, испруган крвљу.
Брдима истуреним на вечитој белези бића,
ова се обала свлачи даноноћно сто пута.
Сва је отворена пријатељству,
распућена од осећања жестоких као љубав,
неприступачна рептилима издаје,
накострешена бубри у химен налик на јежа
чије отровне бодље
од гама зракова вегетативне храбрости воље
не плаше претње опасности.
Све богазе су ожиљци на телу насиља
слупаних штука на крају,
електрона укрожених на крају димњацима слободе
жирафских вратова
с димом место главе,
борбо, младости вечита.

О, како су дрхтаво жустри
пред том, у њима поново пронађеном,
лепотом борбе,
пред тим магнетима љупкости који свет привлаче свету
поносом задржаним.
Они ударају срџбом као копитом о земљу, нестрпљиви
да свему врате сврху,
набу запослење виткости и уму,
цбуњу косе и мишићима,
верности и општрим чулима
којима прозиру лакоћу мрака
у јуришу који никад неће нико заборавити,
борбо, младости вечита.

ГОВОР ЗА МРТВЕ И ЖИВЕ

Из јаме засуте сумњом
прокрвавило опет
бедро бомбом разнето. Истошите га.

Непријатељско гвожђе у мени
можда још није иструлело. Истошите га.

Ипак, били су страсни,
на изубијаним леђима маште
крвним зрнцима цртани
градови. Истошите.

Били су горко смели
под звездом што дан је навела
на земљу робијашку. Истошите.

Сад црни ветар брсти
спарушено лишће снова
козјим уснама. Истошите.

Лив тесне јаме без песка
у метал непокорности — истошите.

И све то излијте одмах
у звучник окренут свима
трубом бакарне боје. Истошите.

Да опет као човек
у кошчата брда пропет
изурлаам тугу ратничку. Истошите.

Да пасту с дна тубе гробне
на левак бола не истиснем
с последњом грашком гнева. Истошите.

Грлом што вршпи — истошите —
избљувао сам каму кољашку.

Сад ударам главом о камен — истошите —
у име другарства без руба. Размрсаном.

На кратер ћу тај да изурлаам
зуб по зуб сумње
заривене
у све што није светлело
сунцу.

На кратер ћу тај да изурлаам
вилаце увреде што букти
у огњу где борци урликом
питају: — О, снови, оци, пастуви,
јесам ли узалуд пао
— урлаам — узалуд
јесам ли? кучко маште, пао
узалуд, о, мајко, кучко, машто,
јесам ли узалуд пао? Истошите.
Истошите ме до дна.

Истошите ме у нови
сан над картом новог света
где тигровским срцем дунгле
француски и други паркови
шире паунски реп
свом крвљу нацртан;
где густим бојама
револуционарне палете обрубљен,
један град прси

сву љупкост неустрашивих форми;
где лежећи фемор уз фемор,
ребро на ребру протежући,
сан који је поклатио јаву — урлаам —
као мушкарац жену,
свежину китићу љуби,
као мушкарац жену,
свим перспективама бескраја који
по први пут — урлаам,
урлаам, како да не изурлаам
до последње фибре бола
то сиромаштво света
с ниједном зградом по мери
сна — о, како да не изурлаам
до последње труни горчине
то сиромаштво.

Урлаам
црвен од стида. И урлаћу
док не изурлаам
то сиромаштво што не да оцу да препозна сина
у огледалу дана. И урлаћу
док не изурлаам
те новоградње што не говоре
текућим језиком жеља. И урлаћу
док не изурлаам до краја
разумљиви језик града замишљеног да би постојао
преводљив на језик ствари.
И урлаћу
док сви не науче да се смеју
отвореним очима — да радост
не ухвати себе
у глуми усхићења
никад. И урлаћу
све док лице детета свиће
непреводљиво до краја
на машту родитеља. И урлаћу
све док мириси жена

не дигну рампу што дели
снагу од клонућа. И урлаћу
све док не изурлаам граничну кап крви
с последњег стуба мржње. И док не изурлаам
сва сиромаштва,
ја ћу да урлаам, да урлаам, о,
како да не урлаам, док урлежом
не нагнам сав бол да завеже,
сумњу свуд да се скине,
непреводљивост сваку да сјаше. Другарство
да буде без руба,
иако новоградње живота не расту
тако просто и лепо, урлаам,
али ипак, расту, урлаам,
према губеру ове моћи још полуноћне,
према простирци воље још нестврднуте, али ипак, расту,
понављам,
и знају да покрену и зауставе
већ многе нове моторе.
И такве, урлаам, недовољно нове,
њих чека за првом окуком
минут љубави, урлаам.

А и таквима, пуним заостајања,
и заосталијима, којима још
заосталији раде о глави под скелама,
и таквима би, урлаам,
пијани ветеринари хтели
да ишчупају из материце слободе
наказне облике принуде,
да би је набили неоживелу
на криви кантар преваре. И хтели би
да, одупирући се длакавом ногом
о набујалост труднице, урлаам, хтели
да из јајника маште, искрволитале,
ишчупају све тоне и тоне могућег гвожђа,
и жилавог угљеног пламена и хтели
да их замене,
за једну бруцу памучног прамена,

под изговором да заустављају истицање крви,
као да им је крви жао. Бљују је,
урлам, јесте, урлам
како да не урлам
у име просуте крви пољуване,
у име млека из вимена рањеног у млеко маште, рањене,
у име маште која је веровала да је тај побачај ипак
онај град коме је плела цемпер, урлам,
плела без игле и вуне, упркос свему.
Сад нема коме да га поклони. Урлам
над незавршеним.
Нема, урлам, нема
града очекиваног тамо где му је основа исткана.
Сева суровост старинска
и све је старински неизједначено.
Где је другарство новоградњи?
Где слобода у стремену наде
на пастуву маште?
Где је сев мача смелости
у галопу исуканог сјаја
преко другог поља ноћи?

Оклевам тренутак
и два,
о, надо моја,
— тренутак, два
и три тренутка —
о, надо, настави, урлам,
и она одмах, урлам, наставља да урлајући плете
један сада други цемпер
за прсатију једнакост с две симетричне дојке,
као да се ништа није догодило, као да се
уозбиљила само нешто више, као да
у опет прогледалом огледалу
види свет поново ослобођен лисица предрасуда,
и као да, sazрела под брзим муњама очајања,
упркос малочашњој неверици у себе
одраженој на мом длану,

пред кривим огледалом компрачикоса
који је хтео да је искомплексира дајући јој да види,
место братства којим се сања,
сурова лица трговаца туговодима, урлам, заиста види
место слободе с челом правим као свећа истине увек
горуће,

прбу насиља на гваљи пометине,
урлам, а како да, испрљан тим презиром њене лепоте,
како да увреду не изурлам,
кад ја сам један човек на стази с два дрвореда
чије се гране не морају ни у бескрају да додирну,
кад ја сам комесар живих и мртвих и нерођених
чија се јава стопила с маштом пре јуриша на бескрај
за који сам пао
и напао одмах себе у њему — неизгубљеног.
О, ја сам предуто мртав на тој брини, урлам,
да не бих оставио сваком рукопису два прста белине
и за немогуће исправке разочарења.
Али и ја сам један борац прерано лишен столећа
да бих могао не дозволити њему и руци да не излију у свет
најнеочекиваније понуде.
Упркос марговима скепсе,
рушитељи с динамитом и под дограјалим идолима
верују у нужност нових.
Они их праве. Урлам,
они их рукама она, озбиљни, вајају, да
мислима бржим и од језе радне ироније
што се из свог неумитног дроба смеши
док стрпљиво извлачи мелодијску линију
те тако човечне архитектуре,
узибујући са циглама своје опсесије
сваки откуцај срца
у скелете новоградње, урлам,
све ударе била жеља
незаосталих још у свему за умећем, урлам,
али ипак, урлам,
чине шта могу. И више. Чине
немогуће што тамо нигде не могу. Урлам: ту су

исувише нужни једни другима
да би се новоградње одрекле
оца још мало настраног од шкргута јуришних,
мајке, још мало занесене од живота који носи; урлаам,
исувише нужни
да би се планови одрекли детета
звало се како било да било,
звало се и сиромаштво. Навикнуће се
на њега навиком љубави, урлаам,
што прелази преко лепоте
и кад јој је до ње стало, урлаам,
али постоји и свет на који се нећу навикнути.
У њему су знали:
ја сам један човек, урлаам,
с брзим рефлексом љубави,
с хитрим мишићима буне,
снажних полуга верности.

У њему су знали,
човек сам, нестрпљив на правду
и као снџ — одбојан на лаж,
неприступачан самосажаљењу
и као лет — нетрпељив на присилу;
у њему су знали да ћу без речи прекора
лити тоне и тоне
крви, бакра, пламена,
не проверавајући криву меру којом их мере,
још врућ од рана и заноса,
у том су свету знали да ће маргови остати бели,
нетакнути критиком скепсе, знали
да ако и видовитошћу свог поноса откријем калу
између њихових речи, на недељу преваре
и дела с вештачким жуљем лажи на длану,
знали су у том свету да ћу занемети, знајући
за подлост љубавну која ћути,
и неће да види
и намерно не разуме,
бришући гумама непамћења, урлаам,

непоударност између слике која претходи ствари,
и обећања што је укида.
Знали су да у том свету обзир
прелазе сунђером заборава преко ситних крађа
и великих злочина,
знали су да саучесници аминују на јектенија идеала,
кад год се они потржу,
још аледујскије од истренираног хора бискупа
и знали да страх ламка све кичме услужности
што каже да
псујући себе за не којег је нечујно свесна, урлаам,
и знали да су за емикранију савести
дизгине револуционарне самодисциплине
најефикаснији комбиновани прапак,
састављен од два дела дивљења,
три дела заосталости,
једног дела умора и милион дела кукавичлука.

Они су знали много, урлаам,
али нису знали све.
Кад се тражи немогуће, урлаам,
треба све знати
о оном који је навикао да га чини
брзим рефлексом љубави,
видовитим полугама верности
животу, за који
гине без туге.
Ни разборитост на утару,
ни ситничавост за рачунаљком —
не дају савете. Ја знам. Урлаам.
Знам све што се може знати
о друговима којима долазим
на њихов позив.
Они ме брзим рефлексима здравља
зову,
да лечим истинобољу. И смрт
сунце да буде. Урлаам.

Пре но што насрнем.

ЧЕТВРТИ ДЕО

МИР

Зажелиш ли да опет подижемо нове родове
из незнане пловидбе ако се вратимо људима,
онова обновљених чињеницама, онда
прислони уво на лапор, разгрни паучину,
стенографиши сваки свој корак изашао у сретање слободи,
запали мостове за собом,
развали зидове који те деле од хоризонта,
прегризи сва гвозба, распори трбух ниском небу
и пусти му стада,
чекићем их укуцај у место одређено за машту,
видећеш:
изашла је себи у сретање
слобода — мој двојник.
Зато ме немој штети намртво изданог
на жалу осеке без краја.
Зато ме немој штети.

Ја знам тајну снаге.
Она ми је дешифровала кораке који напредују
приближујући се.
Нису то твоји кораци.
Они не отварају свитак по свитак плана нацртаног за
сваки дан
у ком ниједна сенка што ће се пружити
неће сакрити сунце кућом која расте за друге.

Између зграде и нових жеља, одскочилих у виду снова
ка новим просторима,
стављено је милион ваздушних трамбулина у откосима
песама, што воле да дишу као људи
чији каиши имају само једну рупу
по мери лепоте увек друге за сваког човека.
О, нека живе мушке лепоте јакних бедара
под појасом мршавим од снаге.
Живеле све девојачке лепоте танких струкова
распеваних у две и две обрине.
Нека живе сви и све и све што је предвидео
тај план до краја још ненацртан.
Живели испити на којима се не пада
и студенти који ће водити
бескрвне ратове против заосталости.
Нека живе мајке без брига — такве их план извлачи —
и нека живи свет у ком ће јунаштво пред насилном смрћу
бити излишно као слепо прево. Другу храброст план
измишља,

али живела деца која на песку вртића
пртају пљунком мање обрине од својих дланова
градове без укура старијих
и живеле библиотеке у којима ниједна глад
неће гутати твоје љуто сунце,
о, Кампанела, Морусе, и сва остала децо
и жбикала без вртова у људе, који су морали
да у свитке упртају заставе снова
и да их забоду у реке што ће тећи кроз уметност будућег
пејзажа

недовршеног док буде
студената гардеробера у клубу привредника
и жеља сирових слушалаца на програму радио-станица,
сељака који спавају на поду станичне чекаонице и малих
чиновника с главом на петама да некако саставе
овој крај с крајем месеца
и све своје глади с вечером од месечине и другог надања.
Живели људи који све могу,
чак и да се надају после свега, чак и да се заволе,

чак и да изговоре рефрен будућности,
чак и да га неисказана
учине, а не затраже
и не помисле: »Дај ми данас моју будућност насушну,
нацртану као схему кредом на плавој хартији!«
И не жале: »Дај ми плаветнило хартије данашње.«
А не прећуте, већ
остваре. Живели људи.
Они знају да се свако данас још колико синоћ звало —
сутра

и да сутрашњи инжењери градова с мостовима среће
коју треба измислити од почетка,
пртају планове за оно данас које не залази,
да их на заласку овог дана остваре до краја маргова
остављених
за несрећне случајеве који се не могу сасвим
искључити, као ни непредвиђени гаврани и остали ровови
због којих многи бокор траве не може да букне
како треба, ометан сталним експлозијама
против цветања.
Стрпљења. Ово данас траје и траје.
Обзира. За снеге који још не постоје, за кровове.
Милости. Кад јесењи ветар понесе
мушко семе кестена прапницима
отвореним неумитном случају настављања,
треба сачекати да прође јесен, зима и део пролећа
да би зазеленело лишће зачето данас.
Пуне су стрпљења чашице лала.
Стрпљење не трпи: и чекање је кадровски рок
живота што се истеже као гума тог данаса раширених
ногу,

отворених као круг цвећа
над разбијеним прстеном цунгле.
Али из науљаних уста машина излазе
могућности исцебене у флашице.
То је боље;
можда и није,
али је брже.

Са серпентина, нека стрпљење напето као и увек,
удари пречицом
преко стрмог комада земље мог срца
брдовитог над опоросћу обала,
како би најлепши од свих дана; увек данашњих, овај
својом

упорношћу послужио
људима да се сунчају, купају, пливају, мисле,
како би својим сунберима упио снагу мора и сунца
упрегнутих у кола људи, који су
једино што волим да волим свим својим
моћима, ноћима, очима,
којима стижем у претходницу на врх овог данаса,
одатле да их погледам,
мирно, али друкчије од барског орла кад сит
пажљиво мотри с главом под крилом
како се орлићи с рибама у кљуну дижу изнад рибњака
први пут.
И као барски орао који воли што је барски орао,
воли своје суро перје на орлићима,
кличе и воли што кличе,
и ја се радујем људима, али друкчије
јер другачије волим земљу за људе
који мисле
како да лепшом учине земљу за све на њој
и савршенијим да створе хлеб, камен и душу храбрости
и потребнијим себе свету,
јер ништа не ваља и све је добро, љубави! Изнова!
Љубав барског орла бди и налази оно што постоји;
људска, жели што би могло и да не буде: проналази
слободу, која је исто проналазач, нешто млађи, истина,
али године ту представљају незавидну предност. А слобода
проналази људе и правду. Они су по занимању
проналазачи или самоубице, који су
такође проналазачи. Само
изгубили су наду да се ишта замисливо
може још осмислити у предмете.
Али све: и љубав и слобода почињу с неверицом

самоубице
у коначност онога што постоји.
Оне продужују
отпор природи ствари, тој неприроди
која буши нокте човека иглама главњача
најразличитије стварних и премногбројно немогућих
до неприхватаљивости
што му крпи кошуље масницама и лепи их знојем за кожу,
што му реже лице на боре и трапове дубоке смрти,
што га осипа до краја
каналима за крв и сузе које му
руке зарожнају у копита. Али он се не предаје.
Није самоубица, човек обични! Није.
Он проналази, и изврће леву рукавицу бесмисла
коју му је судбина бацила у лице
и навлачи је на десну руку
да је заштити кад удари
у њене обруче; одатле,
да бржи од звука устрчи у сусрет
вијугама будућим. Зато и ја
волим храброст изнад свега, љубави.
Ни ти не укидаш сузе, не спречаваш крв. Ни храброст. Али
она сагорева себе само
на тим леденицима: да престану.
Како да јој не вратим изгубљено време
што се празно проводило
на прсту невоља с којима је била венчана. Разведени,
о, љубави. Храброст сад бира ону коју ће заволетти.
Све је проверено: бори се јуриша
чела наслоњена на прозор до краја улице,
светла наслоњена на мисао у грау ноћи,
маште наслоњене на везане руке смрти,
снова наслоњених на јавни мир. О, лепотице живота,
волимо те, већ срећни у часу наше преваге
вероватне, последњи пут сада
јуришајући.
То је тај корак одавде
до видика коме смо пошли као женки,

то је рука пружена девојци за видиком,
то је појас за спасавање љубави из кљуца односа мртвих,
то је младић који не пита више шта да ради — чини себе:
храброст,
учи-ради као сваки чудотворац, сваки љубавник; прси се
над изворима смисла као сваки борац
над смислом воље што обнавља пресахнуле воде
успутним притокама, путем ка љубави латица савијених
до стазе.

Дотичеш ли капцима руменим од сунца негледања
траг који још нисам утиснуо у песак?

ФИЈУК У ПЕЈЗАЖУ

1

Тај фијук
је ли мисао срца прекинутог?
је ли време прсло
као праћка преко краја затегнута?
тај фијук
је ли крв што нас је попрскала
свим што више није могуће?
тај фијук,
тај камени биљац заборавља
што ме целог не покрива,
је ли ноћ
с хиљаду прстију заривених у мене,
о, сенко у млазу живе?
тај фијук
је ли трк ветра у сусрет другом ветру?
је ли јук пресечен надвоје
муклим оштрицама?
тај фијук
је ли кап крви
међ зарђалим иглицама смрче?
је ли крв ватре из њих планула
да ломачу колоне запали
на крају стазе,
на врху болова?

тај фијук
је ли вал бола пред севом косе?
је ли сан само?
је ли мирис детињства
Другом намењен?
ко је тај фијук,
је ли кап звездана
у три ракетне боје?
је ли мирис огња на црној обали?
тај фијук
је ли бук светлости под мишком храста?
је ли хук сунца у замаху
сванулог
Другој зори,
или су то други у јуришу на смрт?
Већ мртви. Ах, смрти,
смрти, никад вам то нећу
заборавити.

Носим све другове пале, а ноћ је
и свака сен пружа хиљаду руку из мене.
Колико неподељених хлебова љубави,
колико свести неизречене!
Месец тражи колону у мени. Не види ме.
Негде сам у средини. Спотичем се
као и остали.
А тешко ми је:
пределима мртвим носим
све другове који су пали
у јуришу што се неће
никад заборавити.

Живим ли?
 Како живети раме уз раме
 с ивицом смрти у себи?
 Стојим ли?
 Како ставити сенку уз сенку,
 ту руку речну у рукав барски?
 Јурим ли?
 Као понорница, сен игра жмурке са мном
 и мокре ми дланове ставља на очи
 и њима ми даје воду да пијем,
 а увек, између извора
 и моје жеби
 с усмрћеном водом на длану
 — непомична је нада.
 Спавам ли?
 О, смрти мртва, око оловније
 бди кад заспим
 и не видим јасно
 од блеска разног.
 Ти знаш наш блесак
 низ хиљаду исуканих ножева јела?
 Ти знаш нашу крв што гусне у чашице цвећа
 напола
 промрзлог од росе.

Пио бих росу. Ти знаш како мрзнем.
 Пијем ли? У корену камења
 хлад је. Кроз његове поре
 као кроз олуке
 не цеди се више у гуштерну слободе
 омолона крв. Па ипак...
 Само лептири јесени да не жуте тако наметљиво!
 Они довеју прокрвавелим лишћем
 у тај хлад кошчате маћехе,
 међ утрнуле јагоде
 под кривим крововима печурки. Ти знаш
 јагоде и печурке. Ти знаш
 пробушено срце чији пламен не гасне на промаји.
 Метак је отворио оба прозора:
 кроз груди, на улицу.
 Али био је и један тајни прозор:
 затворен у дворишту. Ти знаш
 како метак пролази кроз пламен. Ти знаш
 пламен без ожиљка. На тој меткометини
 срце је пламен с две тачке незарасле. Ти знаш
 те тачке. У њима се секу
 све путање шумске и још једна путања
 налик на језик скорене крви пружен
 као прст пред хоризонт савијен
 у знак питања. И то је питања
 која квари. И њену крв лопћу. И она је
 питање,
 пребијено преко шиљатог колена смрти.
 Ох, смрти,
 никад вам то нећу
 заборавити.

Али опет,
 духнуо онај ветар: фијук и оштрица,
 набреклих ноздрва изнад крви
 као сто хиљада метака изрежалих из таме
 у љутитом луку — ка челу.
 Побледеле су младе звезде
 и потрчале као муње босоноге
 низ још неотворене стазе: у грому лица
 слобода насушна. Сваки баца с бомбом
 последњу успомену на погинулог брата.
 На бескрајној згради тела
 отварају се врата
 непредвиђена. Кроз њих, с ногама напред,
 излазе
 зелене и црвене путање;
 за њима износе — крв;
 за крвљу лица — смрт насушну,
 за смрћу — фијук који
 нико ко је пао није чуо.
 Ни смрт.
 Ах, смрти,
 у јуришћу који никад нећу
 заборавити.

Миришем на пале другове, сенке
 велике моје,
 и дрхтим од мржње у ноћи даљој од смрти.
 Иако сам тама,
 не умем да вам утрнем бакље другарских жеља.
 Оне миришћу.
 Како да вас смрти научим, моји
 младићи? Како рећи смрт
 неподељним хлебовима љубави?
 Како рећи њен смисао кроз празни рукав
 небу с летњим звездама, када смо мали,
 када смо случајно ми баш
 остали на граничној ивици
 где, не мешајући се, допиру
 збркани гласови смрти и јутра. Ја не знам
 све што се зна,
 иако од свега полазим. Знам само
 — са трамбулина хумки полазе живи одскоци
 у нове бескраје. И, ако ће неко
 љубити девојку
 — љубиће је јер си јуришао; знам само
 — ако смо пали непољубљени —
 једног ће дана или ноћи
 љубави бити за све жеље. Знам само,
 ако си насртао голих шака,

и слобода тако почиње од немања
и загрљаји око празног струка умирања
тако почињу,
и свет почиње као ти, као ја, као камен
без игде икога, као име,
као земља — ни од шта; као што то ништа
почиње од једног пустог имена под сунцем,
као што сунце почиње од умрле поноћи;
као што поноћ почиње од смрти што не стиже
да изброји мртве које броји од мрака до јутра
када оживе мртви да би се продужио живот, то бројање
што почиње од нуле смрти којом се не наставља ропство.
Али смрт за слободу продужује слободу
непрекинутим јуришима против смрти.
Ох, смрти, никад вам нећу заборавити тај јуриш,
тај јуриш
који нико никада...
који никад нећеш
заборавити.

БЕЗ КРАЈА

Не. Све је ново и све треба опет да буде
гутљај оживеле свежине.
Сведи рачуне година борби и бдења. Плаћени.
Детињство је освојено:
силази низ косу овог јутра са звоном предводника;
гласа се с ивица слободе коју је прекорачило.
И ја се видим млађи но икада,
без успомена да замуте поклон бистрог дана,
без предосећања да намрште глатко чело јутра,
у чијем поново освојеном свету има места за прса правде.
Она миришцу на росу упркос кречу неуташених суза
којим смо их ноћас не желећи опекали.
Воли ме.
Али она коју волим има грешака што је чине пожељнијом.
Ја јој љубим дланове осуте пливковима и жуљевима:
постају баршунастији од мирног мора малочас још
раздираног

раселинама ветруштину
које су га наслеђеним рукама прљавим од неукуса
исцедиле у мутну гужву.
Не кривим претке. Крив сам
ако не срушим стеничаву крчму с фасадом од писоарских
плочица
увезеним из неке жутозелене жабокречине,
ако не срушим тај ругобни швапски звоник над ушћем,

ако не дигнем своју престоницу и ликом исту слици девојке
у огледалу сна,
ако не срушим кочијашки полуцилиндер скупштинске
куполе; бољу!

У страћаре обучену Приштинску улицу
пored прозора тролејбуса, сруши. До краја.
Виле за жеље.

Њих хоћу.

Мостове за мисли.

И њих.

Са сто ћу мостова да прелетим реке дневне и ноћне.
Углове ћу од уранијумског кремена учинити
да фрцају атомске варнице
кад преостали лакташи ударе о њих. Нек умру

исхиросимљени

наказношћу. Да их не видим више како се гургурају
ни на улици. А улицама ћу дати нова имена
згодна за састанке неискусних. Хоћу да се млади сусрећу
у улици Лудог Смеха што спопада пролазнике
између сквера Наде и булевара Слободе,
пored парка Обиља, недалеко од трга Истине,
у који утичу улице Младог Сунца и Неонске ноћи.

Њом нек шетају љубавни парови,

али ъом нека стижу у град и други каравани пупољака
и сви остали конвоји марта.

Они обично стижу по мраку.

И логично је зато да и мрак буде просветљен;

пролеће се свима враћа, зрелино. И теби.

Али ниједно још није видело славолук такве чежње,
такав дочек с прашницима у целофану;

с уснама — исто у целофану; с пољупцима — такође;

с родном реком окупаном у вечности њеног девојаштва

којим оплакује ноге градских

зидина, с тврђавом у целофану,

да се нежност што ниче заштити од могућих пошаста
старина;

с луцкастим поветарцем што се игра над врбама

као маче с клупком вуннице — такође

са шапавим поветарцем загњуреним
међ узнемирене крошње — у целофану —
где лиже бамболик гукастих пупова — у целофану исто,
О, хигијено пролећа, о, нова траво, косидбе су за нама!
Миристи сумпорних баруштина — заборављени!
И смрад бара у којима звекеће жабље оружје.
И дах шљива о које не висе преврели вратови, без машине
живота.

И пакао који је изгубио све разлоге бића.

Далеко смо од затворених улаза с црвеним

лампама већ утрнулим,

о, моје младо кученце пролетње!

Љубав пали индиректну светлост свог стропа и пода
на подигнутим темељима власти;

нада љуља љуљашке скверова.

и баца лопте и извија девојке лепршаве од цвркута
под сенкама облака. Нема их.

Још штедрије потрчи, пронаћи се брже у другом,
заволи,

да луђе гледамо енергичне буре чежње

у њеној коси што слуту перје птица које се враћају

гнездима,

да изнова заволе, изнова, изнова

и поново скупе

сва расута поља бескраја, у дрхтај једног

удара. Понови чежњу. И опет даљи од ње, понови

удар

свега, за пуније још остварење

љубави човека и света на темељима

свих осталих љубави човека и прошлости

народа и флоре

жена и снова

мушкараца и маште.

Упали све бакље ивицом путева љубави.

Држите их на смену, пчеле и звезде на брежуљцима!

Што неумитније и брже пролеће да ту се врати

и заљуља у води што тече преко подметнутих ногу

вирова, све

јагањце што пасу облаке травне
и брсте лепљиве ластаре поветарца. Доћи.
Од тог дана
кичму праву неће уједати зуби векова
који су људским месом плаћали своју порезу заосталости
и осталим старозаветним утехама.
Нека се маховина угне под ногом пролећа.
Нека је покрије.
У маховини нема дисања.
Увис, свежино, да те не ухвате опет
нечиста звона у своје бронзано бласто.
Увис, метеорска љубави. Не уситни време у ћутњу,
поново смртно прободена.
Увис, набоди га на ужасни рог пролетње буне;
набоди себе, љубави,
себе, и све остатке намењене смрти,
да умру, оживе,
ПОД СТОНОГИМ КОПИТАМА ЖЕЉА
чулнијих него икад.
Ти ћеш доћи и отићи
превазиђена од оних које остављаш
да би те имао ко да заборави
са мном;
да нас се не сете сутрашња листања
још раздрљенија.

ПЕТИ ДЕО

ЈУРИШ

Звонка је светлост хрушила
и у смртну собу земље. Једна жена,
у прељуби с неистином ноћи,
ставила је руке без милосрђа
између ногу изгубљених.
Ја нисам изгубљен.
Ја стојим опет прав с рукама на оружју снова
и звезде шкргућу разнобојно
свим очима далеког свода.
Стојим опет прав, али окренут сржи.
Оданде долази мирис
једне младости. То је час
друге светлости већег непристајања.
Оно је лизнуло све сијалице
одједном упаљене непокорности.
Можда је севнула
пре зрелине, али нада већ дими грмећи
давно опустелим ходником крвотока. Можда
живот не уме да престане? Или је
крв, која толико зна, неспособна
да затвори славине? Или сунцима
не треба оправдање
за сурове поступке њиховог мрака?
Ја нећу објашњења.
Ја стојим прав. Пода мном
лиште бујице треће светлости

раздрљених енергија слободе,
схватаљивих последица. Спреман сам
да им одолим у бури четврте светлости.
Одасвуд већ дува. И ја знам своју дужност:
— Ево ме.

Стојим опет прав с рукама на бајонету речи
делимично још несхватаљивих
већини мртвих, иако је њима
доле и горе — једно и исто сада, док
висећи о падобране сенки
израњамо на површину. Израњамо, да; али растресити
од бусења; али чворновати
од коренских заворања;
једнаки,
мада различито квргави,
опори,
мада непризнати од лаке јаве. Свеједно.
Неукротиво бујају
стојећи

опет прави с рукама на оружју без сенке,
затворени у ћутњу чији им је зид
и овог пута без решетки оставио
само димњак из ког дими још једна
авантура непристајања
док згрудвани у бића
колутамо не мичући се
под лепршајима намрштеним само
од љуте љубави.
Свеједно. Не пристајем.

Говорим опет прав. Вичем: — Разумеј ме,
о, риба лавовска главо
над нискостандардном већином човечанства:
болови су опет огољени
до пролетерског живца времена
без огњишта: Устати!
Разумеј ме,
о, риба лавовска главо

над нискостандардном већином човечанства,
не обраћам се узалуд свима
на овом језику.
И он је свакидашњи.
И он је трајање жеља вајкадашњих.
И он мења брзину сећања на узбрдици
предосећајући живот који ће бити можда равница
једном, осута
радницима другачијег рада.
— Ево и њих!
О, кошчата војско сенки
испуњутих из свих времена,
разумејте ме.
Дижемо се неочекивано и нужно,
иако сте давно већ
бестелесници. Али, стојећи, и ми смо глумљали тешко
у подземним мајкама
обојених кожа од иловаче и руда.
И ви на брзе ноге!
И одмах! — Већ
стоје бескожници Колорада; ту —
есенски бескостурници прожети
шкргућавим струјама туге; ту —
безмесници Мандалеја
и остали који су ропство одболовали
гинући од Јоханесбурга до Чинчинатија
под паром срцбе змијске и знојаве земље
искрљане у рељеф овог непрекидног судара
жеља и снага бесмисла, ту —
где магарећи кашаљ крви не престаје да хрипи
из рана
претворених у неки вечно незгрупани кхонг и хонг,
у тај Хонгхонг — још један град крви; ту
поред Телманових ротфронтера, ту и нигде,
поред динамитероса ту, поред
анархиста с трулом омчом још о врату ту —
да ригну — ту, где време непознате мере
навија сатове постајања што испаљује

сва зрачења палих
скупљена у тачку једне свести
неиздржљиво блиснуле ту,
као да ту смрти није било никад
и нема је ту, ни сада ту,
ни свуда ту, ни тада ту, пре, тамо
над Паризом, ни тамо пред Фридманом,
на пример, чији се исплажени језик
полазећи од стратишта у Борисовој градини
ипак обавио око земље
да сан већ постави захтеве
више од ситости.
Она још није почела да плете
сва наречја вешаних
у говор јединственог осећања.
А оно ме изговара кипећи
даље од беде ту где се
прелива преко руба земље
једна млечна пена; ту где
сева преко глади превазиђене
једна чистоћа без краја.
Али мрље других глади,
још невидљивих, жмарцима изнова
прожимају и ту чистоћу
сад недовољну; обузимају
ипак,
прожимају згажене леје,
ипак. Зато говорим
— и речи су старци омишићали;
крикнем
— и то су главе, погнуте под теретом
који се није могао;
и то су галијоти, на точку рашчеречени,
и то су вештице, још увек топлијег пепела
од праха осталих;
вриснем
— и све се сенке смирују
под неизбледелом свежином

једног ветра без канија;
урликнем
— и ту су опет сенке.
Грозде у чокоте,
али се не увијају као лоза.
Нису још зобале зрна слободе,
али не могу да је забораве. Ни њу,
ни узалудност туге и поноса хракнутих
пред њене увек усамљене ноге.
Стресем се
— и ту су сви који нису знали зашто шкргућу,
ни кад су падали одрани разочарењем,
а очарани,
као зеленокадровци који нису хтели да гину
гинући у безизлазном часу
горчине што тражи други излаз
и налази само оазе пакосне радости
дезертерске, у пустињи чија су сва врата
попрскана смрћу.
Заћутим
— и ту су ситни проналазачи дијамантске прашине у
праку,
побуњени робови и жакови свих жакерија
од Гунца до Грегорића с кожном
кецељом идријских рудара, сви
који су се барбарски молили светој Барбари
бичевани жељом да не остану оно што су били:
скрушени просјаци с празним тасом пред неумитношћу
што никад не дели, отимајући сама
све што се може отети присуству изгубљеном у балегу
нискостандардне већине човечанства.
И опет говорим свима који се као и ја
усправљају из димензија без четвороредова.
»На моју команду: Мирно!«
— То су десперадоси. Ако их нисам именовао,
видим и не заборављам.
Свет који нисмо трпели
није више свет који не трпи:

бол није исти. »На моју команду:
Постројте се под сенком замаха ширег од бескраја
свега што је људско!« Говорим
и то су
јектичави из мемљивих подрума, губави
од прљавштине; и то су
умрли у постељи без отајства мртвих,
окупљени породицом која их није научила да волимо;
и то су капетани потонули на дно океана,
високо обешени о јарболе.
Нико не недостаје овој жижи што већ суди
између укрштених сенки живих и мртвих.
Ту је и она светлост лавовске главе с огрлицом
удавањеном под белом брадом у корену још црном:
тај трк арапских ергела низ очи
што неуморно грабе сугласним стазама
сливеним у све глади једне чежње
да је не буде на циљу. Говорим
пред тим трскама
у ноздрвама гневног бунтара,
пред олујним катаркама умног страсника,
пред том главатом главуром над редентотом већ
пушастим
и трбушастим,
али мање од набреклог његовог чела
у чијим борама само
има места за хиљаду полица књига о револуцији ужаснутој
неуклоњеном скромношћу човечанства. А оно је и сад
окупљено говорним хоровима који певају
по диктату слободе која још није била,
иако је свако запамтио
заувек.
Али ја говорим опет
— и то су мртви,
из најравнодушнијих слојева прошлости: »Испрсите се
на моју команду
и ви од којих нико још није живео ни умро
како је желео да може!

Цела прошлости,
на моју команду! Укуцај се непролазно
у будућност што се
придружује вечито младој историји
у стисци пред страшном завршницом
што не престаје,
очи у очи с последњим кругом
који треба отворити.
На моју команду: — Проверити најсавременије оружје:
ове голе руке срчаности.
Све је још безимено и ненастањено
од Адамових синова до Југославије, у свемиру мале,
за све снове човека. Прошњи се!
О, земљо бризнула у брада виша од себе
за цео стас храбрости подигнуте експлозијом
у стремени слободе, те недосегнуте
човечности.
О, мајко мала у свемиру, последња земља већ
стиче име у јуришу
који нико неће никад
заборавити. Стићи!
Стићи исукан пред грло
вечно промашеног убице.
Опасани бомбама смисла,
стићи пре времена без зла заувек
времену заувек. Пробити се!
Не изговарам још увек то крајње време,
о, пријатељства, еј, односи!
Ја га понављам истог каквог су га пре сто година
виделе једне плаве очи запаљених рубова
конјунктивитисом осећајности што није довршила
прву причу о животу без смрада
смрти, без богова с брковезом.
Али још копитом ударају у вид живљења
јалове варнице
испражњених акумулатора.
Ја ни то зло не изговарам; понављам само супротни
свет једноставне једнакости

с приступачним писоарима од сувог злата,
на сваком углу. А углава неће бити
на терену којим ћемо ноћас проћи.
Он је ишпартан само
Ђавољим зубима, пломбираним нагазним минама
сличним роговима који се увлаче и извлаче
и због тога подсећаће још више
на краставе шкrape издаје. Свеједно,
босоноги!
Мирно ћемо водити трње из табана,
не престајући да надиремо
преко драча лукавства, кактуса шиљатих лактова,
преко змија поданичке покорности
на аналфабетском течају
пузавих амина.
На моју команду: Подмажите широке табане гнева
смолом заноса,
да нам их три времена не прободу пре мржње.
Смрвите! Згазите! Већ
пуцкета под ногама. Нека!
Вежбајући недисање,
тиши од ваздуха
неупитаног одакле му прозрачност — и наша је — лакши
од влакна паучине — и ми смо — примичемо се
огњеном ждрелу смрти. Пажљиво,
врло пажљиво ступаће све сенке, стопљене у мене,
преко терена маскираних у пријатељство.
Нарочито будите обазриви ви, сањари висока чела
обично замагљени,
нарочито ви, другови милих, умних лица,
с црвеним ожиљком наочара преко корена носа,
али и ви, без тих трагова у мени,
и ви, разбарушене косе од превратничких осећања
у мени, и ви, плећатих плеша,
и ви, радници тврдих и паметних лица,
и ви, у траљама и немарним оделима
у мени, и ви, косачи с траговима мишићавих бедара
у мени, и ви, кули, с траговима голих тела,

и ви, другови, с траговима племенитости и поштовања,
и ви, сви усправних глава,
подигнутих хелијумом мисли врло високо,
и сви у мени, на моју команду што котрља
низ најжжена плећа ноћи
овај пигментиранији *Напред!*

Али смелије. И пажљиво сасвим.
Човек се лако губи по теренима лажи
широко прострте од света до краја, и даље,
ближе нама. Ја не верујем камену тог терена
да је камен и кад камено изгледа. Не верујте ни ви
његовим миљоказима с истетовираним ликом слободе.
То су ступице у заседи. Не верујем перспективи
њихових ограда.
Обореним у поноре. Не верујте ни ви
понорима
које није пробио бескрај човекољубља.
Колико је ружичњака под њима, колико снова
пребијених кичми
смрскано;
колико душа спремних на цветање — распорено под
овим појасом лажних признања
обостраног лицемерја
што курјачким грлом
блеји сасвим јагњећи пред
затворима на чијим pročелима у Француској пише:
слобода — једнакост — братство;
друга: *забрањен улаз! Даље!*
О, сенке у мени, пресечене надвоје
као сви који су падали,
не питајте се ниједног часа
зашто још газе понос стварања, још
мрве цвркут изразитости,
не питајте се неопростиво наивно
како је могуће да то чине људи
који изгледају скоро као људи,
не питајте у мени, не попуштајте!

Ни ја се не питам
није ли ипак једноставније отровно
бити човечан кад се слобода већ жели, већ мора.
Даље од замке човечности.
Утонула је у сало мозгова чије су отромбољене мисли
спуштене у црева. Даље од слободе.
Ка пуној лудости! Она траје.
Не питај ме ништа, сенко.
Не питај зашто секу машту надвоје
и земље надвоје,
ни зашто неки благи научници
испитују количину и садржај корозивности
мисаоних киселина
у сновима обичних људи.
И њих секу надвоје
у страху да не продру кроз зидине дозвољеног. Брже,
зато, Не питај ме
зашто се досад све дешавало
као да је стрмије нагнута узбрдица нечовештва
од стрме равни љубави
с друге стране гребена.
Не питајте, не објашњавајте. Исциците
јуриш, тај рог
без наређења. Све остало
је предвиђено: могућности су трудне вама, о, фетуси,
о, храбри!
Наше су сенке везане за пете неробених.
И не зна се више ко је учинио први корак:
живи или ви, о, Немогући. Свеједно.
Уједињени корак личи ионако на час који долази,
иако му се тек пошло у предсвитање.
Долазимо заједно,
мада се он још пробија
кроз хоризонте последње ћутње.
На њу већ јуришамо као метак смртоносници
од свих пуцњева сабијених у један једини
грувањ
што креше и тај цвет уског простора

неживота пред нама.
Ко тражи себе? Нужно је
само изједначење са животом
да рашири обе даровитости до краја
својих силовитих језика.
Одатле нек бризгају после гејзирски клокоти мисли
мање напорних од лепоте
у димензијама хуманизираног зеленила.
Прошло је време чатрља и њихових земуница и кљора,
прошло је време страћара недеља и њихових сојеница
и кљетара.
Још их праве.
И човек се још вуче по поду потреба,
иако најравнодушнији зна све виле жеља
на брежуљку изнад река односа
неујезерених обала. И зна за
терасу нагона продужених
крај мора што ври од сланог певања можда.
Или: ободен нужношћу врло амбициозном,
већ прижељкује за јаву
један планински chalet љубави за разрешиву вечност
у амфитеатру хлорофилног лишћа
кроз чије шумове,
у ноћи без ветра и месечине,
гласови ласица и куна
подсећају на далеку црту с које су почеле да се дижу
степенице жеља на 77 спратова стварности
свуда присутне у смелости човека.
Он се већ вије над балконима уједињених услова и потреба.
Он. Али свако има глади напретек и између њих
ја не бирам;
ја сам за сва превазилажења;
ја сам и за ону
лоптасту кућу здравља накрпану северним сунцем;
мени је свеједно;
мени уопште до куће није стало,
мени је до снова о доброты
свемогућној од света.

Али, доброто увагонирана,
ти ниси још ни човек,
а камоли превазилажење човечности.
Даље од тог превазиласка
и даље од његове црте без сенке,
даље од светлости:
целини. Њеном обећању скривеном.
Свако да га испуни
собом.

Говорим: Сенке, опрезно, то јест, храбро!
Ми имамо увек једну љубав.
Нека и није иста,
нека је код сваког друга,
имамо увек исти живот. Говорим:
Смело, сенке. Ви припадате
времену које свако хоће, а сам не може
све док не насрне, раширен у левак
пун звезда с горњег краја,
с доњег сужен у борца! Он једини још
дамара у бескрају,
отварајући олуке свему. Зато,
опрезно врло наступајте. То јест добро.
Имамо увек један крај.
Нека и није исти,
нека се сваки друкчије
извија мецима:
имамо један живот.
Није још окренуо други лист даљина.
Али снови мртвих и живих, снови који
на врховима прстију као балерине
долазе,
јуришају ноћас, иако им
кораци не газе увек тамо
одакле им бат одјекује.
Једним краком свог шестара забодени су у земљу,
другим — у циљ. Мртвим? Не. Живим.
И шта? Мртав биће

и он. И шта?

Даље!
Имамо сви један циљ
уједињених жеља.
Нека и нису исте.
Нека су друге код сваког.
Сложен је њихов покрет,
али сок им већ мезгра
лишћем кога још нема.
Изрешетана мецима,
сенка нек му трепери
под расцветалим закрпама
зоре без усамљеништва знане слободе
излишне трајнијем животу.
Зато нек обострана нужност
калеми бескрајни тренутак
слободе
на гранчицу целог века.
Не стрепи више. Ја
знам стопљене мртве, живе и нерођене давније
у мени који јуришам већ дуго кроз тај ходник
између метака
и јаког непријатељства смрти.
Она је као и слобода
само праг
ван времена.
Али она као и свест
има лице љубавника
тврђе од свог изгледа незамишљивог
без сенке љубавнице
пале по њему
да га размекша стрпљењем
и продужи. Ипак, време нас
окреће ка унутрашњој земљи
и кад челом ударимо о метке.
Они падају. Можда ми. Свеједно. Продужујемо
преполовањени. Кораци отпали с ногу
настављају сами. Чак се и спотичу о жетву

недонете светлости.

Али гранате су већ експлодирале у класу
довољно кратком да угледам
све кћери које можда нећемо имати. Оне су већ
господарице букета тела намењених струји
што љубављу пуни све потребе дате животу.
Затим — ноћ. Јесте. Али не пада се узалуд
продужујући, лакши за мртве
убијене у мени
опет.

По зраку све гушћем осећам
зору стару милион
памтивека, лакши за нерођене
убијене у мени
опет.

Затим — ноћ опет. Јесте, тежа за мене
опет

док се вучем над водама невидљивим.
Трчећим кораком ја пробијам и даље мирисе
који се дижу из трагова
медведа и курјака. То није све.
И један гушћи воњ обавија сенке. Он и људима
веје у лица без решетки свој меки ветар
лопатама. И није далеко тишина сакривена у нама
који неуморно све настављамо
непредвидљивим покретима пријатељства,
тог изједначења сваког са свачим. Стати!

Нек један само са мном продужи — бићу
сложенији за звездан свод
тајни. Оне се слажу и не одају.

Али ја говорим:

С вама нек остане љубав слепа за разлике,
видовита у припитомљеној праведности
којом пуни све облике оног што воли:
мраз на стаклу прозора,
мучнину затруднеле жене у претпролеће

пред дрветом тек пулољалим
над јарком испод бедема — зеленила нек добу после!
Нек ту остану
и три играча у зеленим мајицама — зеленила долазе
после!

Нек вежбају пуцање испред пробушеног копча
времена. Зеленило
долази после. Јесте,
али и они су усамљени под звездама
невидљивим дању.
Колико још невидљивих присуства
баца пикавице који се не тасе под сунчаном видовитошћу!
Овај видим.

Овај је уташен о клупу. Пољубац? Страх
ненадни? Туга? Нестрпљење?

Биће да је пољубац прекинуо пушење пре краја.
Само љубав пресеца у невреме плави дим трајања.
Али оно не признаје љубав. Осуђује
њену нетрпељивост.

И сваку свачију. И нервозну зебњу бића,
иако осећа да нас љубавни садржаји сами не творе
непотребно кривим и човечним.

Али без отпора

она прима та неприсуства на себе.

Увек љубав. Никад непријатељ. Он је постојан. Даље
од тог круга. Разбити га. Испразнити. И напунити
другим неуклоњивостима.

Патроло, ја говорим:

по други пут прву моћ

великих и блиских таласа,

упркос јези која помера нишане чежње без речи

на најкраћа одстојања. То је та ноћ

најтиших корака, сенке! Не узнемиримо у пролазу

мечку с мечићима,

у цбуну крај стазе заспале;

то је та ноћ напретка нас

у њој!

Кћери настављају
нас. Ми — њих. Можда их нећемо имати. Свеједно.
Можда ће

упркос томе рабати човеку њихове једине жеље
децу јутарњију но што су саме.
Кад не бих био и војник најдубљег домета правде,
жалио бих због свега.
Ко неће ту једину планину?

И ону усправљену над њом
што пориче већ висину
коју нисмо досегли? Прорекни је,
макар је, вишу,
морао измислити после.
Али ко неће дан кад ће и прчеви смрти
служити мељавама живота,
том брашну чистоте што вади
из пекарске пећи љубави
хлеб среће до видика?
И иза њега. И изнад ње. И после.
Ко неће и снагу што не храни
а претвара снове у леје
којих се нико не стиди?
То је мој комунизам.
За такву бих кћер још једном погинуо. Свеједно,
нисам је имао ни први пут. Не мари.
И за сина таквог. Брже зато. Можда никад рано
и није било. Нека се све смрти
догоде пре рока.
Догађало се, догађаће се.
Гинути опет случај је
данас.
Догодило се, догађаће се.
И за сина бих погинуо опет.
Нужно је већ.
Догађа се, догађа се.
И кад суварци лакоће не издају.
Али ко не би хтео да сад већ буде

све што ће синови неки
желети. Они већ јесу моје данашње сутра
свих лепота — преприштимице!
Хтео бих још и више.
За њега и снагу живљења на већој потенцији:
на петој тек загрљај да замисли;
на деветој угледа;
на тешкој оствари; али стрпљивије
од нас, који љубав нисмо умели добро;
о, стиде пребачен на сина одложеног,
и ти си још могућ! Брже,
зато!
Али ко неће вечност,
све љубави мушкоженске,
родитељске и синовље?
Ко неће слободу?
Ко неће уједињење између речи и знања,
између земље и људи,
све везе
између живота и света
ветра и ведрине
и опет људске љубави
између наднице и наде
девојке и облака
између ума и глади
и опет људи
и опет веза
између биља и река
димова и птица,
мрава и младића
селица и шебоја
и опет људи
и опет радозналости
и опет бола
и опет немogućности
и опет моста преко смрти
између света и свега.
Ко неће тај загрљај

што не помаже мртвацима?
Ко неће љубав?
И она је моја застава — бдење!
И то је мој комунизам
— волећи!

Говорим, а снови већ пужу
преко траве с успоравајућим мирисима
малина и клека. Сенке им се већ наслањају
на ругави цбун камења. Над њим
сова затвара очи опрљивши ме крилом
у нечујном лету. Још нечујнији дишете у мени
на домаку бомби: ту, где план света
већ ураста рубом у свест укратко.
Али из њега мртва још тече крв неправде.
Наставиће.
И клизиће низ брада воћа за стаклом;
још шапуће — Кушајте то *Не*.
И капљући низ косе маште
чије шуме нисмо докраја прочешљали, убеђује — Маштај
то *Не*. И шапћући низ оптрице свега
што смо били и нисмо морали,
принуђени да између свих небеса могућности изаберемо
најнепотребнија, можда
најсуровија, говори — Смисли
нову нужност: победу. Осмисли.
То ви у мени, знам,
клизите низ тобоган сав од жилета тог пргавог живота;
и ја се то у вама
котрљам низ рижу од старе цећи, посољен сузама,
опирући се. Изнад суза!
И клизећи низ гране жеља некад нејасних
услед заосталости очију и светлости,
услед заосталости правде
без погледа на свет недовршен,
услед заслепљености времена
замагљеног смолом дехидратизираниог гнева
компримираниог мећ јежеве туге што не пролази

брзо, ја сазнајем вас
над еруптивним струјама наде. И ви мене,
ведрино! Из пробите главе на каменом јастуку
излазе пилићи слободе без пијукања. Али то су још
дрхтаји перја, то — још треперења
у празно; још неочовечени снови. То је
још земља избезумљена од глади и небо других празнина, о,
рушевино жеља!
То је прошлост и садашњост двоструког
цвокота човека. То је
жватање што нас жваће неподигнуте до смисла
оствареног. Је ли без сврхе напор
док не пристигне
одједном
све зачеље колоне живота с људима белих сенки?
Али ту су већ и оне: беле сенке радосних људи
у лепези што се шири у стрелце
отварајући се.
Она хлади вулканско чело смрти
усијаном лавом разумевања. С врха тог гребена
ја видим
човека уједињеног споља и изнутра
у целу мишицу слободе постојања
од траве до бескраја без свода.

Засводи ме, љубави! Ти још никад ниси била
човек. А и он је
мој комунизам на прагу јаме
пред парком зоре, која стрпљиво чека
штафетну палицу тог јуриша
усправног као копље у руци надирања.
Пред њим се угибају непријатељски бокори
већ уједени псима страха;
смршалих бокова
дахћу делом већ изједени
вучјим чељустима пораза.
Он га то расипа; свет
баца под рефлекторе

запаљене у празнини очију нас свих
који делом опет падамо без задржавања
и не дижемо се опет добрим делом,
и наваљујемо опет настављајући бројнији
исколаченом падином хиљадувековних јуриша,
затворених очију
преношених с колена на колена, све видовитије!
Нека,
нека се ту оне отворе до оба краја оба хоризонта,
споља и унутра, нека синју
лепше од експлозије ове јесени
што је прескочила целу зиму
једним тигровским скоком. Као ми. И нека те очи
буду прва бомба
пала у први бункер
претворен одмах у листање
које без посредника
избија право
међу свирале што гупоље гранана.
И шта онда? Пролеће је
славуја и части. Бујање је
брже од укинутог размака
између мисли и дела. Па шта?
Гране су још нагореле. Па шта?
Ваздух око крошњи обојен је ипак
слутњом зеленила.
Трепери на прстима као плесачица
у тилу зелене боје.
Зеленило подрхтава тише од слободе.
Она је научила од времена
сва слова трајања.
Говорим:
Оно долази исто на прстима,
ником да не повреди евентуалне снова
за време јуриша који плоди мушким врхом
поља без зеленила. Ипак, време је!
Оно је трава што се под земљом спрема да пробије
опрезно, истина. Али време је. И трава већ пробија

опрезно,
како не би канијом свог клијања
ранила невиност ма чега невиног као врх којим
сви стремимо,
као врх најситнијег мрава живота, као
све живо и људско
што зна неотклоњиви лик снаге,
свој комунизам. Он није закон да опута
кад не ослобађа.
Непо то: храброст кршења ометњи за нова клијања свести
што разбија језгро бола
све већим бројем таласа разумевања себе и твоје
љубави. И то је мој комунизам:
сва кретања светова у свету земље, у земљи себе, у себи
до умирања за друге;
баш то, верност која продужује цветања;
баш то, љубав сваки пут
све једноставније усплахирене драгости
живота све гушћег а лакшег што бржи је
јуриш,
тај муњевити лик друге бомбе која се руши
на ужаснуте покрете смрти с рукама
на лицу избрисаном. И што вечнији је
тај час замаха голобрадог срца
што себе баца као трећу бомбу
већ давно спремну на активност
живљења као глаголи насрнути, навалити, пробити
и баца драјну
као побевивати,
и баца смртоносну
као волети одсад у луку четврте бомбе заувек
између замаха руке и блеска.

Говорим:
Одсад гледаћу тим блеском
траве, иако је још нема. Видим је
између косачица и стада што пасу ту травну светлост
свом ведрином

упркос облацима чија се сенка
у пролазу само
дави у бунару. Излази одмах
и продужује. Али ја с тог дна у мени
видим и како ми радост кофом вади сенку побелелу
пре но што ме је такла;
сазнајте се и ви у мени, где
видим вашу радост коју ми кофом
ваде из сенке
преломљене надвоје као штап у дубокој води. Али
јуриш траје целином.
И видим: сува је вода што ме задржава
да све сагледам одоздо до ноћи, на крају
сувих простора сунца одиспод вода:
јуриш неће престати.
И видим: одлазе облаци, лебдећи трновитим беспућем
испод мене који сам већ испод корена стада:
јуришају живи и мртви у мени.
То није све.
Звездани ветрови тек почињу да прежу зелене ждрешце.

О, ја им не разумем зеленило сасвим.
Као ни зеленило превазиђене глади снова.
Као ни зеленило љубави што тек почиње да сања себе.
Као ни зеленило тог јуриша под сунцем које још трља очи.
Као ни зеленило крви која не пулсира још. Јесте,
не пулсира више,

али бризга с најнеочекиваније стране.
Бризга
као те речи.
Ни њих не разумем увек до краја — толико је још свега
пред нама. Не разумем речи, ни те слике обећања
задатих животом који дајем,
пре но што почнем да живим
и кад завршим — толико је још свега
за нама.
Свеједно, бескрају слободе без закључака!
Ја сам дар једној земљи што ми је дарована.

О, људи, о, поклони,
слобода нема идентитета;
остаје проналажење њеног језика
између невиђеног и ненађеног, да би
заувек напета игла бусоле
играла на супротном полу
велику игру вечности
заривене до дршке у цвет што је открива свету;
да би се запослила маштом
и та друга страна нужности којој ипак још пљуште
жедне воде на уста јаве.
Остајеш сунце потомства. Не пуштајте нас,
поклони, о, неробени.

И говорим:
Под вама смо један између невидљивих
зглобова тог насушног јуриша
можда мање трајног од сунца,
али исто толико хранљивог. И кад сам привољен њему већ
телом — настављам: Здраво црви,
ево ме делом опет. Не журите. Снови се не прекидају.
Није им довољно знање невидљивог.
Треба натерати и њега да ради за токарским столом
плана; треба и рука целог тела
да би се зачепила пространа уста смрти
малом коњичком бомбом чији се експлозив
састоји највећим делом
од успомена на погинулог брата.
Она је још заобљена у смртоносни облик крушке,
док избројим пет; али она личи
и на мене који сам је бацио после.
Збогом, успомено на једну песму
коју бих последњу певао кад би се могло себи да пева!
Свеједно. Још нема тог микрослуха
да смртнорашене чује
како певају последњу песму. Свеједно.
Има случајева песама звезданих
које ће стићи на земљу кад више не буде певача

ни слушалаца од леда.
Снови, и на то треба
мислити: подићи антене које ће примити те звуке. Треба
замислити кондензаторе што ће их
сачувати за после.
Да другима други почеци буду лакши.
Зато и певам оној која ће за сто година тек
букнути у облике девојке.

Здраво, антено крви! О, пишци на све стране,
ово је љубав необична, мало наглавце — случај
садашњости апсолутне, случај
напретка. И то је све.
— Напред зато, песмо!
Нека ме чују будући земљаци,
једнаки у правди којој смо кренули ми,
иако јој они стижу
заједно с нама
изгрудалим у хумке. А и то смо ми делом
преобучени у њих;
јуришају данас
оптерећени мислима и снагом свих прошлих. О, будућности
данас, о,

сви апсолутно садашњи људи целог света
изговорени преводивошћу овог језика
на откривени језик слободе.
Нека ме свако схвати до пуног краја његовог језика
којим тече иста чесма радовања за све жеби
над истим безданом! Он остаје неизбрисив под ногама
и кад га неробени прелазе премошћеног
костурима у дугином луку хистеријне смрти. Остаје
њен праг. Прећен. Али ја говорим све:
и то што остаје иза нестанка
и живот под једном ружом здравља,
и тај један живот у дроњцима под заставом
непријатељском ватром дезинфикованом
као тело пуно песме изрешетане меџима
заривеним у мисли на најразличитијим спратовима,

понекад вапљивим и блатњавим од темеља,
понекад чистим. Борац сам.
Били смо. Као никад. Нико.
По који пут?
И још колико пута? Али погибију
не треба бркати са смрћу
упркос сличности. Постоје и разлике.
Оне ваде трн мрака из зенице
и пригушено олово из слепоочница:
Прогледајте!
Хоризонти пребацују своје обичне људске руке
преко рамена наде с којом у двоје продужују
упркос тежини зида што више никог не спутава
шупљикама.
Ја говорим двоструко јединство бескраја и времена,
смрти и смисла;
ја говорим
гледајући кроз безболну измаглицу
мрежа које ослобађају;
кроз прозуб смелости у месу привидне произвољности;
кроз врења што се настављају
љубављу која не поткопава више
осећајност.
Њена се љубашка закачена дотле
за све ветрове,
њише сад, поједностављена до истинитости, о, све три
поистовремене рачве струјања.
Захватите ме зато још јаче, маестрали, тајфун, буре,
— дивље, али
сада; завитлајте ме, циклони; свеједно каквог, али
силовито.
Оркански ломови, испљускајте ме таласима испљуваним
полутарском ватром вашег безумног темперамента.
Свеједно, али
сада се последњи ајсберг заиста топи у сребрној капљевини
налик на последњу препреку пред живот. Нека је тај,
али други; нека је радост,
али друга. Нека не умара неосетно

у себи, избачен из смрти, преко ње пребачен,
далеко напред,
међу звонке лукове младости
која наилази испод и изнад
нових сводова што се пропињу,
у трку. Не престајеш, младости,
ни када стигнеш до својих рубова,
ни кад за њима отвориш још видније видике новости
иза којих те још тражимо седам радних дана љубави
у недељи што их има шест! Зато
прлимо већ раширеним рукама,
да ништа ником не одвучемо са собом
кад опет паднемо, о, љубави свих снова
претворених у праве људе. Они,
да свет збратимљен у јуриш
— продуже.

ЕПИЛОГ

У ЖИЖИ

У једној жижи горим, чини ми се, радосној жижи, а можда
и невеселој или равнодушној;
тешко је то тачно знати човеку који је
као ја
заковитлан јуришем што се наставља како се хтело
и ја који га не настављам како се хтело, али сам ипак
у њему до грла
и ја Свесвеједновић из Пустименамирувића
и ја тупи занатлија уметности примењене на полиће, по-
љупце и остало
и ја преварена девојчура
и ја њен космати песник под биндом
и ја смршала домаћица
и ја њен шарени слабић из Башмебригавића, одакле разо-
чараним гласом вичем: »Вратите специфичну тежину
мом изгубљеном месу; вратите је мојим водњикавим
костима, вратите је, ви уображени, ви који до краја
памтивека нећете издимити на све ове заједничке
димњаке ни пикавце испљунуте током једног попо-
днева по парковима континента стандарда десет пута
вишег од нашег«
и ја који се не слажем сасвим с тим разочараним гласом,
али не давим га обема рукама, сам неуверен до краја
да би кроз ове наше димњаке, протнуте кроз последњу
рупу већ изван каиша којим се ту сваки опасује,
одиста изгореле до краја памтивека све цигарете про-

изведене тамо за једну годину, о другом да и не говоримо: математика је погана ствар!

и ја који се не слажем с том јетком објективношћу Башмебригавића, не слажем из страха да ме улични секретар у мени не опомене

и ја који бих се иначе сложио да је математика погана ствар јер не признаје предност оцака подигнутих у романтичном голорукошћу,

и ја који упркос здравом разуму, али из разноразних обзира, понављам за секретаром у мени да су наши оцаци, пробили из јајета времена, способни сада да и немогуће учине могућим

и ја који се ни у мислима не придружувем гласу уморног разочарења, али у рукав зимског капута шапућем свој незабележени аутоматски текст: »Вратите специфичну облику девојачком струку. Доста их је зољавих. И доста вашег *једног дана биће!* И доста тих глувих цвркута испод стреха непостојећих. Вратите рибуљу еластичност помраченом месу. Оно се не тови песмама далеке будућности. Уз то неразумљивим. Оно се храни масном јевтиноћом петособних станова с *aircondition*-ом до текстилане засићености природног морала без овдашњег интелектуалног подривања. Промените, дакле, своју отрцану плочу кад немате ни најлон бућеларе стрипа ни чековне књижице мисли. Ту вашу песму гладне будућности и сами добро схватамо. Она није неразумљива, како кажете, она је глупа и досадна као ислужена сусруга. А ја сам гладан девизних герли. Ја сам заиста гладан и осталог. И жалосно је гонити људе да певајући отварају уста као да ће им неко убацивати печену шеву у кљун. Песме не хране ни цврчке, ни славује. Зато доста!

и ја стрељан у јуришу који се наставља како се хтело у једној жижи, чини ми се, равнодушнијој но невеселој

и ја жив у истој жижи, чини ми се ипак радосној

и ја још нежив

али и ја који ћу наставити те јурише неуквирене у дефинитивни смисао што ме ипак зове да их брже продужим

и ја опкољен с грла и потиљка опрљеним длановима апсолутног времена већ сажетог у жижу садашњости што се продужује до будућности утрошине и одатле, до прошлости још неутрошене

и ја који у тој жижи постојим озбиљан и тврда, осут енергичним прахом што ме унапред, нерођеног, љуља

и ја положен у ту гробну колевку отворену с обе стране тренуцима у наилажењу, пролажењу и остајању, осут тим поленом пролазности што оставља на мени само непролазни описак својих сунчаних табана великих као звездани век

и ја који ћу постајати у њему брз и олујан од живота што ме шаком целе галактеје љуља положеног у јамицу на пробном обрашчићу моје још бебуњаве мајке, у ту зипкаву јамицу на лицу моје мајке још неположене у колевку издубљену за гробни лежај неког неодређеног тренутка те ноћи што је једном прошла и оставила на унутрашњој страни лимунове коре времена траг своје киселе и невидљиво мале кришке вечности

и ја знад те јамице на ведром образу моје бебуњаве мајке

и ја њен одјек с коцком шећера на језику од исцебена лимуна

и ја тај цели лимун, пао с аеродинамичног килера вечности под њене тренутне точкове

и ја људска лимузина сурвана у понор очајања без гласа

и ја који сваког секунда порастем за по један висок спират

и ја који подземно роним сваког секунда за по један дубок спират испод песковите обале ове текуће траке времена, ја у једној жижи, чини ми се равнодушној, а можда и невеселој, али ипак радосној

ја стрељан у јуришу који се наставља

и ја кога ниједан хороваћа, ниједан Херманко или Аших, не може више да избаци из хора од милион и седамсто хиљада закланих грла што настављају да ултракратким треперењем без гласних жица бола цитрају све ближу песму будућности увек далеке

и ја ком се руке издужују од овог данас до оног сутра да га приближе и употребе

и ја коме ниједан тамничар, ниједан Флегар или Николајевић не може да заустави бокорење и гранање упркос песми о недовршивом хотелу са собама неокречених зидова, али зидова несазиданих, иако већ украшених сликама што одговарају високом укусу будућих гостију, без обзира да ли су то костури недемобилисаних војника или друге још живље сабласти

и ја који незауостављен гледам кроз те непостојеће прозоре на непостојећим зидовима непостојећих соба у којима станујем непостојећи, али без жеље да поједноставим или уопштим и сведем свет на уобичајени бесмисао

и ја који видим између непостојећег крова и неба без зидова један зимски пејзаж прикљештен бридовима непостојеће собе, топле, мада без зидова; без крова, али с креветом и лавабоом

и ја који налакћен на њен непостојећи прозор не видим више ниједан гранични стуб што би покушао да одвоји време од љубави упркос њеним све новијим и свежијим састанцима увек на растанку

и ја који убрзаним рефлексима летим плаховито мада замишљено

и ја који пристижем

и ја који сам, захваљујући чудноватим околностима а принуђен да осигурам континуитет, узео облик метка испалееног прошлог рата, да бих стигао на циљ пред почетак будућег као његов весник и први смртни знак у свету без смрти иначе,

и ја који, будући неодлучан као тај метак, не знам да ли да затворим стару раку ружом згрушалом у блато или да отворим нову у срцу градског пупољка

и ја који имам све облике и својатам све садржаје што их поричу

и ја који се бацам низ широке лукове водопада времена уједињеног у сажету вечност помоћу тренутака пропуштених кроз филтре од костију и нечег што се већ смеши усницама што ће тек бити

и ја који сам порозност тог филтра с отвореним прозорима пора присутних по простору азурно глатком упркос

зеленилу улегнућа пуних дубоких кривина других простора

и ја с погледом начињеним од његовог праха

и ја који гледајући прашим облике света и својим погледом урезујем у њега трагове среће ситније од мог праха у таласима намрштеним као оне сићушне кости мора

и ја који сам гипкији од мора расположеног понекад као бицепс рвачког шампиона

и ја који стојим на тој песковитој обали океана времена, набусит као царинарница у завади са собом, али с погрешним уверењем да је у спору са другима које ни мрзовољном победом не побеђује

и ја који се не мирим

ја који савлађујем бика хватајући га за рокове и настављам с његовим роговима у руци јачој за два нокта

и ја који настављајући глобем океанске валове времена што ме глобе

и ја који му посипам својим семењем ране што сам му задао ноктима и зубима

и ја који изливам у те топле ране пролетњих бразди отворених јајника своје семе и, изливајући га у јајнике земље до на дно морског залива, осећам смртну спремност њене материце да ме оваплоти собом

и ја оваплоћен, настављајући смртне заградаје којим је и почело време

и ја који сам комад његовог водопада,

ја, то употребљено сутра изаврело из те изгубљености настајања,

ја који стављам висок спрат на спрат од малих цигли

и ја који га рушим гранатом слободе што се не даје уградити ни у један од сватри гранична гранита времена од којег сам саздан у свет

и ја, делић света од којег сам саздан у врапчију грану с пилетом голуба праналог у руку с олујним крановима експлозије

и ја који сам та експлозија измрежана мислима жилавим пред препрекама на готовс

и ја који сам жижа што их скуља све у себе, чини ми се нешто расположеније

и ја који зато мислим преко убијања и погибија народа од којег сам саздан у човечанство сваког човека сигурног у стално отварање сазвежђа свог хоризонта

и ја који сам саздан у један кључ за светри дубоке браве

и ја који их отварам у три смене живота од којег сам саздан да стално будим сваку од три уједињених омена срца, ума и руку отворених

и ја који улазим отворен али исти у ту уједињену историју трајања што нема мере за време из којег сам изашао напет и жив, али дрхтав од ошнице првог састанка од ког сам саздан у атом недељиве млечне путање запаљене одозго као цигарете и продужене до уста што би их одозго вероватно пушиле кад би одозго с горње стране било уста да дим тај шију

и ја који се и не питам има ли где те друге стране да се осигурам хоће ли сагорети сва ова никад до краја сагорива снага

и ја који се не питајући питам за тај магнет што ће, привлачећи отпале сувишке снаге с разних страна, спојити све њих у једну нову трудноћу

и ја који се стварно не питам

и ја који се рушим за њом, напет и прав као водопад

и ја који гледам тај комад водопада одозго у вретено белине од чистих поступака каквих пре плоћења није било

и ја то бело двоструко раме водопада плоћења, јубасјано јегуљама свежине уткане у постељу од муња помешаних ногу што плету тај курјук једног удара

и ја који грудам из њега у врх омалињен црвенилом нове крви у окну новог живота

и ја то опет размрскано окно незастакљеног прозора пробијеног на несазиданом зиду још непостојећег хотела у коме већ станујем прн од његових рушевина

и ја који се дижем из њих хватајући се ноктима љубави за клизаву песницу љубави и зубима за њену платку мишицу без груди а с четири слабине

и ја који мучим љубав за коју се хватам мрвећи је и грлећи док, израстао из ње, не урастем у њу, непролазно пролазни противник њене пролазности и непријатељ њене непролазности

и ја који се дижем опет прав да свет не буде сиромашнији за једино осећање које још води човеку дижући га увек за спрат изнад високог трокраког ушћа времена

и ја над тим вишим спратом као облак његових испарења што се једнакомерно дижу из сва три рукавца његовог бића

и ја, та киша што се трећином сваке своје капи баца у једну од те три коренске рачве времена да би срећа и невоља једнако шкропиле стрељане, без обзира да ли су живи, мртви или неробени

и ја који, киснући у сваком од три рукавца, нисам оно што јесам не киснући, будући да сам био и остао — неуједињен — оно што нисам

и ја који се уједињујем с временом без преграда али и ја који, уједињен, разумем сваку од његове три брокве довољно размакнуто уклицане у Бон да бих осетио сваку посебно иако газе у исти мах једним табаном

и ја који укидам претерано диференцирани праг надражаја бола борбом што га смањује, ако и не укида

и ја кога време у војнички поткованим ципелама још увек облачи у изрешетане униформе засуканих рукава, искежених зуба и раздрљених груди обраслих маљама исте боје као ресе на тој застави мада мнош, застави за коју, као и за време, не знам је ли војничка или планинарска, јер не знам ради ли се још увек о голом одржању или већ о успону

и ја коме није свеједно да ли ратујем или планинарим под том једном заставом, мада мнош, али увек обојеном неком надом неодребених боја, мада боја у складу са садашњом мојом жељом што не сили никог да се нада ичему што сам не бих желео

и мада она не сили ни на шта чак ни своје војнике

и мада они, неприсиљени, корачају под њом добровољно

и мада она сама својим ресастим филтрима очовечене светлости не престаје безболно да вади зубе неправди заривеној у месо изуједано сопственом чељусти бола и ја који сам био та чељуст бола у моме месу, ја који сам био новорођенче из Глибовца коме је бебуњава мајка стављала у уста крпу поквашену ракијом да никад не дорастем за службу у војсци туђе несреће и ја који сам крв пљувао бдијући, зебући, гладујући, и ретко грлећи у собицама за млађе и ја који ипак и опет бирам ту заставу боје људски маљавих лепршаја, да више не буде ни млађих а камоли најмлађих и не буде више белопуто тован себични свет старијих и најстаријих — и ја који сам та застава високоокругле звезде, неправилно напргане слободном руком и ја који под њом продужујем да с месечарском лакоћом корачам над крововима непостојећим стремићи недовршеним рајевима и ја који говорим:

О, моја заставо, с твог планинског врха ја гледам обале на којима аласи још суше праистаре мреже за чија се кратковида окца ухватило више рибара него кленова; и ја који настављам да јој говорим:

О, лепршави спомениче свих мојих боја, о, постоље мојих корака, ја под тобом корачам опет рујилом ливада на којима су пролетос врбаца изресали у тролејбусе на асфалтној траци посејаној киосцима што у плави дим сажимљу зеленило таласа Мораве, Зете, Драве, Дрине, Ибра и осталих дуванских река и у дим сажимљу читаве покрајине, не старе као Шумадија и не нове као Истра, и сажимљу читаве градове урбанизиране као Дубровник и Загреб, или још недовршене као нелепи Београд дугачких таласа и шлепова, реских сенки и костурница, љутих ветрова и зрачења, Београд у ком је, упркос томе, најсвежија *Борба* коју су не пушећи уређивали низ дим глади истућтали људи стрељани у јуришцу који се наставља како су хтели, да више не буде слободе изрешетаних прса кад у виду

човека разапне шатор врло прозачан на планинском врху сваког човека кроз који ће сваки, као кроз своју јасноћу, видети себе како продужује борбени успон без краја, али у другом виду, дижући се уз страну валовитог времена уједињених обала као никад и ја који сам сад већ то као никад тог времена што стиже ипак негде и ја који сам као никад троструко жив ја који сам већ то уједињено никад под куполом оне коју волим ја изливен с њом у једно прсање над избубрелим постољем где под сунцем у три избледеле смене што црне, упркос јасноћи разапетог амрела неба и ја који, упркос том црњењу, продужујем да корачам у три смене простором сажетим у једну жижу, рекао бих, радосну и ја, радостан чини ми се, у њеном непоновљивом зрачењу — цео и радостан као скакутање једне лопте времена целином ливада светлости.

НАПОМЕНА

Поему *Човек човек* издао је у Београду 1953.
Издавачко предузеће *Ново поколење*.

САДРЖАЈ

ПРОЛОГ

На ргу	11
------------------	----

ПРВИ ДЕО

Појава ветра	21
Појава сенке	23
Прва појава сна	26
Друга појава сна	29
Прва појава описа	32
Не разумем	35
Појава опасности	37
Прва појава ноћи	46
Појава првог свитања	48
Појава успомене	50
Прва појава девојке у сенци	53
Друга појава девојке	56
Друга појава сећања	60
Појава четири пушкомитраљеса	62
Трећа појава успомене на једну од свих глади	67
Трећа појава девојке	71

ДРУГИ ДЕО

Проверити	77
Наслови једне ноћи	
1 Над ушћем, наставак описа	80
2 Носачи	83
3 Две групе	87
4 Над Авалом	91

Чело у ноћи	98
Чињенице	101
Нестали споменик	111
Потерница за собом	117
Стојим	121
Раздерана ћутња	124
Издржати	130
На жалу опет време — непролазно	137

ТРЕЋИ ДЕО

Оно што се не даје	141
Вечита младост	145
Говор за мртве и живе	148

ЧЕТВРТИ ДЕО

Мир	159
Фијук у пејзажу	165
Без краја	173

ПЕТИ ДЕО

Јуриш	179
-----------------	-----

ЕПИЛОГ

У жижи	209
------------------	-----

ОСКАР ДАВИЧО
ЧОВЕКОВ ЧОВЕК

*

Технички уредник
Жижа Петровић

Коректори
Сана Танасковић
Бранка Јоветић

*

Издавач
Издавачко предузеће ПРОСВЕТА
Београд, Добричина 30

Штампа
Београдски графички завод
Београд, Булевар војводе Мишића 17